

306

VI պղպղ

2(075)

Կ-84

Քիթիւ

1915

2010

• 2008

1916 № 160
ԵԶՆԻԿ ա. քահ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ
Կրօնուսույց Թիֆլիսի առաջին իգական գիմնազիոնի

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԲՈՅԿ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետական դպրոցների առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների և աշակերտների համար:

ՎՆՅՆՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՃՆ Է 30 կոպ.

2(075)
6-84

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
արան «Հերմես» Գրաֆսկայա № 6
1915

ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼԻԿԱՆ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՊԱՐԱՆԻ ԻԳԱԿԱՆ ՂԵՐԱՄԱՐՈՒՆԵՐԻ

2(075)

Ե-84

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐԹՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԲՈՅԿ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНО-ЕВРОПЕЙСКИХ
ИЗУЧЕНИЙ
АКАДЕМИИ НАУК
СССР

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետական ղարոցների ստաջին դասարանի հայ աշա-
կերտունիների եւ աշակերտների համար:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան «Հերմես» Գրաֆակայա № 6

1915

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հնդհանրապէս նկատուած է, որ պետական դպրոցներում կրօնուսուցչի պաշտօն ստանձնող արժանապատիւ հայրերը հանդիպում են մեծամեծ դժուարութիւնների՝ չունենալով մի յարմարաւոր ձեռնարկ այդ դպրոցների համար: Թէպէտ և կրօնի դասատուութեան համար կան լոյս տեսած բաւականին դասագրքեր, բայց նրանք իրանց ընդարձակ նիւթով և լայն ծաւալով, ոմանք մինչև անգամ իրանց գրաբարախառն լեզուով ու դարձուացքներով, անհամապատասխան են այդ դպրոցներին, ուր այդ աւարկայի աւանդման համար սուղ ժամանակ է տուած և ուսանող սանիկների մի մասն էլ տկար է իր մայրենի լեզուի մէջ:

Երկար տարիների մեր ուսուցչական փորձերը պետական դպրոցներում բերին մեզ այն հաստատ համոզման, որ այդ դպրոցների կրօնի դասաւանդութեան համար անհրաժեշտ էր կազմել մի յատուկ դասագիրք, որի մէջ այդ աւարկայի աւանդման համար որոշած ժամանակի չափը, աւանդելի նիւթն ու նրա ծաւալը նկատի առնուած լինէին և ամփոփ կերպով բովանդակէր ամինադրխաւոր կրօնական գիտելիքները, որոնք անհրաժեշտ են ամեն մի հայ աշակերտուհու և աշակերտի համար:

Ձեռք զարկելով այս կարեւոր գործին՝ մենք արդէն պատրաստել ենք պետական միջնակարգ իգական դպրոցների համար կրօնագիտութեան միջնորդական ձեռնարկ, որի մէջ բոլոր դասարաններում աւանդելի կրօնի նիւթերը՝ դասընթացները՝ տեղի, ժամանակի և սանիկների պատրաս-

5 0495-տի

36120-66

տութեան համաձայն՝ որոշուած—դասաւորուած են: Առաջին երեք գրքոյկներն արդէն լոյս են տեսել. հետզհետէ պիտի լոյս տեսնեն և հետևեալները:

Այս գրքոյկը յիշեալ դպրոցների առաջին դասարանի կրօնի նիւթը—դասընթացն է պարունակում:

Ներկայ աշխատութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտաւ պաշտօնակիցներէս կողմից և ամենակարճ ժամանակում իւրար յաջորդեցին մի քանի տպագրութիւններ: Դա լաւագոյն ապացոյցն է, որ մեր կազմած դասագիրքը համապատասխանում է իր նպատակին:

Այսօր լոյս է տեսնում երկրորդ գրքոյկը հինգերորդ տպագրութեամբ: Համոզուած ենք, որ նա նոյն ուշադրութեանը կարժանանայ մեր պաշտօնակից արժանապատիւ հայրերից:

Եզնիկ ա. ք. Երզնկեանց

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԵՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

№ 1. ԱՇԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

1. Աստուած սկզբում ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Բայց երկիրն էր աներևոյթ, անպատրաստ և խաւարով ծածկուած: Աստուծու Հոգին շրջում էր ջրերի վրայ:

Աստուած երկիրը պատրաստեց վեց օրում: Նա առաջին օրը ստեղծեց լոյսը: Երկրորդ օրը՝ տեսանելի երկինքը—հաստատութիւնը: Երրորդ օրը ջուրը հողից բաժանեց և հրամայեց հողին արտադրել բոյսեր: Զորրորդ օրը ստեղծեց արեգակը, լուսինն ու աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ թռչուններն ու ձկները: Վեցերորդ օրը՝ չորրօտանի կենդանիները, սողունները և մարդուն:

Եօթներորդ օրն Աստուած հանգստացաւ, այսինքն՝ էլ ոչինչ չստեղծեց: Սրա համար այդ օրը կոչւում է շաքաթ, որ նշանակում է հանգստութիւն: Աստուած օրհնեց և սրբեց այդ օրը և նա դարձաւ սուրբ օր՝ տօն մարդոց համար:

II. Ո՞վ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Ի՞նչ դրութեան մէջ էր երկիրը: Նա ներկայ կազմակերպութիւնը քանի օրում ստացաւ և ի՞նչ օրը ի՞նչ ստեղծեց Աստուած: Եօթներորդ օրուայ համար Աստուած ի՞նչ հրամայեց: Ի՞նչ է նշանակում շաբաթ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած յաւիտենակաւն է, Նրան ոչ ոք չի ստեղծել, իսկ ֆնացեալ բոլոր բաները—արարածները սկիզբն են առել (գոյացել) Նրանից և ստեղծուել են ոչնչից միմիայն Նրա աստուածային խօսքով: 2) Նա ամենակարող է. ինչ որ կամենայ, կարող է անել: Աստուած ստեղծում է, իսկ մարդը շինում: Այս պատճառով մենք դիմում ենք Նրան մեր նեղութեան և կարիքների ժամանակ և խնդրում Նրա օգնութիւնը: 3) Նա ամենիմաստ է, որովհետեւ ինչ որ ստեղծել է, բոլորն էլ իմաստութեամբ է ստեղծել և կարգադրել: Ուստի մեր աղօթքի մէջ պէտք է խնդրենք, որ մեզ իմաստութեան շնորհ տայ, որպէսզի մենք էլ մեր գործերը իմաստութեամբ կարգադրենք. 4) Նա ամենաբարի է. ինչ որ ստեղծել է, բարի է ստեղծել և այդ բարիքները տուել է մարդուն, որ նա վայելելով ինքն էլ բարիք անէ ուրիշներին: 5) Նա յատկացրել է մի օր—շաբաթ, մեզ համար կիւրակէ, և նշանակել է, որ ծառայենք Իրան մեզ տուած բարիքների փոխարէն:

№ 2. ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾՈՒԻԼԸ

I. Աստուած մարդուն ստեղծեց հողից և փչեց ու տուեց նրան անմահ հոգի: Նա տուեց մարդուն Իր պատկերը և Իր նմանութիւնը, այն է՝ անմահ հոգի և սրբութիւն և սորանով զանազանեց նրան միւս արարածներից.

Յետոյ տեսաւ Աստուած, որ մարդը մենակ է և ստեղծեց նրա համար օգնական: Նա առաջին մարդուն քնացրեց և նրա կողքից մի ոսկոր հանեց ու

ստեղծեց նրա համար ընկեր—կին: Առաջին մարդու անունն էր Ադամ, իսկ կնոջը՝ Եւա:

Աստուած առաջին մարդոց բնակեցրեց դախտում և օրհնեց ու ասաց. «Աճեցէք և բազմացէք, և լցրէք երկիրն ու տիրեցէք նրան»:

Ադամը տեսաւ դախտի մէջ բոլոր կենդանիներին և իւրաքանչիւրին առանձին անուն տուեց:

Աստուած Իր ստեղծածներին չթողեց անխնամ: Նա նախախնամում և պահպանում է նրանց Իր հովանաւորութեան ներքոյ և ամեն բարի բանին էլ օգնում է:

II. Աստուած առաջին մարդու մարմինն ինչից ստեղծեց: Ո՞վ էր առաջին մարդու ընկերը և Աստուած ի՞նչպէս ստեղծեց նրան: Ի՞նչպէս էին կոչուում առաջին մարդիկը: Աստուած ի՞նչ բնակեցրեց առաջին մարդոց և ի՞նչ օրհնութիւն տուեց նրանց: Աստուած Իր ստեղծածներին թողեց արդեօք անխնամ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած մարդուն այն ձևով չի ստեղծում, ինչպէս միւս բոլոր արարածներին: Նա տալիս է մարդուն առաւելութիւններ և բարձր յատկութիւններ, օր. դատելու, խօսելու և բարին ու չարը հասկանալու կարողութիւն: 2) Աստուած պատկերը և նմանութիւնը յայտնում է մեր հոգևոր ընդունակութիւնների և կարողութիւնների մէջ: 3) Եւային՝ Ադամի ընկերոջը—ստեղծում է նրա կողքից և այդպէս անելու պատճառն այն էր, որ մարդիկ միմեանց սիրեն ու օգնեն: 4) Աստուած մարդուն նշանակեց տէր և իշխան բոլոր արարածներին. տուեց նրան ամենամեծ երանութիւնը և պարտաւորացրեց, որ ճանաչէ Իրան, սիրէ և ծառայէ: Աստուած ծառայել՝ նշանակում է վարուել ամեն բանում այնպէս՝ ինչպէս Նրա կամքն է: Եւ 5) Աստուած աշխարհս ստեղծելով

չթողեց նրան անխնամ. Նա իր բոլոր ստեղծածներին պահում. պահպանում է իր իշխանութիան ներքոյ և կառավարում: Այս պատճառով Նա կոչւում է Տէր, Երկնաւոր Թաւաւոր, Ամենակարող եւ Նախախնամող:

№ 3. ԴՐԱԽՏԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴՈՅ ԿԵԱՆՔԸ

I. Դրախտը մի հրաշալի պարտէզ էր, որ գտանւում էր Եդեմում—երկրի արեւելեան կողմը: Նրա միջով անցնում էին չորս գետ—Տիգրիս, Եփրատ, Փիսոփս և Դեհոփս: Այս պարտէզը զարդարուած էր ամեն տեսակ ծաղիկներով ու ծառերով: Ծառերը շատ գեղեցիկ էին և ունէին համեղ պտուղներ: Այստեղ կային թռչուններ և ամեն տեսակ կենդանիներ, որոնք հնազանդում էին մարդուն, ինչպէս իրանց տիրոջը: Աստուած տէր և իշխան նշանակեց Ադամին և պատուիրեց մշակել ու պահպանել այդ պարտէզը:

Ադամ և Եւա խաղաղ կեանք էին վարում դրախտի մէջ և երջանիկ էին: Աստուած ամեն բարիք արեւ էր նրանց և սպասում էր նրանցից հնազանդութիւն և պատուիրանապահութիւն:

II. Ի՞նչ բան էր դրախտը և ի՞նչ երկրումն էր գտանւում: Ի՞նչ գետեր էին հոսում նրա միջով: Մարդիկ և կենդանիները ի՞նչպէս էին ապրում միմեանց հետ: Աստուած Ադամին և Եւային ի՞նչ պատուէր տուեց պարտիդի համար և ի՞նչ էր սպասում նրանցից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած նախամարդերի բնակութեան համար տնկում, պատ-

րաստում է մի գեղեցիկ պարտէզ, լի ամենայն բարութեամբ և առատ ջրերով և դա լինում է Հայաստանում, ուր գտնւում են այժմ էլ Տիգրիս և Եփրատ գետերը, ուրեմն մարդկութեան որրանը լինում է այդ երկիրը: 2) Ադամ և Եւա բախտաւոր էին դրախտում, այն է՝ հիւանդութիւն, տխրութիւն, ցաւ, տըրտմութիւն և մահ չունէին: Ո՛չ մի բանի կարիք չկար՝ ոչ կերակրի, ոչ շորերի և ոչ բնակարանի. ամեն բան պատրաստ էր: Նրանց սրտերը մաքուր և խիղճը հանգիստ էր. ոչ մի բան նրանց չէր վշտացնում ու վրդովում. ոչ մի բանի վրա նրանք աչք չունէին: Նրանք անմեղ էին: Նրանց մէջ նախանձ, ատելութիւն չկար:

№ 4. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆԸ

I. Դրախտի մէջ երկու նշանաւոր ծառ կար. մինը կոչւում էր կենաց ծառ, իսկ միւսը քարին ու շարը իմանալու ծառ: Աստուած պատուիրեց Ադամին և Եւային դրախտի բոլոր ծառերի պտղից ուտել, բայց բարին ու չարը իմանալու ծառի պտղից չուտել, եթէ ոչ՝ մահով կմեռնեն:

Չար ոգին—օձը, նախանձեց նախամարդերի երջանկութեան վրայ: Նա մօտեցաւ Եւային և ասաց. «Ինչո՞ւ չէք ուտում այն ծառի պտղից, որ դրախտի մէջ է»: Եւան պատասխանեց.—Աստուած արգելեց մեզ և ասաց. «Եթէ ուտէք, կմեռնիք»:—Ո՛չ, ասաց օձը, դուք չէք մեռնիլ, այլ կբացուին ձեր աչքերը, դուք էլ Աստուծո՞ւ նման կլինիք և կհասկանաք բարին ու չարը»: Եւան կասկածեց Աստուծո՞ւ պատուիրանի վրայ: Նա չկարողացաւ համբերել և կերաւ: Յետոյ տուեց Ադամին և նա էլ կերաւ:

Այսպէս առաջին մարդիկ մեղանչեցին, որից

յետոյ ամեն ինչ փոխուեց: Նրանք զրկուեցան հոգեկան հանգստութիւնից — խիղճը տանջում էր նրանց: Նրանք ամաչում, վախենում էին, և սկսեցին ծածկուիլ ու թագ կենալ:

Աստուած եկաւ դրախտը և պատժեց Ադամին և Եւային անհնազանդութեան համար: Նա դուրս արեց նրանց դրախտից: Այնուհետեւ Ադամ և Եւան սկսեցին պարապել հողագործութեամբ ու ապրել իրանց երեսի քրտինքով — աշխատանքով:

Աստուած Ադամին և Եւային թէ՛ և պատժեց, բայց չթողեց անմխիթար: Նա խոստացաւ ուղարկել Փրկիչ, որ ազատէ նրանց սերունդը այդ մեղքից:

II. Ի՞նչ նշանաւոր ծառեր կային դրախտի մէջ և ի՞նչ պէս էին կոչուում: Աստուած ինչո՞ւ արգելեց բարին և չարը իմանալու ծառի պտղից չուտել: Ո՞վ խաբեց Եւային. Աստուած ի՞նչ պատիժ տուեց և ի՞նչպէս փոխուեց նրանց վիճակը: Աստուած ի՞նչ խոստացաւ նրանց մխիթարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թէ ի՞նչպէս նախանձը, ատելութիւնը զրդում է յանցանք գործելու և ի՞նչ խաբուսիկ յոյսերով նա մտնում է մարդու սիրտը և հրապոյրներով մօտեցնում է գործել տալու: 2) Անհնազանդութիւնը յանցանք է և միշտ մեծ զրկանքների է հասցնում մարդուն: Նա հասցնում է ազահութեան, մեծամտութեան և երախտամոռութեան, որի հետեանքը — դառն իրողութիւնը, — որ անուղղելի է, մարդ յետոյ է իմանում: 3) Այդպիսի փորձանքներ կեանքի մէջ մեղ էլ կարող են պատահել: Շատերը մեր ընկերներից և ծանօթներից կարող են կեղծ ու պատիր խօսքերով մօտենալ մեզ և բարեկամ ձեւանալով՝ խաբել ու գցել մեզ զանազան տեսակ սխալմունքների մէջ, որի հետեանքը տխուր ու փրասակար կարող է լինել և մենք նախամարդերի նման կը զրկուենք մեր ունեցած

բարիքներից, առաքինութիւններից և մինչև անգամ բարի անունից: 4) Ուրիշի ունեցածի վրայ չար աչք, չար նախանձ չպէտք է ունենանք մենք: Ուրիշների բարիքները — յաջողութիւնը, հարստութիւնը, բարի անունը պէտք է մեզ ուրախացնեն և ոչ թէ տրամեցնեն և մենք բարի նախանձով ու օրինակով պէտք է աշխատենք հասնել նրանց: 5) Կեանքի մէջ նրանք, որոնք զո՞հ չեն իրանց վիճակից և աշխատում են աւելի լաւ վիճակ ձեռք բերել ոչ-նեղի միջոցներով, յանցանք են գործում և պատժուում են: Ո՞վ փոքր յանցանք է գործում, նա շուտով մեծն էլ կգործէ և ով փոքր չարիքը չի հանիլ սրտից, նա մեծն էլ կգեղաբանայ հասնել և նա, որ պատճառ է դառնում մէկի գայթակղութեան և հանում ուղիղ ճանապարհից, նա մեծ յանցանք գործողն է:

Ձ 5. ԱԴԱՄԻ ՈՐԴԻՔԸ

I. Ադամ և Եւա ունեցան երկու որդի՝ Կայէն և Աբել: Կայէնը պարապում էր երկրագործութեամբ, իսկ Աբելը՝ խաշնարածութեամբ:

Մի անգամ երկու եղբայրները զոհ բերին Աստուծուն. Կայէնն իր մշակած դաշտի պտուղներից, իսկ Աբելը՝ իր խաշների անդրանիկ գառներից: Բայց երկուսի սիրտը միատեսակ չէր: Աբելը մաքուր սըրտով էր մատուցանում, իսկ Կայէնը՝ նախանձոտ: Այս պատճառով Աստուած ընդունեց Աբելի զոհը, իսկ Կայէնին — ոչ: Այս բանի վրայ Կայէնը խիստ բարկացաւ և սկսեց տրտմել. նրա դէմքը փոխուեց: Աստուած գգուշացրեց Կայէնին, բայց նա չլսեց և սրտից ոխը չհանեց և մի անգամ խաբելով իր եղբորը՝ տարաւ դաշտն ու սպանեց:

Աստուած հարցրեց Կայէնին. «Ո՞ւր է քո եղբայր Աբելը»: Կայէնը փոխանակ գղջալու՝ կոպիտ

պատասխանեց. «Չգիտեմ, միթէ ես նրա պահապանն եմ»: Աստուած ասաց. «Բո եղբօր արիւնը բողբոջում է. անիծած լինիս դու, հանգստութիւն չունենաս և թափառիս երկրիս վրայ»:

Այնուհետև Կայէնը հեռացաւ և գնաց ուրիշ երկիր. իսկ Աստուած Ադամին և Եւային մխիթարելու համար՝ տուեց մի ուրիշ որդի, որին անուանեցին Սէթ:

II. Ադամ և Եւա քանի՞ որդի ունէին սկզբում: Ի՞նչ էին նրանց անունները և ի՞նչով էին պարապում: Սրտի կողմից ի՞նչպէս էին և իրանց հաւատն ու սէրը դէպի Աստուած ի՞նչ ձևով էին արտայայտում: Աստուած զոր էր և աղօթքը ընդունեց: Կայէնի սրտում ի՞նչ չար զգացմունք—նախանձ ծագեց և ի՞նչ արեց Արէլին: Աստուած ի՞նչ պատիժ տուեց Կայէնին և ի՞նչով մխիթարեց Ադամին ու Եւային:

III. Այս պատմութեան մէջ սարսափելի բան ենք տեսնում—եղբայրը սպանում է եղբօրը և ինչո՞ւ համար, որ Աստուած նրա աղօթքն ու զօհը չէ ընդունել: Սա առաջ է եկել նախանձից: Նախանձը մի այնպիսի արատ է, որ եթէ մի տեղ բուն դրեց, սկսում է հետզհետէ աճել և մեծանալով ու սաստկանալով հասցնում է մարդուն ինքնամոռացութեան, բարկութեան, վրէժխնդրութեան և սպանութեան, մինչև անգամ իր եղբօրը: 2) Աստուած ամենապէտ է. Նրան յայտնի են մարդոց սրտերը: Նա ընդունում է միմիայն մաքուր սրտերից աղօթքը: Կայէնը չար էր, նրա սիրտը նախանձով և ատելութեամբ լիքն էր, այն ինչ Արէլը բարի, խոնարհ և հեզ էր, ունէր մաքուր սիրտ, հաւատ և սէր դէպի Աստուած: Սրա համար Արէլի աղօթքն ու զօհը ընդունւում է, իսկ Կայէնին—ոչ: Կայէնը փոխանակ իր սիրտը մաքրելու, (որովհետև Աստուած Կայէնին էլ կսիրէր, եթէ նա էլ իր եղբօր պէս հեզ, բարեպաշտ լինէր և մաքուր սիրտ ունենար)—փոխանակ Աստծու զգուշացնող խօսքերը լսելու և ներո-

ղութիւն խնդրելու, կոպիտ է պատասխանում և ձեռքը բարձրացնելով եղբօր վրայ՝ անտես է առնում նրա աղաչանքն և սպանում է նրան, սգի մէջ ձգելով իր ծնողներին: 3) Աստուծու պատիժն իսկոյն հասնում է մեղաւորին—Կայէնին. Նրա խիղճը տանջում է նրան իր արած չար գործի համար և միտքը խանգարուած ու սրտի ցաւով ոչ մի տեղ դադար ու հանգիստ չէ գտնում: Նրա չար արարքը գիշեր ցերեկ մտքից և սրտից չէ հեռանում, նախատում է նրան, որ նա մարդասպան է—եղբայրասպան է: Նա երերեալ—տատանեալ շրջում էր երկրի վրայ: 4) Աստուած ողորմած և մարդասէր է, նա հարկանում է և բժշկում: Նա նեղութեան ժամանակ մխիթարում է իր հաւատացեալների սիրտը, որոնք հաւատով և յուսով դիմում են նրան և խնդրում Նրա ողորմութիւնն ու օգնութիւնը: Եւ այսպէս Ադամին և Եւային Աստուած մխիթարում է մի նոր որդի տալով:

№ 6. Չ Ր Հ Ե Ղ Ե Ղ

I. Մարդիկ շատացան երկրիս վրայ և վատացան: Նրանք մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և սկսեցին վատ գործեր անել: Աստուած շատ համբերեց, բայց երբ տեսաւ, որ չեն ուղղւում, վճռեց պատժել նրանց ջրհեղեղով:

Այդ ժամանակ ապրում էր մի արդար և ճշմարիտ մարդ՝ Նոյ անունով: Նա ունէր երեք որդի, Սէմ, Բամ և Ծաբէթ: Աստուած հրամայեց Նոյին մի տապան շինել, որի մէջ կարելի լինէր տեղաւորել իր ընտանիքն և այն կենդանիները, որոնք չէին կարող ապրել ջրի մէջ: Նոյը շինեց տապան և մտաւ նրա մէջ ինքն, իր կինը, երեք որդին և երեք հարսները: Նա վերցրեց իր հետ կենդանիներ և թռչուններ և մի տարուայ էլ ուտելու պաշար:

Երբ ամեն բան պատրաստ էր, եկաւ սաստիկ անձրև (ջրհեղեղ) քառասուն օր և քառասուն գիշեր շարունակ: Զուրը բարձրացաւ և ծածկեց բոլոր երկիրը: Մարդիկ, կենդանիներ և թռչուններ խեղդուեցան: Ազատուեցան միայն նրանք, որոնք տապանի մէջ էին: Հարիւր յիսուն օրից յետոյ փչեց սաստիկ քամի, ջուրը սկսեց իջնել և տապանը նստեց Արատ (Մասիս) սարի գլխին:

Երբ երևեցան ջրի միջից սարերի կատարները, Նոյը դուրս թողեց տապանից մի ագռաւ, որ էլ չվերադարձաւ: Եօթն օրից յետոյ թողեց մի աղաւնի: Աղաւնին նստելու տեղ չգտաւ և վերադարձաւ: Եօթն օրից յետոյ կրկին թողեց աղաւնի. նա վերադարձաւ և ունէր ձիթենի ճիւղ բերնում: Եօթն օրից յետոյ երրորդ անգամ արձակեց աղաւնուն, բայց նա էլ չվերադարձաւ: Այն ժամանակ Նոյը և նրա հետ եղողները իմացան, որ ջուրը ցամաքել է և դուրս եկան տապանից: Նոյը շնորհակալութեան զոհ բերեց Աստուծուն: Աստուած ընդունեց այս զոհը և խոստացաւ էլ չպատժել մարդոց ջրհեղեղով: Այս խոստման նշանը ծիածանն էր, որ այս ժամանակ երևաց երկնքում:

II. Աստուած ինչո՞ւ համար և ի՞նչպէս պատժեց մարդոց: Ո՞վքեր ազատուեցան և ի՞նչպէս: Բացի Նոյի ընտանիքից էլ ի՞նչ բաներ ազատուեցան մահից: Քանի որ տեղեց ջրհեղեղը և ի՞նչպէս իմացաւ Նոյը ջրի ցամաքելու: Տապանից դուրս գալով Նոյը՝ ի՞նչ արեց և Աստուած ի՞նչպէս ընդունեց նրա զոհը և ի՞նչ նշան տուեց իր խոստման կատարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած պատժում է մարդոց. բայց նա իսկոյն չէ պատժում, այլ դեռ երկար ժամանակ խրատում, զգուշացնում է և երբ նրանք չեն ուղղւում, այն ժամանակ միայն պատժում է: Նա արդարներին պահպանում, ազատում է: 2) Վատ օրինակը փչացնում, վարակում է շատերին, եթէ նրա առաջը շուտ չէ առնւում և արմատախիլ չէ անւում: Այսպէս Կայէնի որդիքը և սերունդը վատ, չար և ապականուած էին. իսկ Սէթի որդիքն ու սերունդը բարեպաշտ և արդար: Սրանք մօտենում են միմեանց, խառնւում են, սովորում են նրանցից վատութիւն, գործում են նրանց նման անօրէն—Աստուծուն հակառակ գործեր և պատժում: Այսպէս մի վատ երեխայ, մի վատ մարդ կարող է վատացնել, փչացնել մի քանի երեխաների, մարդկանց և հասարակութեան, եթէ իսկոյն չառնուի նրա առաջը: 3) Տեսնում ենք Նոյի և իր ընտանիքի երախտագիտական զգացմունքը—զոհ բերելը, շնորհակալութիւնը, և Աստուծու խոստումը այլևս ջրհեղեղով չպատժելու համար: 4) Տեսնում ենք նաև, որ չլսելը բարի խրատներին, բարի խօսքերին, բարի խորհրդին, մեծ սխալ է և քիչաւ է առաջ բերում: Եթէ մարդիկ լսէին Նոյի խրատներին և հեռանային վատ և չար գործերից, հարկաւ կազատուէին պատժից, որովհետև Աստուած պահպանում է Իրան սիրողներին, իսկ պատժում է Իրան ատողներին՝ ուրիշներին օրինակ տալու և զգուշացնելու նպատակով:

Ձ 7. ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ ԱՇՏԱՐԱԿԱՇԻՆՈՒԹԻԻՒՆԸ

I. Զրհեղեղից յետոյ մարդիկ կրկին բազմացան Նոյի երեք որդիէրանցից: Նրանք ապրում էին միասին, կազմում էին մի ազգ և խօսում էին մի լեզուով: Ամեն մի ցեղի-ընտանիքի մէջ մեծը կոչւում էր Նահապետ, որ կառավարում էր տունը և փոքրերին սովորեցնում էր, թէ ի՞նչպէս պէտք է կեանք վարեն: Նա էր նոյնպէս Աստուծուն զոհ մատուցանում:

Երբ չար գործերն ու երկպառակութիւնները շատացան երկրիս վրայ, միջանի ցեղեր որոշեցին մի քաղաք շինել և նրա մէջ բարձրացնել մի աշտարակ, որի ծայրը հասնէր մինչև երկինք: Սրանով նրանք կամենում էին մեծ անուն թողնել— փառք վատակել և, եթէ մի անգամ էլ ջրհեղեղ լինի, կ'որոշանան նրա մէջ պատսպարուել ու ազատուել:

Բայց այս ամբարտաւան խորհուրդը և անմիտ գործը հաճելի չէր Աստուծուն և Նա չթողեց, որ շինութիւնն աւարտուի: Նա խառնեց նրանց լեզուները, որ իրար չհասկանալով՝ թողին շինութիւնը կիսատ ու ցրուեցին: Այն քաղաքը, ուր շինուեց աշտարակը, կոչուեց Բաբելոն, որ նշանակում է խառնակութիւն, իսկ աշտարակը՝ Բաբելոնի աշտարակաշինութիւն:

Աշտարակաշինութիւնից յետոյ մարդիկ ցրուեցան երկրի զանազան կողմեր և մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն: Նրանք սկսեցին երկրպագութիւն տալ արեգակին, լուսնին և աստղերին: Ապա շինեցին ոսկուց, արծաթից, փայտից աստուածներ և պաշտեցին ու զոհ մատուցին: Այսպիսի արձանները կուռք էին կոչուում, նրանց մատուցած պաշտօնը՝ կռապաշտութիւն, իսկ պաշտողները՝ կռապաշտ կամ հեթանոս:

II. Ջրհեղեղից յետոյ մարդիկ քննի ազգ էին կազմում և քննի լեզուով էին խօսում: Իւրաքանչիւր ընտանիքի մեծն ինչպէս էր կոչուում և ինչ էր նրա պաշտօնը: Ինչ պատճառով մարդիկ կամեցան աշտարակ շինել և ինչո՞ւ չյաջողուեց: Ինչպէս էր կոչուում այն քաղաքը, ուր սկսել էին շինել աշտարակը: Աշտարակաշինութիւնից յետոյ մարդիկ ուր գնացին և նրանք պահեցին արդեօք ճշմարիտ Աստուծապաշտութիւնը: Ինչ աստուածների սկսեցին պաշտել: Ինչպէս էին կոչում նրանք և նրանց պաշտողները:

III. Այս պատմութիւնից մենք տեսնում ենք. 1) որ մարդիկ ջրհեղեղից յետոյ կրկին բազմանում են և վարում խաղաղ կեանք: Իւրաքանչիւր ընտանիք ունենում է իր նահապետը: Յետոյ ծագում է նրանց մէջ մի անբարտաւան միտք— տափարակ տեղում մի քաղաք շինել և նրա մէջ մի աշտարակ բարձրացնել: Աստուած արգելք է դնում այդ բանին և խառնում նրանց լեզուները: Նա արգելում է այդ բանը, որովհետև նրանց անբարտաւան և անմիտ խորհրդի մէջ նկատում է չար միտք, այն է՝ Աստուծուն հաւասարուել: Նրանք կամենում են հանել իրանց սրտից Աստուծու երկիւղը և սկիզբն առնել անօրէն և չար գործերի, որոնց համար գիտէին, որ Աստուած կպատժէ: Նրանք կարծում էին, թէ բարձրանալով աշտարակի վրայ, կարող են ազատուել: 2) Հարկաւոր է որեւէ գործ կամ ձեռնարկութիւն սկսելուց առաջ քննել և Աստուծու հաճութիւն ու օրհնութիւնն ստանալ, այն է՝ արդեօք դէմ չէ՞ նրա օրհնքներին, նրա կամքին. ապա սկսել գործը, որը միայն կարող յաջող վախճան ունենալ: Այդ պատճառով մենք նախապէս պէտք է աղօթենք և խնդրենք Նրա օրհնութիւնը— օգնութիւնը— մեր ձեռնարկութեան ժամանակ և ապա սկսենք, թէ տուն թէ ուսումնարան և թէ բարեգործական որեւէ հաստատութիւն կանգնել կամ որեւէ գործի ձեռնամուխ լինել: 3) Մենք տեսնում ենք, որ մարդիկ, որքան շատանում են, այնքան աւելի են վատանում և անմաքուր դառնում: Նրանք ամեն տեսակ չարութիւնների անելով, խաբելով, յափշտակելով, շռայլութիւն և մարդասպանութիւն կատարելով, կարծում են, թէ այդ չարութիւններից կարող են արդարանալ, ազատուել՝ կուռքերին ծառայելով և նրանց համար մարդիկ զոհ բերելով, առաւելապէս անմեղ մանուկներին:

Նրանց մեծ մասը սկսում են Աստուած համարել այն բաները, որոնք իրանց օգուտ կամ փնաս են տալիս: Նրանք երկնային մարմիններին և երկրի կենդանիներին աստուածային պատիւներ են տալիս և մինչև անգամ պաշտում են ծովը, երկիրը, մարդիկ, կենդանիներն ու բոյսերը: Աստուածների մէջ ոմանց մեծ և ոմանց փոքր, ոմանց բարի

և ուսանց չար են համարում: Այս մոլորութիւնը հետզհետէ աւելի է տարածուում և մարդիկ դառնում են կռապաշտներ, հեթանոսներ:

Ք 8. ԱՐԲԱՆԱՄԸ ՏԵՂԱՓՈԽԻՈՒՄ Է ՔԱՆԱՆԱՅՈՅ ԵՐԿԻՐԸ

1. Երբ մարդիկ մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և կուռք էին պաշտում, այդ ժամանակ ապրում էր մի բարեպաշտ և արդար մարդ՝ Աբրահամ անունով: Նա Սէմի ցեղից էր և բնակւում էր Միջագետքի խառն քաղաքում: Նրա հայրն ու բոլոր ազգականները նմանապէս մոռացել էին Աստուծուն և կուռք էին պաշտում: Միայն Աբրահամն էր պաշտում ճշմարիտ Աստուծուն:

Աստուած ընտրեց Աբրահամին, որ նրանով և նրա սերնդով պահպանուի ու տարածուի ճշմարիտ հաւատը և հաստատ մնայ յոյսը դէպի խոստացեալ Մեսսիան—Փրկիչը:

Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Թող քո հայրենիքը, քո ազգականները, քո հայրենի տունը և գնա այն երկիրը, որը կըտամ բեզ. Ես կըբարձրացնեմ քո անունը և բեզանով պէտք է օրհնուին երկրի բոլոր ազգերը:»

Աբրահամը խոնարհութեամբ կատարեց Աստուծու հրամանը: Նա վեր առաւ իր կին Սառային, եղբոր որդի Ղովտին—որոնք նոյնպէս հաւատում էին ճշմարիտ Աստուծուն. այլև իր ծառաներին, աղախիներին ու խաշնարածներին և Միջագետքի խառն քաղաքից գնաց Աստուծու ցոյց տուած երկիրը, ուր բնակւում

էր Քանանու սերունդը և կոչւում էր Քանանացոյ երկիր:

Երբ հասաւ Սիւքէմ հովիտը, Աստուած կրկին երևաց նրան և ասաց. «Այս երկիրը Ես քո սերնդին պէտք է տամ»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումը, թէև դեռ որդի չունէր: Աբրահամը սեղան շինեց, մատաղ արեց և Աստուծու անունը փառաբանեց:

Քանանացոյ երկիրն իր զեղեցկութեան և պտղաբերութեան պատճառով համարւում էր այնպիսի երկիր, որից բղխում էր մեղր ու կաթ:

II. Երբ մարդիկ կռապաշտ դարձան, հւստ ընտրեց Աստուած ճշմարիտ հաւատի պահպանող և տարածող, Ո՛ւր էր բնակւում Աբրահամը և ի՞նչ էր պաշտում: Դարձեալ հիշեցէք ճշմարիտ Աստուածապաշտներ: Ո՛ւր ուղարկեց Աստուած Աբրահամին և ի՞նչ խոստացաւ: Ո՛ւր բնակուեց նա և ի՞նչ պիսի երկիր էր:

III. Այս պատմութիւնից երևում է. 1) որ Աստուած բարեպաշտ Աբրահամին հեռացնում է իր հայրենիքից և օտար երկիր է ուղարկում: Աբրահամի համար շատ ծանր էր թողնել իր հայրենիքը, տունը, տեղը, կալուածները, բարեկամները և բնակուիլ օտարութեան մէջ՝ անծանօթ երկրի—ժողովրդի մէջ, որովհետև այնտեղ ամեն ինչ նոր է, անծանօթ է, իրանը չէ: Բացի դրանից ճանապարհին նրան կարող են պատահել նեղութիւններ, դժբաղտութիւններ, զրկողութիւններ և կամ թէ նոր երկիրը կարող է անպտղաբեր լինել, իսկ նա այնտեղ բարեկամներ, ծանօթներ չունի, որ օգնեն: Սակայն Աբրահամը այնքան սիրում է Աստուծուն և հաւատում է նրա խօսքին, որ ամեն նեղու-

Թիւն և զրկանք կրկնով՝ յանձն է առնում գնալ իր նոր հայրենիքը, Աստուծու ասած տեղը— Քանանացոց երկիրը, միանգամայն հաւատալով, որ Աստուած իր բարեկամն է, Նա սիրում է Նրան, միշտ պաշտպանել է և կպաշտպանէ և թէ Նա ցոյց կը տայ, կառաջնորդէ իրան անվտանգ հասնելու նոր երկիրը: 2) Նա հաւատում է Աստուծու խօսքին, թէ այնտեղ մեծ յաջողութիւն կունենայ, Աստուած որդի կտայ, մեծ ազգ կը դարձնէ, նրա որդոց կտայ այն երկիրը: Նրա որդիքը կը բազմանան և նրա սերնդից կծնի խոստացեալ Փրկիչը: 3) Մենք տեսնում ենք Աբրահամի երախտագիտական զգացմունքը, որ շնորհակալութիւն է անում Քանանացոց երկիրը անվտանգ հասնելու և տեղացիներէց սիրով ընդունուելու համար: 4) Աստուած Աբրահամին օտար երկիր տարաւ, որ նա հեռու լինի իր վառ բարեկամներից և այնտեղ կարողանայ պաշտել իր հաւատը և հաստատ պահել, որովհետեւ օտարութեան մէջ առանձնացած՝ աւելի ազատ կարող էր սովորեցնել իր ընտանիքում աստուծապաշտութիւնը և ոչ ոք էլ նրան չէր խանգարիլ կազմելու իր որդիներից մի բարեպաշտ ոեւունդ — ընտրեալ ժողովուրդ:

№ 9. ԱՔՐԱՀԱՄԸ ԵՒ ՂՈՎՏԸ ԻՐԱՐԻՑ ԲԱԺԱՆ-ԻՈՒՄ ԵՆ

I. Երբ Աբրահամը բնակեց Քանանացոց երկրում, Ղովտը նրան բաւականին նեղութիւն պատճառեց: Աբրահամը նրան որդու պէս սիրում էր: Օտար երկրում նա էր նրա միակ ազգականը:

Աբրահամը և Ղովտը պարապում էին անասնապահութեամբ և տէր էին բազմաթիւ խաշների: Արօտատեղերի համար երկուսի հովիւների մէջ յաճախ կռիւ էր ծագում: Այս պատճառով Աբրահամն ասաց Ղովտին: «Մենք ազգականներ ենք. լաւ չէ, որ մեր

մէջ անբաւականութիւն լինի: Անա բոլոր երկիրը քո առաջն է, ընտրիր քեզ համար տեղ, որը քեզ հաճելի է և բաժանուիր ինձանից: Եթէ դու աջ կերթաս, ես ձախ կերթամ, եթէ դու ձախ կերթաս, ես աջ կերթամ»:

Ղովտն ընտրեց ջրերով հարուստ Յորդանան գետի հովիտը, որտեղ շինուած էին Սողոմու Գոմոր քաղաքները: Այս երկիրը շատ գեղեցիկ և նման էր մի սիրուն պարտէզի, բայց բնակիչները չար էին: Աբրահամը բարեկամաբար բաժանուեց իր ազգականից: Ղովտը բնակուեց Սողոմ քաղաքում, իսկ Աբրահամը մնաց Քերքոնում:

Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Նայիր քո չորս կողմը, այս բոլոր երկիրը տալիս եմ քեզ և քո որդոցը մշտապէս: Ես կը բազմացնեմ քո զաւակներն՝ ինչպէս ծովի ափի աւազը»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումն և իր վրանները թողեց Մամբրէի կողմու մօտ (Քերքոնում):

I. Աբրահամին հիւ աւելի ցաւ պատճառեց Քանանացոց երկրում: Աբրահամն ինչպէս էր սիրում Ղովտին: Ինչ էր պատճառը նրանց անբաւականութեան և հիւ էր գլխաւոր շարժառիթը: Աբրահամն և Ղովտը ինչպէս բաժանուեցան իրարից և հիւ որ կողմն ընտրեց: Աստուած Աբրահամին ինչ խոստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամը իր եղբոր որդի Ղովտին հօր մահուանից յետոյ վերցնում է իր մօտ և հօր պէս խնամք տանելով՝ պահպանում է ու մեծացնում: Նա իր հետ տանում է նրան Քանանացոց երկիրը, հեռացնելով կռապաշտ և չար բարեկամներից: Նրան մեծ հարստութեան տէր է դարձնում և բաղդաւորա-

ցնում: Եւ այս ամէնի փոխարէն Ղովտը իր հոգեւոր ծնողին — բարեբարին վիշտ է պատճառում իր հովիւների պատճառով: 2) Աբրահամը մեծանոգութեամբ է վարում Ղովտի հետ և չնայելով, որ այդ երկիրը Աստուած իրան էր խոստացել, ուստի և աւելի իրաւունք ունէր ընտրելու, որ կողմը ցանկանար: Նա մինչև անգամ կարող էր իբրև մեծ, բաբերաւ և երախտիք արած, պահանջել զիջանելու իրան, բայց նա այդ չէ անում: Նոյն իսկ արդարութիւնն և Ղովտի շահերը պահանջում էին, որ ասէր Աբրահամին, դու մեծ ես և աւելի փորձուած ու խելօք, դու ինձ հօր պէս մեծացրել ես, քեզ եմ պարտական իմ հարստութեամբ. դու իմ բարիքն ես միշտ կամեցի, դու ինձ համար վատ չես ուզել. ուստի դու ընտրիր ինձ համար, թէ ուր գնամ: Բայց դժբաղդապէս Ղովտը չարեց և շատ սխալուեց և շատ նեղութիւններ էլ կրեց: 3) Մենք պէտք է հետեւենք Աբրահամի օրինակին և եթէ պատահի մեր մէջ վէճ, անբաւականութիւն կալուածքի, տեղի, հարստութեան համար, միշտ պէտք է Աբրահամինման զիջողաբար — քրիստոնէաբար վարուենք, աչքի առաջ ունենալով խաղաղութիւնն և գործի սիրով ու շուտով վերջաւորութիւնը, եթէ այդ բանը մեզ նիւթական ֆլաս էլ տալու լինի:

№ 10 ԱՅՐԱՆՈՒՄԸ ԱԶԱՏՈՒՄ Է ԳԵՐԻՆԵՐԻՆ

I. Ղովտը բաժանուելով Աբրահամից հանդիպեց մեծ ձախորդութեան: Հէնց այն տարին, երբ նա բնակուեց Սողոմում, օտար թագաւորներ յարձակուեցան այդ երկրի վրայ, Սողոմ ու գոմոր քաղաքներն աւերեցին, հարստութիւնները կոլոպտեցին և բնակիչներն էլ գերի տարան: Նրանց հետ գերի տարան և Ղովտին՝ իր բոլոր հարստութեամբ:

Երբ Աբրահամը լսեց, որ իր եղբօր որդի Ղովտը գերի է աւարուած, իսկոյն հաւաքեց վր ծառաներին,

թուով երեք հարիւր տասն և ութ հոգի, օգնութեան կանչեց նաև իր դրացիներին և ընկնելով թշնամու յետևից՝ յարձակուեց նրա վրայ, յաղթեց, յետ դարձրեց և խլեց բոլոր գերիներին ու աւարը, նմանապէս Ղովտին իր ընտանիքով և հարստութեամբ:

Վերադառնալիս Աբրահամի առաջ դուրս եկան Սաղէմի թագաւոր Մելքիսեղէկը և Սողոմի թագաւորը: Մելքիսեղէկը հաց և զինի մօտ բերեց Աբրահամին և օրհնեց նրան: Այս Մելքիսեղէկը թագաւոր էր և Աստուծու քահանայ: Աբրահամը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նրա օրհնութիւնը և իր աւարից տասանորդ տուեց նրան. իսկ Սողոմի թագաւորն աւաց. «Տո՛ւր ինձ միայն այն մարդիկը, որոնց ազատեցիր գերութիւնից, իսկ ֆառաշալը — աւարը վերցրու քեզ համար», բայց Աբրահամը չվերցրեց և ոչ մի փոքրիկ բան:

II. Ո՞ւր բնակուեց Ղովտն Աբրահամից բաժանուելով: Ի՞նչպիսի մարդիկ էին բնակուում Սողոմ և Գոմոր քաղաքներում: Ի՞նչ նեղութիւն պատահեց Ղովտին և ի՞նչ աղատեց նրան: Ո՞վ էր Մելքիսեղէկն և Աբրահամի առաջ ի՞նչ բերեց: Ի՞նչ տուեց Աբրահամը Մելքիսեղէկին: Ի՞նչ առաջարկեց Սողոմի թագաւորն Աբրահամին և ի՞նչպէս վարուեց Աբրահամը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Ղովտն իր բարեբար Աբրահամին խորհուրդ չհարցնելով բնակութեան տեղի համար, անյաջող ընտրութիւն արեց և տուժեց: Նա բնակուելով չար և անօրէն մարդոց մէջ — Սողոմում, կրեց շատ նեղութիւններ, գերի տարուեց իր ընտանիքով և խաչներով, որից յետոյ նա նոր հասկացաւ, թէ սխալ է գործել, որ Աբրահամին խորհուրդ չէ հարցրել: 2) Աբրահամը, որ իրաւունք ունէր նեղանալու իր եղբօր-

որդուց ասելով, որ նա արժանի է այդ պատժին — նա դարձեալ իբրև մարդասէր՝ օգնեց նրան և նրա հետ գերի ընկածներին և ազատեց նեղութիւնսից։ 3) Աբրահամի այդ բարի գործը—գերիներին ազատելը—շնորհակալութեամբ է ընդունուում և թագաւորներից մէկը։—Մեղքիսեղէկը—իբրև յարգանք և պատիւ հաց ու գինի է մատուցանում, իսկ Աբրահամը տալիս է նրան տասանորդ։ Մեղքիսեղէկը օրհնում է Աբրահամի կատարած բարի գործը և մարգարէանում է, որ հացը և գինին մեզ պէտք է տայ խոստացեալ Փրկիչը իր փոխարէն և նրանով ազատէ մեզ մեղքից։ 4) Տեսնում ենք Աբրահամի անշահասիրութիւնը, որ երբ Սողոմի թագաւոր Բաղակը առաջարկում է նրան վեր առնել աւարն իբրև վարձատրութիւն իր կրած նեղութեան համար, Աբրահամը բաց է ի ըաց մերժում է ասելով, որ օգնութիւնը մեր նմանների կարիքի և նեղութեան ժամանակ՝ պէտք է լինի անվարձ, առանց ակնկալութեան, այլապէս նա առաքինութիւն չէ, նա բարութիւն չէ։ 5) Այսպէս էլ, մենք տեսնելով Աբրահամի սէրը դէպի իր մերձաւորը և կիսդանի հաւատը դէպի Աստուած, Որը նրան քաջութեան և աներկիւղութեան ոգի է ներշնչում,—պէտք է նրա նման վարուենք մեր ընկերոջ, եղբոր, ազգականի, բարեկամի հարեանի և առհասարակ ամեն մի կարիք և նեղութիւն ու նեցող մարդու հետ, որովհետև մենք ունենք մի երկնաւոր Հայր—Աստուած, մենք Նրա որդիքն ենք, ուրեմն մենք եղբայրներ ենք։

№ 11. ԱՍՏՈՒԾՈՒ ԽՈՍՏՈՒՄԸ ԱՔՐԱՀԱՄԻՆ

I. Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Մի վախիր, Աբրահամ, ես քո պահպանն եմ. ես քեզ կը վարձատրեմ»։ Աբրահամը պատասխանեց—Տէր, ի՞նչ պէտք է տաա ինձ, ես ծերացել եմ, մահա մօտ է. ես անորդի պէտք է մեռնեմ։ Աստուած ասաց. «Դու անորդի չես մեռնիլ»։

Նա դուրս բերեց Աբրահամին գիշերը բացօթեայ տեղ և ասաց. «Նայիր դէպի երկինք և համարիր աստղերը, եթէ կարող ես։ Այսպէս էլ անթիւ կլինի քո սերունդը»։ Աբրահամը հաւատաց Աստուծու ասածներին։

Այս բանից յետոյ մի անգամ Աբրահամը կէսօրին նստած էր Մամբրէի կաղնու մօտ իր վրանի առաջ և տեսաւ, որ երեք օտարական մարդ գալիս են հեռուից։ Աբրահամը գնաց նրանց առաջ, երկրպագութիւն տուեց և խնդրեց, որ գան իր մօտ և փոքր ինչ հանգստանան։ Նա նրանց ոտքերը կլուանայ, ճաշ կուտեն և ապա կշարունակեն իրանց ճանապարհը։ Օտարականներն ասացին, թող այդպէս լինի։ Աբրահամը լուաց նրանց ոտքերը, լաւ ճաշ պատրաստեց և հիւրասիրեց։ Օտարականներից մէկը աւետիք տուեց Աբրահամին, որ նրա կին Սառան որդի կունենայ։ Ճաշը վերջացնելուց յետոյ օտարականները ճանապարհ ընկան դէպի Սողոմ քաղաք, ուր բնակւում էր Դովտը։

Երեկոյեան երկու հրեշտակները հասան Սողոմ քաղաքը։ Դովտը նստած էր քաղաքի դրան. նա հիւրասիրեց նրանց։ Հրեշտակները պատմեցին Սողոմ և Գոմոր քաղաքների կործանման մասին և խորհուրդ տուին Դովտին շուտով հեռանալ։ Դովտը հեռացաւ իր ընտանիքով և ազատուեց. իսկ Սողոմ և Գոմոր քաղաքների բնակիչները պատժուեցան—այրուեցան իրանց չարութեան համար։

II. Ի՞նչ Խոստացաւ Աստուած Աբրահամին և նա ի՞նչ պատասխանեց։ Աստուած ի՞նչ ասաց Աբրահամին ժառանգի

մասին: Յետոյ ռւր տարաւ նրան Աստուած և ինչ ասաց: Աստուած ինչ ձևով երևաց Մամբրէի կաղնու մօտ: Աբրահամն ինչպէս ընդունեց երեք օտարականներին. ինչ պատահեց Սոդոմ և Գոմոր քաղաքներին. Ռփքեր ազատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. (1 որ Աբրահամը, թէև բաղդաւոր, հարուստ և ամենից յարգուած է, բայց ունի սրտի մէջ նեղութիւն, ցաւ: Այդ ցաւը նրա անորդի լինելն է: Նա ծերացել էր և ցանկանում էր ունենալ օրինաւոր ժառանգ իր մահւանից յետոյ, որ իր հարստութիւնը ժառանգէ և իր ազգն ու յիշատակը պահպանուի: 1) Նա հաւատում է, որ Աստուած իր տուած խոստումը կը կատարէ, միայն համբերութիւն է հարկաւոր: Նա ամեն գիշեր դուրս գալով տանից և աստղերին նայելով յիշում էր Աստուծոյ խոստումն և ապագայ բաղդաւորութիւնը: Նա տեսնում է, որ ուշանում է Աստուծոյ խոստման կատարումը և ինքն էլ իր կնոջ հետ ձերանում է, այնուամենայնիւ նա դարձեալ հաւատում է, որ Աստուած իրան առանց յիշատակի— ժառանգի չի թողնիլ ինքը որդի կունենայ, որովհետև Աստուած ուխտ է դրել, դաշն է կապել, եթէ Աբրահամը միշտ այդպէս բարեպաշտ մնայ, ինչ էլ որ նրան պատահի, ուրախութիւն թէ տրտմութիւն և թէ միշտ այդպէս մեծ հաւատ ունենայ և խոստովանի, թէ աստուած ամեն բան տեսնում է, ամեն ինչ լսում է և թէ Աստուած է այդ ամենն ուղարկում, — այն ժամանակ Նա միշտ նրա հետ կ'իջնի, նրան կ'աջակցանէ, կ'օրհնէ, անթիւ ժառանգներ կտայ և երկիրը նրան կ'ընծայէ: 3) Տեսնում ենք, որ Աստուած իր խոստման կատարումն աւելի զօրացնում է և 24 տարի Քանանացոց երկրում անցնելուց յետոյ՝ երևում է օտարականի տեսքով և հիւրասիրելում, ուր դարձեալ կըրկնում է իր խոստումը, թէ նրա կին Սառան ձերութեան ժամանակ կ'ունենայ որդի: Աբրահամը հաւատում է: 3) Տեսնում ենք Աբրահամի մեծ հաւատը և նրա անսահման հպատակութիւնն ու հիւրասիրութիւնը, որ ամենայն սիրով գնում է օտարականների առաջ, առանց ճանաչելու նրանց

և խնդրում պատուել իրան, փոքր ինչ հանգստանալ իր վրանի առաջ, Աստուծոյ տուած ողորմութիւնից— բարիքներից վայելել— ճաշել և ապա շարունակել ճանապարհը: Նա երևում է քաղաքավարի, հեղ և խոնարհ մարդ, լուսնում է նրանց ոտքերը: Հին ժամանակ հիւրերի ոտքերը լուսնալը ընդունւած էր և համարւում էր մեծ պատիւ, 5) Մենք պէտք է օրինակ վեր առնենք Աբրահամից և նրա չափ մեծ և հաստատ հաւատ ունենանք դէպի Աստուած թէ նա միշտ իր տուած խոստումը կատարում է և երբէք մեր սրտի մէջ չպէտք է ունենանք երկբայութիւն, թերահաւատութիւն և կեղծութիւն, նրա հրամանների, պատուիրանների և օրէնքների կատարելու վերաբերութեամբ:

Ձ 12. ԻՍԱՀԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՉՈՂ ԲԵՐԵԼԸ

I. Աստուծոյ խոստումը կատարուեց: Աբրահամը հարիւր տարեկան ժամանակ որդի ունեցաւ, որին անուանեց Իսահակ: Իսահակը բարի և հնազանդ էր. Աբրահամը նրան շատ էր սիրում:

Երբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած աւագ Աբրահամին. «Վեր առ քո միակ որդուն և բեր, մատաղ արա՛ ինձ համար այն սարի վրայ, որ ես ցոյց կ'ըտամ:

Միւս առաւօտ վաղ վերկացաւ Աբրահամը, համետեց էջը և ողջակիզի համար փայտ պատրաստեց: Նա վեր առաւ երկու ծառայ, սուր, կրակ և իր սիրելի որդի Իսահակին և գնաց Աստուծոյ ցոյց տուած տեղը— Մորէա սարը: Երբ Աբրահամը հեռուից տեսաւ սարը. ասաց ծառաներին. «Իո՞ւք այստեղ մնացէք և սպասեցէք մեզ: Ես և իմ որդին կ'երթանք դիմացի սարը, կ'աղօթենք և կ'ըվերադառնանք»: Աբրահամն Իսահակին բարձեց փայտը, ինքն առաւ սուրն ու կրակը և գնացին: Ճանապարհին Իսահակը հարցրեց.

«Հայր, մենք ունինք կրակ, փայտ և սուր, բայց ո՞ւր է ողջակիզի ոչխարը»: Աբրահամը պատասխանեց. Աստուած ինքը կը պատրաստէ իր համար ողջակիզի ոչխարը՝ որդեակ»: Երբ բարձրացան սարը, Աբրահամը սեղան շինեց, դարսեց փայտերը և Իսահակին կապեց նրա վրայ: Յետոյ վեր առաւ սուրը և ձեռքը բարձրացրեց, որ մորթի, յանկարծ Աստուծու հրեշտակը ձայն տուեց նրան երկնքից. «Աբրահամ, մի դիպչիր տղային, դու Աստուածավախ մարդ ես և ինձ համար քո սիրելի որդուն չխնայեցիր»: Աբրահամն իր շուրջը նայեց և տեսաւ, որ իրանից փոքր ինչ հեռու կախուած է ծառից մի ոչխար: Նա ոչխարն Իսահակի փոխարէն զոհեց Աստուծու համար:

Աբրահամը կրկին Աստուծու խոստումն ու օրհնութիւնն ստացաւ, թէ նրա զաւակները պէտք է շատացնէ և թէ նրա զաւակներից կը ծնուի աշխարհի փրկիչը:

II. Աստուած կատարեց արդեօք իր տուած խոստումն Աբրահամին: Ի՞նչ անուն ստացաւ նրա որդին: Ի՞նչ պիտի որդի էր Իսահակը: Երբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած թնշն պատուիրեց Աբրահամին: Աբրահամը կատարեց արդեօք Աստուծու հրամանը և ո՞ւր գնաց: Ճանապարհին հայրս որդին թնշ խօսակցութիւն ունեցան: Աբրահամը որդուած սարի գլխին թնշ պատրաստեց զոհի համար: Ի՞նչպէս վարուեց Իսահակը և թնշ հետեանք ունեցաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամի ուրախութեանը չափ չկայ որդի ունենալով, որովհետեւ նրա հաւատը իրականացաւ և յոյսն արդարացաւ. իսկ որդին էլ բարի, խոնարհ, հնազանդ և մխիթարիչ էր ծերութեան ժամանակ: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած պատուիրում է Աբրահամին, իր միակ և սիրելի որդի Իսահակին

զոհել, մատաղ անել: Թէև դժուար, ծանր և միանգամայն անհասկանալի էր Աբրահամի համար Աստուծու պատուէրի կատարելը, որովհետեւ նա պիտի ապրէր, որ Աբրահամի սերունդը բազմանար, ինչպէս ծովի ափի լաւազը և երկնքի աստղերը և աշխարհի Փրկիչը նրանից պէտք է ծնուի, բայց և այնպէս Աբրահամը որքան և մտատանջութեան մէջ լինէր, որքան և հոգեկան անհանգստութիւն պատճառէր նրան, որքան և սիրէր որդուն, այնուամենայնիւ նա Աստուծու սէրը իր որդուց բարձր դասեց: Թէ ինչ կը լինէր նրա ներքին հոգեկան գրութիւնը, այս մեզ ամենիս համար հասկանալի կը լինի, եթէ մենք Աբրահամի տեղը լինենք և զգանք նրա սրտիցաւ: Հեշտ է արդեօք, մարդ ինքն իր ձեռքով իր միակ որդուն սպանէ: Ասելը հեշտ է, բայց կատարելը և՛ դժուար և անտանելի: Ոչ ոք չի համաձայնիլ այդ անելու, որքան և Բարձրեալը պատուիրէր: Բայց հաւատոյ հայր Աբրահամը պատրաստակամութիւն յայտնեց կատարելու Աստուծու պատուէրը: Նա տարաւ իր որդուն զոհելու այն սարի վրայ, ուր միանգամ պիտի զոհուէր խոստացեալ Փրկիչը: 3) Միւս կողմից պէտք է նկատել, որ Աստուած զոհի կարօտ չէ. Նամքուր սրտեր և բարի գործեր է սիրում ու կամենում: Բայց մարդոց հաւատը փորձելու, հաստատելու և աւելի ևս ամրապնդելու համար, փորձութիւններ է տալի, որոնց մենք համբերութեամբ պէտք է տանենք և միշտ աղօթենք, որ օգնէ մեզ, որ մենք ֆրաս չկրենք, չթուլանանք և մեղքի մէջ չընկնենք:

№ 13. ԻՍԱՀԱԿԻ ՈՐԴԻՔԸ, ՅԱԿՈԲԻ ԵՐԱՋԸ

I. Աբրահամի մահից յետոյ Իսահակն ստացաւ հայրական ժառանգութիւնը: Նա բացի հարստութիւնից ստացաւ և Աստուծու խոստումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի Փրկիչը:

Իսահակն Աբրահամի նման խոնարհ և հաւատարիմ էր. Աստուած էլ սիրում էր Աբրահամի նման:

Իսահակն ունէր երկու որդի—Եսաւ և Յակովբ։ Եսաւը տեսքով վայրենի, խստաբարոյ, թաւոտ և թեթեամիտ էր. իսկ Յակովբը՝ գեղեցիկ, հանդարտ և խելօք։ Իսահակն իր մահից առաջ Աստուծու ազգեցութեամբ օրհնեց Յակովբին։ Տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքը և ասաց, որ նա կըլինի Աստուծու ժողովրդի ցեղապետը և նրա զաւակից կըծնի աշխարհի Փրկիչը։

Եսաւը նախանձից ատեց իր եղբորը և պատրաստ էր սպանել։ Յակովբը իր մօր՝ Ռեբեկայի խորհրդով հեռացաւ հայրական տնից և գնաց Միջագետքի Խառան քաղաքը իր մօրեղբոր՝ Լաբանի մօտ։ Առաջին գիշերը նա անցկացրեց անապատում բացօթեայ։ Նա տխուր էր և իրան համարում էր անօգնական։ Նա մի քար դրեց գլխի տակը ու քնեց, և տեսաւ երազում մի սանդուխտ, որի ծայրը հասնում էր մինչև երկինք։ Հրեշտակները իջնում ու բարձրանում էին նրա վրայից, իսկ Աստուած վերևը կանգնած՝ ասում էր, «Ես եմ Աբրահամի և Իսահակի Աստուածը. մի վախենար, այս երկիրը, որի վրայ դու պարկած ես, կըրտամ քեզ և քո սերնդին։ Նրանք կըլինեն բազմաթիւ, ինչպէս ծովի աւազը և քեզանով ու քո զաւակով կօրհնուին երկրիս բոլոր ազգերը։

Յակոբը առաւօտեան զոհ բերեց Աստուծուն. և այդ տեղն էլ անուանեց Բէթէլ, որ նշանակում է Աստուծոյ տուն։

Յակոբը վստահ Աստուծու օգնութեան վրայ՝ հանգիստ և անվտանգ շարունակեց իր ճանապարհը և հասաւ Միջագետքի Խառան քաղաքը—Լաբանի մօտ։ Լաբանը սիրով ընդունեց իր քրոջ որդուն և պահեց

իր մօտ։ Յակոբն արածացնում էր Լաբանի խաշները։ Աստուծու խոստումը կատարուեց։ Յակոբը բաւն տարի մնաց միջագետքում, ամուսնացաւ և մեծ հարստութեան տէր դառնալով՝ վերադարձաւ ընտանիքով իր հայրենիքը։ Նա հաշտուեց Եսաւի հետ և բընակուեց հայրենի տանը՝ Քերբոնում։

Իսահակի մահից յետոյ Յակոբը ժառանգեց հօրը, ստացաւ նրա հարստութիւնը և այն աւետումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի Փրկիչը։

II. Իսահակը հօր մահուանից յետոյ ի՞նչ ժառանգութիւն ստացաւ։ Նա բանի որդի ունէր և ի՞նչ էին նրանց անունները։ Ի՞նչ բնաւորութեան տէր էր Եսաւը և ի՞նչ՝ Յակոբը։ Իսահակի մահից յետոյ ի՞նչ ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը։ Ո՞ւր գնաց Յակովբը և ի՞նչ էր պատճառը։ Յակոբը առաջին գիշերն ո՞ւր անցկացրեց։ Ի՞նչ երազ տեսաւ և Աստուած ի՞նչ ասաց։ Յակոբն այդ տեղին ի՞նչ անուն տուեց։ Քանի տարի մնաց Յակոբը Լաբանի մօտ և ի՞նչով էր պարագլուխ։ Քանի տարուց յետոյ վերադարձաւ. ո՞ւր բնակուեց նա և հօր մահից յետոյ ի՞նչ ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը։

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսահակն Աբրահամի մահից յետոյ ստանում է հօր ժառանգութիւնը և ունենում է երկու որդի։ Եսաւը մեծանում, դառնում է խստաբարոյ, վայրենի և թեթեամիտ մարդ։ Իսկ Յակոբը լինում է մեղմ, խելօք և հանդարտ բնաւորութեան տէր։ Իսահակը սիրում է Եսաւին՝ Ռեբեկան (մայր) Յակոբին, է միևնոյն ատելութիւնը՝ իմ ու քոն անցնում է Եսաւի Յակոբի մէջ։ Նրանք իրար ատում էին, այնպէս որ մի հօր որդիք, մի յարկի տակ մի բան միևսին տալու համար վարձատրութիւն էին պահանջում։ 2) Տան կառավարութիւնը հօր մահուանից յետոյ ստանում էր անդրանիկ որդին, նա տէր էր լինում ամեն բանի, կառավարում, խրատու և այլն, իսկ փոքրը—ստանում էր միայն մի մասը, ուրեմն պէտք է, որ

անդրանիկը լինէր խելօք, որ տունը լաւ կառավարէր, որ տան պատիւը, անունը, յարատեւութիւնը և յաջողութիւնը պահպանուէր: Այս պատճառով Աստուծու թելադրութեամբ անդրանկութեան իրաւունքը ստանում է խելօք Յակոբը: 3) Նա Եսաւի վրէժխնդրութիւնից ազատելու համար՝ իբժնողների խորհրդով և օրհնութեամբ գնում է ուրիշ երկիր — Միջագետք — մօրեղբոր Լաբանի մօտ, մինչև Եսաւի բարկութիւնն անցնի: Ճանապարհին նա ստանում է Աստուծու օրհնութիւնը, որ Աստուած նրա հետ կըլինի օտարութեան ժամանակ և կրկին կըվերադարձնէ և մեծ ազգ կըյարուցանէ նրանից:

Յակոբը քսան տարի մնում է Միջագետքում և դառնալով մեծ հարստութեան և բազմաթիւ ընտանիքի տէր՝ վերադառնում է իր հայրենի երկիրը, հաշտուում է եղբոր հետ և այնուհետև սիրով ապրում են, որովհետև Եսաւի սրտից նախանձն և վրէժխնդրութեան ոգին վաղուց հեռացած է լինում: 4) Տեսնում ենք, որ աւանդական սովորութիւնը փոխւում է և անդրանկութեան օրհնութիւնը Իսահակը տալիս է ոչ մեծին, այլ կրտսերին՝ խելօքին:

№ 14. ՅԱԿՈԲԻ ՈՐԴԻՔԸ

I. Յակոբն ունէր տասներկու որդի: Նրանց անուններն էին — Ռուբէն, Շմաւոն, Դևի, Յուդա, Իսաքար, Զաքուղոն, Դան, Նեփթաղիմ: Գադ, Ասեր, Յովսէփ եւ Բենիամին: Տասը՝ առաջին կնոջից՝ Լիայից էին, իսկ երկուսը — Յովսէփն ու Բենիամինը — Հռաբէլից:

Յակովբի տասն որդիքը յաճախ վշտացնում էին իրանց հօրը: Յովսէփը հեզ, բարի և հնազանդ էր և երբեք չէր վշտացնում հօրը: Այս պատճառով Յակոբը շատ էր սիրում և նրա համար գեղեցիկ շորեր կարում: Եղբայրներն այս առաւելութիւնը տեսնելով՝

սկսեցին նախանձել Յովսէփին: Նրանց նախանձն ատելութեան փոխուեց, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմեց իր տեսած երկու երազները: Առաջինն էր, իբր թէ եղբայրները դաշտում հունձ էին անում և որաներ կապում: Յովսէփի որան կանգնած էր, իսկ եղբայրների որանները շուրջ էին առնում և երկըրպազութիւն տալի: Երկրորդ երազն էր, իբր թէ արեգակը, լուսինն և տասն ու մէկ աստղեր երկըրպազութիւն էին տալի նրան: Եղբայրներն ասացին. «Մի՛ թէ դու միտք ունիս մեծ լինել և իշխել մեզ»: Նրանց ատելութիւնն աւելի սաստկացաւ և վճռեցին սպանել Յովսէփին: Բայց յետոյ մտածեցին և ծախեցին վաճառականների վրայ քսան դահեկանի: Իսկ նրա պատմութեանը պատառոտեցին և մի ուլ մորթելով՝ արիւնաթաթախ արին և տարան հօր մօտ ու ասացին, թէ չար գազանը նրան պատառոտել է: Յակոբը հաւատաց և երկար ժամանակ լաց էր լինում Յովսէփի համար:

Վաճառականները Յովսէփին տարան Եգիպտոս և ծախեցին: Այնտեղ նա շատ նեղութիւններ կրեց: Նա ստրուկ էր մի բանի տարի մի նշանաւոր եգիպտացու տանը: Այնտեղ նա անմեղ զրպարտուեց և բանտ նըստեց, ուր մնաց երկու տարի: Բայց Աստուած Յովսէփի հետ էր և միշտ օգնում էր նրան:

Բանտի մէջ նստած էին Յովսէփի հետ երկու նշանաւոր մարդիկ — եգիպտացիներ, մինը թագաւորի տակառապետն էր և միւսը մատակարարը: Մի անգամ նրանք տեսան զարմանալի երազներ և պատմեցին Յովսէփին:

Տակառապետը տեսել էր, իբր թէ խաղողի երեք

ողկոյզներէց ճմուռ էր հիւթ բաժակի մէջ և տալիս թագաւորին. իսկ մատակարարը տեսել էր, իբր թէ գլխի վրայ երեք խան ունէր զանազան կերակուրներով և թռչունները ուտում էին: Յովսէփն Աստուծոյ օգնութեամբ մեկնեց այս երազները: Տակաւապետին ասաց, թէ երեք օրից յետոյ կ'ստանայ իր պաշտօնը, իսկ մատակարարին—թէ նա երեք օրից յետոյ կը կախուի փայտից և թռչունները կ'ուտեն նրա մարմինը: Կատարուեց բոլորը, ինչպէս Յովսէփը գուշակել էր:

II. Յակոբը բանի որդի ունէր և ինչ էին նրանց անունները: Ինչպէս էին վարւում Յակոբի որդիքը իրանց հօր հետ: Յակոբը նրանցից որին էր շատ սիրում և ինչ էր պատճառը: Յովսէփն ինչ երազներ տեսաւ: Ինչ արին եղբայրները Յովսէփին և ինչ ասացին իրանց հօրը: Ուր տարան վաճառականները Յովսէփին և ինչ արին. Յովսէփն ինչպէս ծառայեց եգիպտացու տանը: Ինչ էր պատճառը նրան բանտարկելու: Ինչ նշանաւոր մարդիկ կային բանտարկուած Յովսէփի հետ: Ինչ երազներ էին տեսել նրանք և ինչպէս մեկնեց Յովսէփը այն երազները:

III. Այս պատմութիւնից երևում է 1) որ Յակոբը—հայրը մի տեսակ չէ սիրում իր որդոցը. նա տարբերութիւն է դնում նրանց մէջ. նա Յովսէփին աւելի է սիրում միւսներից և այդ սէրն արտաքին կերպով ցոյց է տալի, կարելով նրա համար գեղեցիկ շորեր: Յակոբի որդիքը բացի Յովսէփից և Բենիամինից, որ փոքր էր, ինչպէս երևում է արածներից՝ լինում են չար, ստախօս և նախանձոտ, այն ինչ Յովսէփը — բարի, խոնարհ, ճշմարտախօս և ծնողասէր: Նա չէ հաւանում եղբայրների արածը և հօրը պատմում է: Նրանց զայրոյթն առաւել ևս գրգռում է, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմում է իր տեսած երազները, որից երևում է, որ նա մեծ մարդ՝ իշխան է դառնալու և իշխելու

եղբայրներին: Այս նախանձը վրէժխնդրութեան է հասնում և կամենում են նրան սպանել: Բայց յետոյ ծախում են, չլսելով նրա աղաչանքին ու պաղատանքին և հօրը խաբում են, թէ գազանները կերել են: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած Յովսէփի հետ է լինում, նա իբրև հաւատարիմ ծառայ ծառայում է եգիպտացու տանը և չէ միանում եգիպտացուհու չար խորհրդին ու չէ խաբում նրա մարդուն: Թէև այդ դովելի վարժունքի համար զրպարտւում, բամբասւում և անարդար կերպով կալանաւորւում ու պատժւում է: Բայց ամենագէտ Աստուած անմեղ զրպարտուած Յովսէփի հետ է լինում, պահպանում է նրան և բանտում: Նա սիրւում է իր հաւատարմութեան և բարի սրտի համար բանտապետից, միւսներից աւելի է ազատութիւն վայելում և Աստուծոյ օգնութեամբ շնորհ է գտնում և երազները մեկնում, որոնք կատարւում են նրա մեկնութեան համեմատ: 3) Մենք էլ երազներ ենք տեսնում և շատ անգամ տեսնում ենք այն, ինչ ցերեկը մեզ հետ պատահում է, բայց Աստուած իր կամքն ու իր անելիքն երբեմն տեսիլներով էլ էր յայտնում:

Ձ 15. ՅՈՎՍԷՓԻ ՓԱՌԿԸ

Երկու տարի անցնելուց յետոյ՝ եգիպտոսի թագաւորը—Փարաօնն էլ տեսաւ երազներ: Նա տեսաւ, որ եօթն պարարտ կովեր դուրս եկան Նեղոս գետից և սկսեցին արածել: Յետոյ դուրս եկան եօթը նիհար կովեր: Նիհար կովերը կերան պարարտ կովերին: Փարաօնը զարթեցաւ և նորից քնեց: Նա դարձեալ երազ տեսաւ, որ եօթը լիք հասկեր դուրս եկան, յետոյ եօթը դատարկ հասկեր: Դատարկ հասկերը կերան լիք հասկերին: Փարաօնը զարթեցաւ և առաւօտեան կանչել տուեց բոլոր իմաստուններին և երազագէտներին, բայց ոչ ոք չկարողացաւ մեկնել նրա երազները:

Այն ժամանակ տակառապետը, որ մի ժամանակ նստած էր Յովսէփի հետ բանտում, յիշեց Յովսէփին: Նրան բերին թագաւորի մօտ. թագաւորը պատմեց իւր երազները և Յովսէփը մեկնեց. «Աստուած յայտնել է թագաւորին, ինչ որ պէտք է անի: Սրանից յետոյ, ասաց Յովսէփը—կգան եօթն առաւ տարիներ, իսկ յետոյ—եօթը սով տարիներ: Այժմ հարկաւոր է, որ թագաւորը պատրաստութիւններ տեսնի, ընտրի մի խելացի մարդ և կառավարիչ նշանակէ, որ պտղաբեր տարիներում պատրաստութիւն տեսնի և ցորեն ժողովի սով տարիների համար»: Թագաւորը շատ հաւանեց և ասաց Յովսէփին. «Քեզանից աւելի իմաստուն և խելօք մարդ չունիմ: Աստուած իր կամքը քեզ է յայտնել, ուրեմն դու կլինես այդ մարդը»: Նա նշանակեց Յովսէփին բոլոր Եգիպտոսի կառավարիչ և յանձնեց նրան ցորենի պատրաստութիւն տեսնել սով տարիների համար: Յովսէփն այդ ժամանակ երեսուն տարեկան էր: Սա թագաւորի հրամանով շտեմարաններ շինեց և առատ տարիներին ժողովեց այնքան ցորեն, ինչքան հարկաւոր էր սով տարիների համար, մինչև անգամ կարելի էր վաճառել օտար երկրների մարդոց վրայ:

II. Քանի տարի անցնելուց յետոյ Փարաւոնը երազ տեսաւ և ինչ էին նրա երազները: Ո՞վ մեկնեց և ինչպէս թուաց Փարաւոնին այդ մեկնութիւնները: Փարաւոնն ինչ կարգադրութիւն արեց և ո՞ւմ նշանակեց կառավարիչ: Յովսէփն ինչ պատրաստութիւններ տեսաւ սովի համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած իբրև երկնաւոր հայր, հոգում է ժողովրդի հա-

մար և յայտնում է երազներով թագաւորին, որ հօր պէս պարտականութիւն ունի նրանց մասին մտածել. հոգալ և պատրաստութիւններ տեսնել ապագայի համար: Նա այդ քանի համար ընտրում է և ցոյց տալի մի այնպիսի արժանաւոր գործին նուիրուող մարդ, որը ճշմարիտ Աստուծուն է պաշտում և կեանքի մէջ փորձանաց և թշուառութեանց դպրոցից միշտ յաջող է անցել և կարող է իր վրայ դրած պարտականութիւնները սրբութեամբ կատարել: Նրան տալիս է շնորհք, երազներ մեկնելու կարողութիւն և երկիրը սովից ազատելու միջոց—հնարք: 2) Տեսնում ենք Յովսէփի մէջ թշուառութեան ժամանակ համբերութիւն, հեղուկիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ դէպի Աստուած և որ գլխաւորն է, Նրա երկիրը սրտի մէջ պահած, որ իմաստութեան սկիզբն է, որը յաջողութեամբ անցնելով կեանքի փորձանաց դպրոցը, արժանանում է այն մեծ պատուին, պաշտօնին, որի համար երկար տարիներ պատրաստուած է լինում և բարձր գնահատուած թագաւորից: Համբերութեան արդիւնքն է, որ ծառային, ստրուկին, աղքատին, թշուառին կարող է դարձնել տէր. իշխան, հարուստ և ամենին սիրելի: Ով կհամբերէ մինչև վերջը, նա կապրի և մարդ համբերութեամբ կստանայ այն, որին ձգտում է հասնել, ունենալ: 3) Մենք այս պատմութիւնից կարող ենք հետեցնել, որ մենք ևս ունենալով մեր գործերի մէջ Յովսէփի նման համբերութիւն, տոկունութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ դէպի Աստուած և Նրա երկիրը պահելով մեր սրտի մէջ, կարող ենք հեշտութեամբ տանել բոլոր նեղութիւնները, խոչնդոտները և Յովսէփի նման յաղթելով նրանց, հասնել, արժանանալ ուրախութեան, բաղդաւորութեան, մեր նպատակին: «Արմատ ուսման դառն է, բայց պտուղ նորա քաղցր»: Այս բանը մենք իրական կեանքում յաճախ տեսնում ենք. նա, ով նեղութեան և ձախորդութեան համբերութեամբ է տանում, նրա վերջը միշտ լինում է լաւ: Մարդոց կեանքի մէջ միշտ յաջողութիւն, բաղցրութիւն չի լինում, նրան կից է դառնութիւն, անյաջողութիւն և աղքատութիւն: Մարդ պէտք է սովորի համբերութեամբ և սի-

րով տանել, աչքի առաջ ունենալով, որ Աստուած վերջն ուրախութեան է փոխարինում.

№ 16. ՅԱԿՈԲԻ ՈՐԴՈՅ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳՆԱԼԸ, ՅԱԿՈԲԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍ

I. Եօթն առաւ տարիներն անցնելուց յետոյ՝ եկան եօթը սով տարիները: Յովսէփը բաց արեց շտեմարանների դռներն և հաց էր բաժանում ու ծախում

Սովը հասաւ Քանանացոց երկիրը, ուր ապրում էին Յակոբն ու նորա որդիքը: Յակոբը լսեց, որ Եգիպտոսում ցորեն են վաճառում, ուղարկեց իր որդիներին այնտեղ՝ ցորին գնելու: Նրանք եկան Եգիպտոս, ներկայացան կառավարչին — Յովսէփին և խոնարհ երկրպագեցին: Յովսէփը ճանաչեց նրանց և յիշեց իր երազները, բայց նրանք չճանաչեցին, որովհետեւ Յովսէփը փոխուել էր և նրանց հետ խօսում էր թարգմանի միջոցով:

Յովսէփը կամեցաւ իմանալ, արդեօք իր եղբայրները փոխուել, ուղղուել են, թէ ոչ. ուստի սկսեց նրանց հետ խիստ լեզուով խօսել և վարուել: Նա նըրանց լրտեսներ անուանեց և շատ նեղութիւններ, տուեց, մինչև որ նրանք իրանց գործած յանցանքը ճշմարտապէս խոստովանեցին ու զղջացին: Յետոյ Յովսէփը յայտնեց, թէ նա իրանց եղբայրն է: Եղբայրները շատ վախեցան և կարծեցին, թէ նա վրէժխնդիր կըլինի, բայց նա հանգստացրեց, որ ոչինչ չլսաս չի տալ: Ապա ուղարկեց յայտնել Յակոբին, որ Եգիպտոսի իշխանն նրա որդի Յովսէփն է:

Յակոբը շատ ուրախացաւ, որ Յովսէփը կենդա-

նի է: Նա Աստուծու հաճութեամբ տեղափոխուեց իր ամբողջ ընտանիքով Եգիպտոս և Փարաւոնի հրամանով բնակուեց Գնսեմ երկրում:

Այնուհետեւ Յակոբը բախտաւոր կեանք վարեց Եգիպտոսում 17 տարի և մահուանից առաջ օրհնեց իր որդիներին և թոռներին: Նա Յուդային առանձնապէս օրհնեց և տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքն ու անտիրքը: Յակոբը մեռաւ և թաղուեց Քանանացոց երկրում Աբրահամի և Իսահակի մօտ: Յովսէփն էլ երկար տարիներ ապրեց Եգիպտոսում և սիրով խնամք տարաւ իւր եղբայրներին: Նա մեռնելուց առաջ մարգարէացաւ, որ Աստուած կրկին կըղարձնէ Իսրայէլացիներին Քանանացոց երկիրը և կտակեց վերադարձին տանել իր ոսկորները: Յովսէփը մեռաւ և թաղուեց Եգիպտոսում:

II. Ո՞րքան ժամանակ առատութիւն եղաւ Եգիպտոսում և որքան ժամանակ՝ սով: Բացի Եգիպտոսից դարձեալ ճիւղ երկրում սով ընկաւ: Յակոբը հացի համար իր որդոց հօր ուղարկեց: Նրանք հօւմ ներկայացան և ի՞նչ նեղութիւններ կրեցին: Յովսէփն ինչո՞ւ նրանց հետ այդպէս վարուեց: Եղբայրներն, կրք խոստովանեցին իրանց յանցանքը՝ Յովսէփն ի՞նչպէս վարուեց և ի՞նչ պատուիրեց: Յակոբն հօր գնաց բնակութեան համար և ի՞նչ տեղ ստացաւ: Յակոբը քանի՞ տարի ապրեց Եգիպտոսում և ի՞նչպիսի կեանք վարեց: Մեռնելուց առաջ հօւմ տուեց Յակոբն անդրանկութեան իրաւունքը: Ո՞ւր թաղուեցան Յակոբն ու Յովսէփը: Ի՞նչ էր Յովսէփի մարգարէութիւնը:

III, Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ թագաւորի երազները, ինչպէս Յովսէփը մեկնեց, կատարւում են և լինում է առատութիւն և ապա՝ սով: Յակոբն ուղարկում է իր որդոց ցորեն գնելու: 2) Եղբայրները գնում են Եգիպտոս — օտար երկիր, ներկայանում են և երկրպա-

գում իշխանին — իրանց եղբորը, բայց նրան չեն ճանաչում: Յովսէփը ճանաչում է նրանց և յիշում է իր երազները, բայց չէ յայտնում: Յովսէփը փորձում է իր եղբայրներին. թէ արդեօք նրանց կոշտ, կոպիտ և անխիղճ սրտերն ուղղուել են՝ թէ ոչ, որի պատճառով այնքան ցաւ պատճառեցին իրանց հօրը և այնքան նեղութիւն իրանց եղբորը: Նա սկզբում նրանց հետ խիստ է խօսում և զանազան նեղութիւններ պատճառում, մինչև որ իրանց կատարած չարութիւնները և յանցանքները խոստովանում են ու զղում, հետևապէս և ուղղում, որ երևում է նրանց կարեկցելովն իրանց հօրը. և եղբորը, որ չեն ուզում նեղութիւն, տըրտմութիւն պատճառել և իրանց կեանքը փոքր եղբօր համար էամենում են զոհել, այն ինչ առաջ ուշադրութիւն չէին դարձնում: Յովսէփը վեհանձնաբար ներում է եղբայրներին իր դէմ գործած չարութիւններն և անյիշաչար է գտնում: Նա կարող էր իր կրած նեղութիւնների և չարչարանքների համար, որոնց պատճառը նրանք էին—պատժել նրանց բայց չէ անում, այլ ընդհակառակը բարիք է անում և սով տալիսների ժամանակ հաց, կերակուր, շոր և բոլոր հարկաւոր մարմնաւոր պիտոյքները հոգում: 4) Մենք կեանքի մէջ այդպիսի երևոյթներ շատ են տեսնում, բայց քչերն են Յովսէփի նման վեհանձնաբար վարում և անյիշաչար լինում: Այսպէս պէտք է վարուենք մենք և ներողամիտ լինենք դէպի մեր թշնամիները և մեզ համար վատ ուղղութիւններ: Այսպէս է պահանջում Քրիստոնէութիւնը և այսպէս վարուելով, բացի օգտից, ոչինչ փառս չենք կարող կրել և ունենալ: Մեր արած այդպիսի բարութիւններ ամօթահար կանենք նրանց և շատ անգամ ուղղութեան կրեւերնք:

№ 17. ՄՈՎՍԷՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ, ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ, ՓԱ-
ԽՈՒՍՏԸ ԵՒ ԱՆԿԷՁ ՄՈՐԵՆԻՆ

I. Յովսէփի մահից յետոյ նրա ցեղը բազմացաւ
Եգիպտոսում և յառաջացաւ մի ազգ, որ կոչւում էր

Խորայէլացի և Նորայէցի: Նա բաժանւում էր տաս-
ներկու ցեղերի՝ Յակոբի տասներկու որդոց թուով:

Եգիպտոսի փարաւոն կոչուած Թաբալորները
տեսնելով սակաւ ժամանակի ընթացքում իսրայէլա-
ցիների բազմանալը և կասկածելով նրանց հաւատար-
մութեան վրայ, սկսեցին ծանր աշխատութիւններով
նեղացնել նրանց, որ էլ չբազմանան: Իսկ փարաւոն-
ներից մէկը մինչև անգամ հրամայեց սպանել նորա-
ծին արու զաւակներին: Խորայէլացիների վիճակը
շատ դառն էր: Նրանք դարձան դէպի Աստուած և
խնդրեցին նրա ողորմութիւնը:

Աստուած ողորմած է: Նա լսեց իր ժողովրդի
ձայնը—աղօթքը և տուեց ազատիչ:

Մովսէսը ծնաւ Զևիի ցեղից: Նրա մայրը սկզբ-
բում երեք ամիս ծածուկ պահեց, որ չսպանեն եգիպ-
տացիները. Բայց երբ այլևս հնար չեղաւ ծածկել,
դրեց կալածիթով ծեփած մի կողովում և ձգեց գե-
տի ավի մօտ խաղաղ կանգնած ջրի մէջ, ուր փարա-
ւոնի աղջիկը սովորութիւն ունէր զբօսուելու ու լողանալ:

Թաբալորի աղջիկը տեսաւ կողովը և հրամայեց
հանել ջրից: Նա որդեգրեց երեխային և անուանեց
նրան Մովսէս, որ նշանակում է ջրիցը հանած: Մով-
սէսը մեծացաւ և կրթութեց Թաբալորական տան մէջ:
Նա սովորեց Եգիպտոսի բոլոր գիտութիւններն ու
խմաստութիւնը: Տէր եղաւ մեծ հարստութեան և յար-
գանք էր վայելում ամենից: Բայց նրան այս բախ-
տաւորութիւնը չէր ուրախացնում: Նա գիտէր իր
ծագումը, տեսնում էր իր ցեղակից ժողովրդի նեղու-
թիւնները և ցանկանում էր օգնել նրան:

Մի անգամ Մովսէսը տեսաւ, որ մի եգիպտացի

անողորմ կերպով ծեծում է մի իսրայէլացու: Նա պաշտպանեց իսրայէլացուն և սպանեց եգիպտացուն: Այս բանը յայտնեց փարաւոնին և Մովսէսը փախաւ Արաբիա՝ Մադիամացոց երկիրն ու ազատուեց: Նա մի բարեպաշտ քուրմի տանը մնաց քառասուն տարի և արածացնում էր նրա խաշների հօտը: Բայց դարձեալ նա մտածում էր իսրայէլացիներին մասին, ցաւում էր նրանց դառն վիճակի վրայ և երբեմն յուսահատուած կարծում էր, թէ նեղութիւնը կոչնչացնէ բոլորովին այդ ժողովրդին:

Այս մտածմունքների մէջ մի անգամ Քորէբ սարի վրայ խաշները արածացնելիս՝ տեսաւ մի մորենի, որ վառւում էր, բայց չէր մլասւում: Նա մօտեցաւ և լսեց այնտեղից ձայն. «Ես եմ քո հայրերի Աստուածը... Ես տեսնում եմ իմ ժողովրդի նեղութիւնները եգիպտոսում: Նրանց աղաղակը հասաւ ինձ... Ես կամենում եմ ազատել նրանց: Քնն դու փարաւոնի մօտ և իմ ժողովուրդը դուրս բեր եգիպտոսից»։ Աստուած Մովսէսին հրաշքներ անելու և պատժելու զօրութիւն—իրաւունք էլ տուեց:

Մովսէսը գնաց իր եղբայր Ահարօնի հետ եգիպտոս, ներկայացաւ փարաւոնին և Աստուծու տուած նշաններով ու պատիժներով ստիպեց նրան կատարել Աստուծու հրամանը և թոյլ տալ իսրայէլացիներին դուրս գնալ եգիպտոսից:

II. Յովսէփի մահից յետոյ Իսրայէլացիներն քանի ցեղերի էին բաժանւում: Եգիպտոսի փարաւոնները ինչ կասկածներ ունեցան իսրայէլացիների վրայ և ինչ միջոցներ գործ դրին նրանց բազմանալու առաջն առնելու համար: Աստուած ռւս պատրաստեց նրանց համար ազատարար,

ինչ էր նրա սնունդը և ինչպէս ազատուեց նա մահից: Մովսէսը ինչպիսի կրթութիւն ստացաւ, ուր էր բնակւում և ինչ էր նրա փախչելու պատճառը: Ո՞ր գնաց Մովսէս և ինչով էր պարապում այնտեղ: Աստուած իրտեղ երկաց Մովսէսին, ինչ պատուէր և զօրութիւն տուեց նրան եգիպտոս ուղարկելիս:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում. 1) որ Յովսէփի մահից յետոյ Իսրայէլացիներն Աստուծու խոստման համաձայն արագ շատանում են եգիպտոսում և 430 տարուայ ընթացքում նրանց թիւը հասնում է վեց հարիւր հազարի: Նրանք բազմանալով եգիպտոսում վատանում են, այն է՝ մոռանում են իրանց պապերից մնացած կրօնի գեղեցիկ սովորութիւնները, թուլանում են հայրենի կրօնի մէջ և չեն կատարում Աստուծու պատուիրանները, ոմանք մինչև անգամ կուռք են պաշտում: 2) Փարաւոնները սկզբում քաղցը աչքով են նայում Յակոբի սերնդի վրայ, որովհետև Յովսէփը լաւութիւն էր արել եգիպտոսի ժողովրդին—սովից ազատել էր, բայց յետոյ տեսնելով նրա բազմանալը, երկիւղ են կրում և նրան վտանգաւոր տարր ճանաչում: Նրանք մտածում են, որ Իսրայէլացիները մի առանձին ազգ կազմելով՝ և ունենալով իրանց մայրենի լեզուն, կրօնը և սովորութիւնները—կարող են, եթէ ոչ առանձնապէս՝ դէթ միանալով նրանց դրացի թշնամիների հետ՝ մլասել, ուստի սկսում են անտանելի տանջանքներ, ծանր աշխատանքներ և նեղութիւններ տալ, որպէսզի տկարանան, հիւանդանան և մեռնին և մինչև անգամ տմարդաբար հրամայում են նորածին արու զաւակներին սպանել և այսպիսով նրանց բազմանալու առաջն առնել: 3) Նեղութեան ժամանակն է առհասարակ մարդ իր սխալները հասկանում և զղջում: Իսրայէլացիները լաց էին լինում, հառաչում և ասում, որ Աստուած նրանց մոռացել է, իսկ հասկացողները պնդում էին, թէ Աստուած է ուղարկում այս նեղութիւնները, որ զգուշանանք և պահենք այն, ինչ որ նա պատուիրել է: Այսպիսի դառն խոստովանութեան

հետ աղօթում և խնդրում էին Աստուծու ողորմութիւնն ու օգուծիւնը: Աստուած անյիշաչար է և ողորմած, Նա միշտ օգնում է նրանց, որոնք դիմում են Նրան հաւատով և յուսով: 4) Աստուած տալիս է իսրայէլացիներին ազատիչ— Մովսէսին, որի մայրը կաթի հետ ներշնչել էր նրա մէջ իր ցեղակիցների դառն վիճակը և նեղութիւնները եգիպտոսում Փարաւոնների ձեռքից: Թէև Մովսէս ստացաւ եգիպտական գիտութիւնն ու իմաստութիւնը, բայց նրանք չկարողացան փոխել նրան և նա զոհեց պալատական կեանք, հանգստութիւն, փառք, ծառաներ և պաշտպան հանդիսացաւ զրկուածին, նեղացածին, թշուառին, անօգնականին: Նա թողեց ամեն ինչ և օտարութեան դառն նեղութիւնները կրեց: Արդարև Մովսէսի լաւ կրթութիւնից էր, որ մեծամիտ և արհամարող չէր իր ազքատ, նեղացած և անկիրթ հայրենա— համարող չէր իր ազքատ, նեղացած և անկիրթ հայրենա— կան պալատում ապրող, կեանք վարող մարդու համար բարձր էին համարուում իր ազգակիցները, քան թէ փառքը, պատիւը և մեծութիւնը: 5) Նա հալածուում է եգիպտոսից, բայց և այնպէս նրա սիրտը օտարութեան ժամանակն էլ բարախում է իր ցեղակիցների համար: Նա Յոթորի խաշները արածելով միշտ մտաբերում էր նրանց կրած չարչարանքները և երբեմն յուսահատութեան մէջ ընկնելով, երկիւղ է կրում, որ նրանք կարող են անհետանալ, ոչնչանալ եգիպտոսում: Թէև յայտնի է և այն որ օտարութեան մէջ նեղութեան շնորհիւ թէ մարդիկ և թէ ազգեր իրանց սխալները խոստովանում են և աշխատում են ուղղել: Աստուած ներքին սիրողներին դաստիարակում է նեղութեան ձեռքով բարութեան համար: 6) Երևում է Աստուծու ողորմութիւնն ու սէրը դէպի իր ընտրեալ ժողովուրդը, որ յիշելով իւր ուխտը նրա նախահայրերի հետ, կամենում է ազատել այդ նեղութիւնից:

№ 18. ԶԱՏԻԿ: ԵԳԻՊՏՈՍԻՅ ԴՈՒՐՍ ԿԱԼԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎՆ ԱՆՅՆԵԼԸ

I. Վերջին պատժից առաջ Աստուած պատրաստեց իսրայէլացիներին եգիպտոսից դուրս գալու համար: Նա հրամայեց Մովսէսին յայտնել ժողովրդին, որ իւրաքանչիւր տուն մի զառը զոհէ, և նրա արիւնով սրսկէ իր տան դրան սեմերն ու ձակատը: Եւ ասաց, որ այդ զառը պէտք է խորովեն և ուտեն բաղարջ հացով ու եղեգով և պատրաստ լինին դուրս գալու համար: Բացի այդ՝ ընթրիքը պէտք է ուտեն կանգնած, ճանապարհի շորերով, կօշիկները հագին և գաւազանը ձեռքին, որովհետև սա տիրոջ Զատիկը կամ Պասքըն է: Մովսէսը նմանապէս յայտնեց, որ Աստուած կը պատժէ եգիպտացիներին:

Իսրայէլացիները պատրաստուեցին, ինչպէս պատուիրել էր Մովսէսը և երբ ուտում էին զատկական զառը, կէս գիշերին յանկարծ տարածուեց սարսափնլի լաց ու կոծ ամբողջ եգիպտոսում: Սատակիչ հրեշտակն արդէն սպանել էր եգիպտացոց բոլոր անդրանիկներին: Այն ինչ իսրայէլացիների տներում մահուան ոչ մի դէպք չէր պատահել: Փարաւոնը և եգիպտացիները սարսափահար եղած այս պատժից, խընդրեցին իսրայէլացիներին շուտով հեռանալ:

Իսրայէլացիները, որ եգիպտոս էին գնացել 75 հոգով և 430 տարուայ ընթացքում բազմացել՝ դարձել էին 600,000՝ առանց հաշուելու կանանց ու երեխաներին, իսկոյն դուրս եկան եգիպտոսից և ճանապարհ ընկան: Նրանք վերցրին Յովսէփի ոսկորները: Աստուած ինքն էր առաջնորդում նրանց դէպի Աւե-

տեսաց երկիրը՝ ցերեկը ամպեղէն, իսկ գիշերը հրեղէն սիւնով:

Եգիպտացիները թաղելով իրանց մեռածներին՝ փստոսացին, որ թողին իսրայէլացիներին: Փարաւոնը զօրքով ընկաւ նրանց լետեից և հասաւ կարմիր ծովի ափին: Մովսէս Աստուծու հրամանով գաւազանը խլփեց ջրին, ծովը բաժանեց երկու մասի և իսրայէլացիներն անվնաս անցան միւս ափը: Եգիպտացիներն էլ սկսեցին հետևել, բայց աստուած պատժեց նրանց՝ խեղդելով ջրի մէջ:

Այնուհետև իսրայէլացիները շարունակեցին Արաբիայի անապատներով իրանց ճանապարհը դէպի Աւետեաց երկիրը: Նրանք շատ նեղութիւնների հանդիպեցին, բայց Աստուած օգնում էր նրանց ամեն բանում: Նա երկնքից հաց — մանանայ տուեց և քարից ջուր բղխեցրեց:

Այդ ժամանակից սկսած իսրայէլացիներն ամեն տարի տօնում են Եգիպտոսից դուրս գալու օրը՝ իբրև յիշատակ իրանց ազատութեան: Նրանք զոհում են զառն և ուտում են բաղարջ հաց: Այս տօնը կոչւում է Պասեք կամ Զատիկ, որ նշանակում է անցք կամ ազատութիւն և կատարւում է եօթն օր շարունակ:

II. Աստուած ի՞նչ պատուիրեց Մովսէսին վերջի պատժից առաջ: Ի՞նչ պատրաստութիւններ տեսան իսրայէլացիներն Եգիպտոսից դուրս գալուց առաջ: Ի՞նչ էր վերջին պատժը: Իսրայէլացիներն քանի՞ տարի մնացին Եգիպտոսում: Նրանք քանի՞ հոգով դուրս եկան այնտեղից: Ի՞նչ վերջին իրանց հետ: Ի՞նչ բանն էր առաջնորդում նրանց: Ի՞նչպէս անցան իսրայէլացիները կարմիր ծովը և ի՞նչ պատահեց Փարաւոնին իր զօրքով: Ի՞նչ ճանապարհով սկսեցին գնալ Իսրայէլացիները դէպի Աւետեաց երկիրը: Ի՞նչ նե-

ղութիւններ կրեցին նրանք, ի՞նչպէս և ի՞նչ օգնութիւններ հասցրեց Աստուած նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած յիշում է իր տուած խօսքը Յակոբին՝ Եգիպտոս գնալու ժամանակ և կատարում է: Նա կրկին արժանացնում է իսրայէլացիներին իրանց նախնի երկրին, ուր մեղր և կաթ էր բղխում: Հայրենիքը քաղցր է: 2) Աստուած ամեն արգելք վերացնում է այդ նպատակին հասնելու համար: Նա հրաշքներով հասկացնում է Եգիպտացիներին, որ իր կամքն անդառնալի է և ամենքը պէտք է հնազանդուին նրան: Նա պատրաստում է Իսրայէլացիներին ճանապարհորդութեան համար և Մովսիսին ղեկավար է նշանակում: Նա ազատում է պատժից իր սիրելիներին և դնում է Մեսիայի ձեռքով ապագայ ազատութեան — Զատիկի հիմքը՝ զառն, եղէգն և բաղարջ հաց պատրաստել տալով: 3) Նա կարմիր ծովից անվտանգ անց է կացնում: Նա քարից ջուր և երկնքից հաց (մանանայ) է տալիս: Նա ազատում է ամեն վտանգներից: Եւ այս բոլորի փոխարէն տեսնում ենք ապերախտ, խստապարանոց, անհամբեր և ամեն մի հասարակ բանի համար տրտնջող ժողովուրդ: Նրանք մոռանում են, որ գերութիւնից ազատւում են և արժանանում իրանց երկրին, ուր կարող են ազատ ապրել՝ հեռու բոլոր այն տանջանքներից ու նեղութիւններից, որ կրում էին Եգիպտոսում: Իսկ մի այսպիսի դժուար գործի համար հարկաւ նեղութիւններ պէտք է կրէին, ուրեմն և պէտք է համբերութեամբ տանէին: Միւս կողմից նկատելի է, որ Աստուած ողորմած և գթած է, Նա ներում է իր ժողովրդի կատարած սխալները և արած ապերախտութիւնները:

№ 19. ՍԻՆԱՅԻ ՕՐԷՆՍՏԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒ-
ԹԵԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

I. Իսրայէլացիներն եգիպտոսից դուրս գալով՝ մի ամիս ու կէս ժամանակամիջոցում հասան Սինա սա-
րը: Այստեղ նրանք թողին իրանց վրանները—բանակ
ձգեցին:

Մովսէսն Աստուծու կողմից խօսեց ժողովրդի
հետ, յիշեցրեց նրանց նրա արած բարիքներն և աւե-
լացրեց. «Եթէ դուք լսէք Աստուծու ձայնը և պահէք
Նրա ուխտը, դուք կըլինէք նրա ընտրեալ և սիրելի
ժողովուրդը»: Ժողովուրդը խոստացաւ լսել և կատա-
րել, ինչ որ Աստուած կըհրամայէ:

Յիսներորդ օրը սարսափելի որոտումներ եղան և
կայծակներ փայլատակեցան: Սինա սարը ծածկուեց
թանձր մառախուղով: Նա ծխում էր, բոցեր էր ար-
ձակում և շարժում: Սրա հետ լուում էին և փողերի
ուժգին ձայներ: Ժողովուրդը սարսափած և դողալով
կանգնած էր սարի ստորոտում, որի գագաթին կա-
տարում էր այդ: Ապա ամեն ինչ հանդարտուեց և
Աստուած խօսեց ու տուեց պատուիրաններ:

I. Ես եմ քո Տէր Աստուածը, ուրիշ Աստուած-
ներ չունենաս, բացի ինձանից:

II. Կուռք չըշինես ոչ մի բանի նման... երկըր-
պագուլթիւն չտաս և չպաշտես նրան:

III. Քո Աստուծու անունը անոտի բանի վրայ
չիշես:

IV. Յիշիր սուրբ պահել շաբաթ օրը. վեց օր
գործիր, եօթներորդ օրը նուիրիր քո Տէր Աստուծուն:

V. Պատուիր քո հօրն ու մօրը, որ քեզ բարի
լինի և երկար կեանք ունենաս երկրի վրայ:

VI. Մի սպանիր:

VII. Մի շնար:

VIII. Մի գողանար:

XI Մի սուտ վկայիր քո ընկերոջ մասին:

X. Քո ընկերոջ տան վրայ աչք մի ունենար, և
ոչ այն բաների, ինչ որ նրան է պատկանում:

Աստուծու ձայնը դադարեց: Ժողովուրդը վերա-
դարձաւ իր վրանները, իսկ Մովսէսը բարձրացաւ սարը
և քառասուն օր մնալով այնտեղ, ստացաւ այդ պատ-
ուիրանները՝ զրաժ երկու քարեղէն տախտակների
վրայ: Նա ստացաւ և շատ օրէնքներ աստուածաշա-
տութեան և ծէսերի վերաբերեալ: Մովսէսն Աստուծու
հրամանով շինեց թանկագին կտորներից մի առանձին
վրան, որ կոչումէր վկայութեան խորան: Այդ խորանը
բաժանուած էր երեք մասի: Առաջին մասը կոչում
էր սրբութիւն սրբոց: Երկրորդը—սրբութիւն: Իսկ եր-
րորդը գաւիթ: Մովսէսն Աստուծու հրամանով վկա-
յութեան խորանի համար նշանակեց պաշտօնեաներ և
աստուածապաշտութեան համար պաշտամունքեր: Ա-
հարօրը դարձաւ քահանայապետ և նրա որդիքը քա-
հանանք. իսկ Դևի ցեղը կարգուեց խորանի սպասա-
ւորութեան պաշտօնեաներ: Նա որոշեց և նրանց հա-
մար հասոյթներ (տասանորդ):

II. Ո՛ր բանակ ձգեցին իսրայէլացիները: Մովսէս ինչ
խօսեց Աստուծու կողմից, ի՞նչ պատահեց Սինա սարի վրայ:
Աստուած ի՞նչ օրէնքներ տուեց և ի՞նչ բանի վրայ էին գը-
րուած: Մովսէսն էլ ինչ օրէնքներ ստացաւ: Ինչից էր
շինուած վկայութեան խորանը և քանի՞ մասի էր բաժանուած:
Ո՞ր ցեղը նշանակուեց վկայութեան խորանի ծառայութեան
համար և ի՞նչ հասոյթներ որոշեց նրանց համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած Իսրայէլացիներին գրաւոր օրէնքներ է տալիս, որովհետեւ նրանք չգիտէին և չէին հասկանում, թէ ի՞նչպէս դատեն, ի՞նչը իրաւացի է և ի՞նչն անիրաւ: Ի՞նչ բան իրաւունք ունէին անելու և ինչ՞ ոչ: Եւ Աստուած այդ անում է, որ պէսզի ամեն մէկը իր կամքի համաձայն չգործէ: Եւ ինչի իրաւունքին չդիպչի, վնաս չտայ: Որովհետեւ նրանց մէջ արդէն նկատւում էին վէճ, կռիւ, խաբեբայութիւն, յափշտակութիւն, սպանութիւն, որովհետեւ նրանք Աստուծուն թողած՝ կուռքերին էին երկրպագութիւն տալի, որովհետեւ նրա անունը և նրա անուան նուիրւած տօնը չէին կատարում իրանց նախնեաց պէս և ծնողներին հարկաւոր յարգանքներ չէին տալի: 2) Մենք գիտենք և այն, ուր ամենքն այն են անում, ինչ որ Աստուծու կամքն է, այնտեղ լինում է կանոն և խաղաղութիւն է թագաւորում: Այնտեղ լինում է բարեկարգ ժողովուրդ, այնտեղ մարդիկ սիրով և եղբայրաբար են ապրում: 3) Աստուած իր պատուէրները տալուց առաջ, պատուիրում է պատրաստուիլ, մաքրուիլ, որովհետեւ նա պէտք է խօսէ նրանց հետ, ուրեմն պէտք է ակնածիլ, այդ օրը սուրբ օր է. հետեապէս և մարդ պէտք է ներքուստ եւ արտաքուստ մաքուր լինի՝ Աստուծու պատուիրանները լսելու համար: 4) Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը ուրախանում է և խոստանում Աստուծու պատուիրանները կատարել: Սրանով դաշն է կապւում Աստուծու և մարդոց մէջ: Աստուած խոստանում է սիրել նրանց, նրանք էլ խոստանում են հնազանդ լինել: Մի կողմից սէր, միւս կողմից հնազանդութիւն: Ահա դաշինքի պայմանները: Եգիպտոսից դուրս գալը Աստուծոյ սիրոյ արդիւնքն է դէպի մարդիկ: 5) Մենք տեսնում ենք, որ այդ պատուիրանները դրւում են քարեայ տախտակների վրայ, որ շուտով չփչանան, այլ երկար մնան և Իսրայէլացիները չմոռանան ապագայում: Բայց աւելի լաւ կ'լինէր, եթէ Իսրայէլացիները գրէին իրանց սրտի մարմնեղէն տախտակների վրայ և միշտ ականջ դնէին: 7) Մենք հաւատում ենք, որ Աստուծու պատուիրանները կատարող մարդիկ լինում են առաքելի, բա-

ղի և երկարակեաց: Նրանց խիղճը հանդարտ և հանգիստ է լինում՝ հետու հոգեկան և նիւթական զրկանքներից: Այդ պատուիրանները կատարելով միայն՝ մարդ դառնում է Աստուծու պատկեր և նմանութիւն: 7) Մենք գիտենք, որ Աստուծուն սիրելը, ծառայելը լինում է հոգով և արտաքին նշաններով: Մովսէսը դրա համար շինում է վկայութեան խորան, ուր կատարւում է Աստուածաշտութիւնը և որի ժամանակ մարդիկ ծառայում են և Աստուծու խօսքը լսում ու տարածում:

№ 20. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԸ ՄՏՆՈՒՄ ԵՆ ԱԻԵՏԵԱՅ ԵՐԿԻՐԸ

I. Իսրայէլացիներն օրէնքներ ստանալուց յետոյ՝ շարունակեցին իրանց ճանապարհը դէպի բանանացոց երկիրը: Նրանք քառասուն տարի թափառեցին Արաբիայի անապատներում: Եւ այս երկար ճանապարհորդութիւնը Աստուած նշանակեց իսրայէլացիներին իբրեւ պատիժ՝ իրանց խռովութեան, տրտունջների և թերահաւատութեան համար: Նրանք յաճախ և չնչին բաների համար վշտացնում էին Աստուծուն և նրա ծառայ Մովսէսին: Մի անգամ սկսեցին տրտնջալ Մովսէսի վրայ, որ միս չունին, իսկ Մանանայն էլ զրգուացրել է: Աստուած իբրեւ պատիժ ուղարկեց օձեր, որոնք թունաւորում էին տրտնջողներին և մեռցնում: Այս պատիժը նրանց կրկին խելքի բերեց և սկսեցին զղջալ իրանց արածների վրայ և խնդրել Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը:

Մովսէսն Աստուծու հրամանով կախեց մի բարձր սիւնի վրա պղնձէ օձ և ասաց. «Ով որ հաւատով կը նայի նրան՝ կը փրկուի»: Այդպէս էլ եղաւ:

Մովսէսն իսրայէլացիներին տարաւ մինչև Քա-

նանացոց երկրի սահմանները և զգալով իւր մահը, սկսեց պատրաստուել մեռնելու համար: Նա Աստուծու հրամանով Յեսու Նաւիային իրան յաջորդ նշանակեց, իսկ իսրայէլացիներին յիշեցրեց Աստուծու օրէնքները, խոստումը և ցոյց տուած բարիքներն ու ասաց. «Եթէ այդ օրէնքները կատարէք, Աստուած ձեզի աւելի մեծ բարիքների կարժանացնէ, իսկ եթէ չպահէք, շատ թշուառութիւնների կը հանդիպէք»:

Ապա բարձրացաւ Նաբաւ սարը և հեռուից տեսնելով Աւետեաց երկիրը՝ մեռաւ: Նրա գերեզմանը մնաց անյայտ:

Մովսէսի մահից յետոյ՝ Յեսու Նաւեան իսրայէլացոց տարաւ Աւետեաց երկիրը: Աստուած օգնում էր միշտ: Նա նրանց հրաչքով անցկացրեց Յորդանան գետը և պատերազմների ժամանակ յաջողութիւններ տուեց: Այնպէս որ վեց տարուայ ընթացքում նրանք տիրեցին Քանանացոց ամբողջ երկրին և նրան բաժանեցին 12 մասերի. ապա վիճակ ձգելով՝ ամեն միւնը ստացաւ իր մասը:

Յեսու Նաւիայից մինչև Սաւուդ թագաւորը — 450 տարի իսրայէլացիներին կառավարում էին դատաւորները — սրանց թիւն 15 հատ էր. վերջինն էր Սամուէլը:

II. Իսրայէլացիները պատուիրանները ստանալով՝ դէպի հէր գնացին: Քանի՞ տարի թափառեցին անապատում և ի՞նչ պատճառով: Աստուած ի՞նչ պատիժներ տուեց և ի՞նչով էին ազատուում այդ պատժից: Մովսէսը մեռնելուց առաջ ի՞նչ խրատ տուեց իսրայէլացիներին: Ո՞վ յաջորդեց Մովսէսին: Յեսու — Նաւիան քանի՞ տարուայ ընթացքում նուաճեց Աւետեաց երկիրը և քանի՞ մասի բաժանեց: Յեսու Նաւիայից

յետոյ հիւքեր էին կառավարում Իսրայէլացիներին. Ո՞րքան տարի և քանի՞ դատաւորներ եղան: Ո՞վ էր վերջին դատաւորը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Իսրայէլացիներն երկչոտ և թուլամորթ մարդոց դրդմամբ իրանց տուած խոստումը դրժում, տրտնջում են Մովսէսի վրայ և զանազան անմիտ պատճառներ առաջ բերելով, կամենում են կէս ճանապարհից յետ դառնալ եգիպտոս և այդ սկսած գործը խանգարել: Նրանք պատճառաբանում են, թէ Քանանում մարդիկ խոշոր են, մենք նրանց չենք կարող յաղթել և սրանով նրանք Աստուծու զօրութիւնն ուրանում են: Այս պատճառով յառաջ են գալիս ներքին խռովութիւններ, Աստուծու բարկութիւնը ու պատիժը և անհնազանդները չեն արժանում Աւետեաց երկրին: Նրանք մեռնում են անապատում հետզհետէ 40 տարուայ ընթացքում: Իսրայէլացիների արարքը զգուշի է և նրանց ցանկութիւնը ողորմելի: 2) Մովսէսը մեռնում է իր սկսած գործը չը վերջացրած, բայց տեսնում է, որ հետզհետէ ժողովուրդը փոխւում է, ծէրիրը մեռնում են և նոր սերունդը աճում ուղղւում է ու լաւանում:

Այս բանը նրան շատ է մխիթարում և ուրախացնում: Նա զգալով իր մտաւիայ մահը. երբէք չէ վախենում մահից, որովհետև նա գնում է Աստուծու մօտ, որին միշտ սիրել է և լսել: Բայց նրա սրտի ցաւը, նրա մտածմունքն իր սկսած գործի յաջող վերջաւորութիւնն է: Նա մտածում է, թէ արդեօք իսրայէլացիները հաստատ կը մնան իրանց խօսքին և չեն հեռանալ Աստուծուց: Նա աղօթում է նրանց համար մեռնելուց առաջ, որ Աստուած պաշտպանէ նրանց, առաջնորդէ և հմուտ դեկավար տայ իր սկսած գործը զլուխ հանելու: 3) Մենք տեսնում ենք, որ Մովսէսի սէրը դէպի իր ժողովուրդը անընդհատ, ամփոփոխ և մշտական է: Այսպիսի սիրոյ անունը հաւատարմութիւն է: Նա այսպիսի սիրով սիրել է իր ժողովրդին, որի համար թողեց թագաւորական պալատը, պաշտօնը, հանգիստ կեանքը և իր կեանքը մատ-

նեց նեղութիւններին, հալածանքներին և ժառանգեց ապերախտութիւններ, տրտունջ և մինչև անգամ սպառնալիք սպանման ինչ, Բայց այս բաները երբէք չը զարթեցրին նրա սրտի մէջ դրգիւն՝ բարկութիւն, ատելութիւն և արհամարհանք դէպի ժողովուրդը, այլ ընդհակառակը նրա սէրը աւելի աճում է, որքան ժողովուրդը նրան վշտացնում է և նեղացնում: 40 տարի շարունակ նեղութիւններ և հոգսեր կրելուց յետոյ՝ սիրով բաժանուում է նրանից: Ահա ժողովրդի ճշմարիտ բարեկամը, ահա հաւատարիմ սէր, որի համար արժանացաւ մեծ յարգանքի և պատուի իր ժողովրդի կողմից, իսկ մեզ համար մարգարէի անուն ժառանգելուց յետոյ՝ մարգասիրութեան գեղեցիկ օրինակ էլ տուեց: Մովսէսի սէրը դէպի Աստուած նոյնպէս օրինակելի է. նա մինչև մահը սիրեց և հաւատարիմ մնաց Նրան: 4) Աստուած Մովսէսից յետոյ տալիս է Իսրայէլացիներին հմուտ առաջնորդ և զօրավար, որը Մովսէսի ճանապարհով գնաց և Իսրայէլացիներին տարաւ Աւետեաց երկիրը: Նա անշահասէր և իմաստուն կերպով բաժանեց երկիրը և յանձնեց ամեն մի ցեղի վիճակով իր մասը ժառանգելու, մշակելու և օգտուելու: 5) Իսրայէլացիները դատաւորների ժամանակ փոխոնակ ճշտութեամբ կատարելու Աստուծու օրէնքները և իրար հետ հաշտ ու միաբան ապրելու, որ ուժեղ լինեն թըշնամիների դէմ, ինչպէս Մովսիսի և Յեսու—Նաւիայի ժամանակներն էին, ընդհակառակը սկսում են երկպառակութիւններով և կոխներով պարապել: Իւրաքանչիւր ցեղ փոխոնակ ընդհանուր շահերի վրայ մտածելու, հոգալու, իր անձնական, տոհմային օգուտների վրայ է մտածում: Նրանք յարաբերութիւններ և բարեկամական կապակցութիւններ են հաստատում կռապաշտ ազգերի հետ և մինչև անգամ կռքեր պաշտում, որի համար և Աստուած յաճախ պատժում է: Իսկ երբ նեղութեան մէջ են ընկնում, նրանք դառնում են սրտանց դէպի Աստուած և նրա պատուիրանները կատարում: Աստուած էլ նրանց օգնութիւն ու պաշտպանութիւն էր ցոյց տալիս և ապատում թշնամիներից և նեղութիւններից դատաւորներով:

№ 21. ՍԱԽՈՒՂ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

I. Երբ Սամուէլ մարգարէն և դատաւորը ծերացաւ, նրա որդիքը սկսեցին կառավարել Իսրայէլի երկիրը: Նրանք կաշառներ էին ստանում և անարդարութեամբ դատում: Այդ պատճառով դժգոհութիւնը զօրացաւ և իսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ունենալ, ինչպէս իրանց հարեան ազգերը: Նրանք ասացին Սամուէլին. «Կարգիր մեզ վրայ թագաւոր, թո՛ղ նա կառավարէ և դատէ մեզ արդարութեամբ և պաշտպանէ մեզ մեր թշնամիներից»:

Սամուէլն աղօթեց և յայտնեց Աստուծուն ժողովրդի ցանկութիւնը: Աստուած ասաց. «Կարգիր նրանց վրայ թագաւոր»: Սամուէլն Աստուծու կամքով ընտրեց Բենեամինի ցեղից Կիսի որդուն՝ Սաւուղին և թագաւոր օծեց:

Սաւուղը բարեպաշտ էր իր թագաւորութեան առաջին տարիներում: Նա յաջողակ պատերազմներ ունեցաւ և դրացի ազգերը սկսեցին վախենալ նրանից: Այս յաջողութիւնն ու փառքը մոլորեցրին Սաւուղին, որից յետոյ սկսեց արհամարհել Աստուծու պատուիրանները և շարժել նրա բարկութիւնը իր դէմ:

Փղշտացիները պատերազմ յայտնեցին իսրայէլացիներին: Աստուած արգելեց Սաւուղին պատերազմ սկսել մինչև Սամուէլի՝ զոհ մատուցանելը ըստ սովորութեան՝ պատերազմից առաջ: Սաւուղը չսպասեց մարգարէի գալու և իր ձեռքով զոհեց: Սամուէլն եկաւ և ասաց. «Դու վատ վարուեցար, որ չպահեցիր Աստուծու պատուէրը: Աստուած յաւիտեան բեզ կրթողնէր Իսրայէլի թագաւորութիւնը, բայց այժմ կը գտնէ մի ուրիշին և նրան կը կարգէ ժողովրդի իշխան:

Սաւուղը՝ չնայելով Աստուծու սպառնալիքին, երկրորդ անգամ էլ չկատարեց Նրա կամքը: Սամուէլն իմացաւ այս և շատ տրտմեց: Նա հետեալ օրն եկաւ Սաւուղի մօտ և ասաց: «Միտքդ պահիր, հնազանդութիւնը զոհից աւելի է»: Ապա աւելացրեց. «Աստուած կըխի քեզանից թագաւորութիւնը և կըտայ նրան, ով քեզանից լաւ է. որովհետեւ դու չընդունեցիր Աստուծու խօսքը. Աստուած էլ քեզ չէ ընդունում»: Այս օրից սկսած՝ մարգարէն այլեւս չտեսաւ Սաւուղին: Բայց նա ցաւում էր և աղօթում նրա համար:

II. Երբ Սամուէլը ծերացաւ, ռիւքեր կառավարեցին Իսրայէլացիներին և ինչպէս: Ո՞վ էր Իսրայէլացիների առաջին թագաւորը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Իսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ունենալ: Սկզբում Սաւուղն ինչպիսի թագաւոր էր: Ի՞նչ բան շեղեց Սաւուղին ուղիղ ճանապարհից: Ի՞նչ անհնազանդութիւն ցոյց տուեց Սաւուղը դէպի Աստուած և ինչ պատիժ ստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ բարեպաշտ Սամուէլի որդիքն իրանց հօր նման առաքինի և արդարադատ չեն լինում: Նրանք իրանց հօր ծերութեան ժամանակ կառավարում են երկիրը վատ և այն սէրը, յարգանքն ու վստահութիւնը չեն վայելում: Նրանք կաշառակերութեամբ են պարապում, որ դատաւորի ամենամեծ պակասութիւնն է և արդարութիւնը ոտնատակ տալի: Ահա այսպէս կառավարելուց ժողովրդի մէջ ծագում է դժգոհութիւն, անբաւականութիւն և ընկնում խառնակութիւն: Վերանում է սէրը, միութիւնը, արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, որոնց պատճառով և պատերազմների մէջ միշտ անյաջողութեան են հանդիպում: Նրանք կարծում են թագաւոր ունենալով՝ իրանք էլ կյաղթեն, առանց իրանց սրտերը մաքրելու և Աստուծուն օգնութեան դիմելու: Նրանք ինչ որ թագաւորից սպասում էին, այդ բոլորը կատանային,

եթէ երկնաւոր թագաւորի պատուիրանները պահէին: Նրանք թագաւոր են կամենում ունենալ: Սամուէլը Աստուծու հաճութեամբ թագաւոր է կարգում Սաւուղին նրանց վրայ: 2) Սաւուղը սկսում է իր թագաւորութիւնը գեղեցիկ կերպով, բայց սխալ շարունակում: Սկզբում նա մի քանի յաջողութիւններ է ունենում պատերազմների մէջ, որով և մեծ հեղինակութեւն, պատիւ և փառք է ձեռք բերում ժողովրդի մէջ, բայց այդ յաջողութիւնը մոլորութեան մէջ է ձգում երիտասարդ թագաւորին: Նա մեծամտում է, մոռանում է իրան և Աստուծուն անհնազանդ է գտնւում: Նա այդ յաջողութիւնները մեծամտութեամբ վերագրում է իր անձնական քաջութեան և ոչ Աստուծու զօրութեան ու օգնութեան: Նա Աստուծու պատուիրաններն արհամարհում է, որի համար զրկւում է Աստուծու շնորհներից և շարժւում է Նրա բարկութիւնը իր դէմ: Նա արտաքին կեղծաւորութեամբ և զոհաբերութեամբ կամենում է Աստուծուն հաճելի լինել, բայց ներքինը — սիրտը մաքուր և վայելուչ չէ ունենում: Նա չէ հաւատում և չէ լսում Աստուծուն և դառնում է ժողովրդի համար վատ օրինակ: Եւ այսպէս իր անկարգ գնացքով, որ կռապաշտութեան սկիզբը կարելի է համարել, պատժւում է և զրկւում զահից: 3) Տեսնում ենք Սամուէլի գովելի և սրտացաւ վարմունքը, որ շարունակ յիշեցնում է թագաւորի սխալները և զգուշացնում է նրան, բայց նա չէ լսում: Նա ցաւում է Սաւուղի վրայ, ինչպէս հայրն իր յանցաւոր որդու վրայ և միշտ աղօթում է նրա համար: 4) Սաւուղի օրինակը գեղեցիկ դաս է մեզ համար: Մարդ որքան հարստութեան, մեծութեան, փառքի և պատուի հասնի, այնքան պէտք է իր անձը խոնարհութեան մէջ պահէ: Նա տիրոջ առաջ աւելի շնորհ կգտնէ: Մեծամիտ մարդը սիրելի չէ աստուծուն և երբէք յաջողութիւն չի գտնի իր գործերի մէջ:

№ 22. ԴԱԻԹ ԹԱԳԱՆՈՐԸ

I. Երբ Աստուծու հոգին հեռացաւ Սաւուղից, Սամուէլն Աստուծու հրամանով գնաց Բեթղեհեմ քաղա-

քը և այնտեղ հանդիսաւոր կերպով զոհ բերեց Աստուծուն: Ապա մտաւ Հեսսէի տունը և նրա փոքր որդուն — Դաւթին հօր և եղբայրների ներկայութեամբ օծեց իւղով: Այդ օրից Աստուծու հոգին իջաւ Դաւթի վրայ: Աստուած յայտնեց Սամուէլին, որ Դաւիթը կըլինի Սաւուղի յաջորդը:

Այս միջոցին մի դէպք պատահեց, որ Դաւթին առաջին մարդը դարձրեց ամբողջ թագաւորութեան մէջ և առիթ տուեց նրան գովաբանելու:

Մի անգամ իսրայէլացիները պատերազմ ունէին փղշտացիների հետ: Թշնամու բանակից դուրս եկաւ սաստիկ զրահաւորուած մի հսկայ Գողիադ անունով և դուրս կանչեց իսրայէլացիներից մէկին իր հետ մենամարտելու համար: Նա ծիծաղում էր ու նախատում Իսրայէլի Աստուծու անունը: Ո՛չ որ չհամարձակուեց դուրս գալ նրա դէմ: Այն ժամանակ Դաւիթ, որ գտնւում էր զօրքի բանակում, յոյսն Աստուծու վրայ դրած՝ դուրս գնաց թշնամու դէմ և պարսի քարի մի յաջողակ հարուածով ճակատին՝ սպանեց նրան և սրով կտրեց նրա գլուխը: Այս յաղթութեան համար Դաւիթը դարձաւ զօրքի հազարապետ և եղաւ Սաւուղի փեսայ:

Սաւուղը սկսեց շուտով նախանձել Դաւթի փառքին և ատել նրան: Այն ինչ Սաւուղի որդի Յովեանը սրտանց սիրեց Դաւթին: Նա Դաւթի մտերիմ բարեկամն էր: Դաւիթն ոչինչ չարիք չէր կամենում Սաւուղին և պահպանում ու յարգում էր նրան՝ ինչպէս Աստուծու օծեալի: Նա մեծահոգութեամբ էր վարւում նրա հետ:

Երբ Սաւուղը և նրա մեծ որդիքը սպանուեցան

փղշտացիների դէմ մղած պատերազմում, Ժողովրդի ծերերը ճանաչեցին Դաւթին թագաւոր և հանդիսաւոր կերպով օծեցին նրան:

Դաւիթը հպատակեցրեց հարեան ազգերին, ընդարձակեց իր թագաւորութիւնը և դարձրեց զօրեղ: Նա մեծ հոգ տարաւ իր հպատակների բարօրութեան մասին: Շրջապատեց իրեն լաւ և ազնիւ մարդկերանցով: Նա երուսաղէմը իր թագաւորութեան մայրաքաղաք դարձրեց և աւելի ևս ամրացրեց: Շինեց հոյակապ պալատ և Մովսիսի վկայութեան խորանի փոխարէն շինեց նոր, գեղեցիկ և թանկագին խորան, ուր հանդիսաւոր կերպով տեղափոխեց ուխտի տապալանաւը: Դաւիթը իր այս փառաւորութեան մէջ պատահեց մի մեծ նեղութեան: Նրա որդի Աբիսողոմն ապրստամբուեց և կամեցաւ հօրից խլել գահը, բայց պատժուեց՝ սպանուելով պատերազմի դաշտում:

II. Աստուած ինչ ասաց Սամուէլին Սաւուղի յաջորդի մասին: Սամուէլն ուր գնաց և ինչպէս ընտրեց Դաւթին: Դաւիթն ինչ քաջութիւններ արեց: Սաւուղի նախանձինչիւ շարժուեց և ինչ էր կամենում անել: Ո՞վ էր Դաւթի մտերիմ բարեկամը: Դաւիթն ինչ մեծահոգութիւն բանեցրեց: Դաւիթը ո՞ր քաղաքը մայրաքաղաք դարձրեց և ինչ բան տեղափոխեց այնտեղ: Դաւիթն ինչպէս էր կառավարում երկիրը: Ի՞նչ բան պատահեց Դաւթի ընտանիքում, որ վշտացրեց նրան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աստուծու հոգին — շնորհքը Սաւուղից վերանում է և ուրախութիւն, մտքի հանգստութիւն և խղճի անդորրութիւն հեռանում են նրանից, իսկ զրանց փոխարէն բուն են դնում նրա մէջ չար ոգի, երկիւղ, տկարութիւն և հոգեկան անհանգստութիւն: Նա սարսափում է, երբ յիշում է, որ Աս-

տուծուն բարկացրել է իր վարմունքով, ուստի և նրա ողորմութիւնը, շնորհքը և օգնութիւնն այլևս չէ կարող վայելել: 2) Տեսնում ենք, որ մի քնար ածող հովիւ, Դաւիթ անուհով, որ խոնահ, իմաստուն և բաջ երիտասարդ էր, ընտրւում է Սաւուղի տեղ թագաւոր Աստուծու հրամանով, որովհետև Աստուած սրտին է նայում և այնպէս ընտրութիւն անում և ոչ թէ հասակին, գեղեցկութեան, հարստութեան, շորերին և պաշտօնին: 3) Մենք տեսնում ենք Դաւթի մէջ հայրենասիրական բուռն զգազմունք. նա միայն վշտացած՝ զգում էր այն անպատուութիւնը, նախատինքը, որ իր հայրենակիցները կրում էին: Եւ վրդովւում ու զայրանում էր, որ մի հեթանոս հսկայ Գողիաթ — նախատում էր ճշմարիտ Աստուծու ժողովրդին և ծաղրում: Դաւիթը չէ կարողանում տանել այդ և Աստուծու օգնութեամբ սպանում է նրան: Աստուծու զօրութիւնը տկարների յաջողութեամբ աւելի է երևում: Դաւթի պատուին գովաստները անհանգստացնում են Սաւուղին: Ծագում է նրա սրտի մէջ նախանձ, ընկնում է կասկածանքների մէջ, սկսում է ատել և մինչև անգամ մարդասպանութեան փորձեր անել: 5) Սաւուղի որդի Յոնաթանը, որ մի խելօք, բարեպաշտ անձն էր և ազնիւ սիրտ ունէր, սրտանց սիրում է Դաւթին, տեսնելով նրա մէջ արժանաւորութիւն, քաջութիւն, բարեպաշտութիւն և հաւատարմութիւն գէպի ժողովուրդը և թագաւորը՝ առանց ուշք դարձնելու նրա ծագման վրայ: 7) Մենք տեսնում ենք և հիանում Դաւթի մեծահոգութեան վրայ: Սաւուղը նրան ատում է, հալածում է տանից, տեղից և կնոջից հեռացնում: Քաղցած, ծարաւ, նեղութեան մէջ անպատենքում թափառել է տալի և մեծ զօրքով յետևից ընկած կամենում է սպանել նրան, սակայն Դաւիթը մի այսպիսի թշնամու հետ մեծահոգութեամբ է վարվում: Երկու անգամ Սաւուղը քնած ժամանակ ընկնում է Դաւթի ձեռքը և վերջինս ձեռքն է առնում նրա գեղարդը, որով կարող էր սպանել, վրէժխնդիր լինել և իր կրած բոլոր նեղութիւններին միանգամից վերջ տալ: Բացի այդ, նա հարստութիւն, հանգստութիւն, փառք, գահ և պատիւ մի զարկով կարող

էր ձեռք բերել, բայց Դաւիթը այդ չէ անում: Սաւուղը լաց է լինում Դաւթի մեծահոգութեան առաջ: 7) Դաւիթը թագաւոր դառնալուց յետոյ՝ յաղթում է իր բոլոր թշնամիներին և երկիրը խաղաղացնում: Երկրի մէջ խաղաղութիւն և արդարութիւն տիրելով, ժողովուրդը հարստանում է, բազաւոր է դառնում և Աստուծու տուած բարիքները վայելում: Դաւթի նշանակած արդարասէր, ճշմարտասէր, ազնիւ, շիտակ և բարի խորհրդականների շնորհիւ վերականգնում է երկրի մէջ արդարադատութիւնը և պակասում են վէճերն ու անբաւականութիւնները: 8) Տեսնում ենք, որ Դաւթի մեծ որդին՝ Արիստոմը ապերախտ և անհնազանդ է դառնւում իւր ծնողի առաջ: Նա փառասիրութեան համար կամենում է հօրը սպանել և նմա տեղ թագաւոր դառնալ, բայց չարաչար պատժւում է՝ կախուելով անզգուշաբար ծառից՝ փախչելու ժամանակ: Նրա տգեղ վարմունքը մի տեսակ զգուշութիւն և խրատ պէտք է լինի ամեն մի որդու համար: Նկատուած է, որ անհնազանդութեան յանցանքը ըսկսւում է փոքրով և վերջանում է զարհուրելի կերպով: Երկուսն էլ պէտք է երեսին ասել, բայց յանցաւորին պէտք է սիրել, խրատել և ոչ ատել: Մենք ամենքս յանցաւոր ենք Աստուծու առաջ, բայց նա դարձեալ մեզ սիրում է:

№ 23. ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

1. Դաւիթը դեռ իր կենդանութեան ժամանակ հանդիսաւոր կերպով թագաւոր օծեց իր որդի Սողոմոնին: Սողոմոնը աղօթեց և խնդրեց Աստուծուց խելացի միտք եւ իմաստութիւն, որ կարողանայ լաւ կառավարել երկիրը և արդարութեամբ դատել ժողովրդին և ձանաչել բարին ու չարը: Աստուած տուեց նրան խելացի միտք և իմաստութիւն, այլև փառք և հարստութիւն: Սողոմոնն իր իմաստութիւնը, ցոյց տուեց շուտով, երբ գահ բարձրացաւ:

Նրա մօտ դատաստանի եկան երկու կին, մի կենդանի երեխայով: Նրանցից մինն ասում էր. «Այս կինը գիշերը քնեց և անսպասելի կերպով խեղդեց իր երեխային, յետոյ իր մեռած երեխային դրեց ինձ մօտ, իսկ իմ կենդանի երեխային վերցրեց իր համար: Միւս կինը, որ բռնած ունէր կենդանի երեխային, ասաց. «Ո՛չ այս կենդանին իմ որդին է, իսկ մեռածը նրանն է»: Սողոմոնը հրամայեց կիսել կենդանի երեխային և տալ մի կէսը մէկին, միւս կէսը՝ միւսին: Այս հրամանից յետոյ կանանցից մէկը բարձրաձայն գոչեց և ասաց. «Ո՛չ, կենդանի երեխային տուէ՛ք նրան»: Այն ինչ միւսն ասում էր. «Կիսէ՛ք, ոչ ինչ լինի և ոչ նրան»: Սողոմոնն իմացաւ, որ իսկական մայրը նա է, որի սիրտը ցաւում է և հրամայեց տալ երեխան նրան:

Երուսաղէմում Մօրէա սարի վրայ Սողոմոնը շինեց մի մեծ և հիանալի տաճար՝ վկայութեան խորանի նման: Այս տաճարի մէջ տեղափոխեց ուխտի տապանակը Դաւթի շինած խորանից և դրեց տաճարի սրբ, բութիւն սրբոց կոչուած մասում: Երբ քահանաները ներս բերին տաճար ուխտի տապանակը, Աստուծու փառքը իջաւ և ամպի նման լցրեց նրան, իսկ պատրաստուած զոհն էլ ընդունուեց:

Ժողովուրդը երկար ժամանակ բաղդաւոր, ուրախ և հանգիստ ապրում էր Սողոմոնի իմաստուն կառավարութեամբ:

Սողոմոնի իմաստութեան և հարստութեան համբաւը տարածուեց բոլոր շրջակայ երկրներում: Աշխարհի բոլոր կողմերից գալիս էին լսելու նրա իմաստութիւնը:

Այս ծայրայեղ և երկարատե երջանկութիւնը փչացրին Սողոմոնի մաքուր բնաւորութիւնը: Նա ընկաւ փառամոլութեան և կորստաբեր զեղխութեան մէջ, վատնեց իր բոլոր հարստութիւնը և ծանր հարկերով սկսեց ճնշել ժողովրդին: Այնուհետեւ նա արհամարհեց Աստուծու օրէնքները, ամուսնացաւ կռապաշտ կանանց հետ, շինեց նրանց համար կռատուններ և ինքն էլ հեազհետէ ընկաւ կռապաշտութեան մէջ ու սկսեց ծառայել կռոքերին:

Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը: Հարեան ազգերը սկսեցին յարձակուել նրա վրայ: Տէրութեան մէջ օրէցօր աւելացան ներքին անբաւականութիւններն ու խռովութիւնները: Հարկերի ծանրութեան տակ ժողովուրդը բողոքում էր և ապստամբում նրա դէմ:

Վերջապէս այս ձախորդութիւնները և ներքին խռովութիւններն ուշքի բերին Սողոմոնին: Նա խոստովանեց իր սխալը և դառն փորձերից յետոյ բացականչեց. «Փառքի և մեծութեան մէջ չէ մարդու երջանկութիւնը, այլ խղճմտանքի մաքրութեան»:

II. Ո՞վ թագաւորեց Դաւթից յետոյ: Սողոմոնն ի՞նչ խնդրեց Աստուծուց և Աստուած ի՞նչ տուեց նրան: Ի՞նչ պիտի թագաւոր էր Սողոմոնը և ի՞նչից է երեւում նրա իմաստուն լինելը: Սողոմոնն հր սարի վրայ շինեց տաճարը և հր տեղափոխեց ուխտի տապանակը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը և ի՞նչ գործեր կատարեց նա Աստուծու օրէնքների հակառակ: Ի՞նչ տրտնջաց ժողովուրդը Սողոմոնի դէմ: Ի՞նչ բաներ ուշքի բերին Սողոմոնին և ի՞նչ խոստովանեց:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում. 1) Դաւթից յետոյ թագաւոր է դառնում նրա երիտասարդ որդին—Սողոմոնը: Սա իրան տկար է համարում

իր հօր բարի օրինակին հետեւելու և կառավարելու այդպիսի մի բազմաթիւ ժողովուրդ: Նա կարիք է զգում օգնութեան և այն էլ Աստուծու օգնութեան. ուստի դիմում է նրան խնդրելով իր աղօթքի մէջ, որ տայ իրան մաքուր սիրտ և պարզ միտք—իմաստութիւն, դատելու ժողովրդին արդարութեամբ և զանազանելու բարին ու չարը, 2) Աստուած լսում է Սողոմոնի խնդրեքը և յայտնում է, թէ որովհետեւ դու չխնդրեցիր ոչ փառք, ոչ հարստութիւն, ոչ երկար կեանք և ոչ քո թշնամիներին պատիժ — կորուստ. ուրեմն կտամ քեզ այն, ինչ որ խնդրեցիր և կտամ այն էլ, ինչ որ չխնդրեցիր, այն է՝ փառք և հարստութիւն: Իսկ եթէ դու կպահես Աստուծու օրէնքները, ինչպէս քո հայրը, ևս կերկարացնեմ և քո օրերը: Սողոմոնի այս խնդրից երեւում է, որ նա անշահասէր, բարեպաշտ, հնազանդ է, դրա համա էլ նա բարձր է գնահատում երկնային բարիքներ խնդրել, քան թէ հարստութիւն, պատիւ և երկար կեանք: Նրա համար էլ Աստուած Սողոմոնին հարստացրեց երկնաւոր և երկրաւոր բարիքներով, Նրա ամենամեծ բարիքը դէպի Աստուած հնազանդութիւն—երկիւղ Տեառն էր, որով նա սկսեց սկզբում գեղեցիկ կերպով կառավարել երկիրը և ժողովուրդը խաղաղութեան մէջ է լինում և երջանիկ օրեր անցկացնում: 4) Երևում է Սողոմոնի իմաստութիւնը դատաւորութեան ժամանակ: Նա լսելով երկու կողմերի բացատրութիւնը, սկզբում ոչինչ հետեւանքի չէ հասնում: Բայց յետոյ խորասուզուելով հոգեպէս՝ իմանում է, որ իսկական մօր սիրտը աւելի կցաւի, քան թէ խօսք, եթէ երեխային մի վտանգ պատահի: Նա հրամայում է կէտ անել երեխային և տալ երկու մայրերին: Իսկակա՞ն մօր սիրտը ցաւում է և Սողոմոնը գտնում է հարազատ մօրը: Նա մէկի մէջ տեսնում է մայրական սէր, միւսի մէջ անտարբերութիւն: Ահա Սողոմոնի իմաստութեան և մարդաճանաչութեան մի օրինակ 5) Սողոմոնը կատարելով իր հօր—Դաւթի սրտի ցանկութիւնը՝ Աստուծու համար փառաւոր մի տուն է շինում: ուր և աղօթում է: Նրա աղօթքը իր սրտի հայելին է: Նրա մէջ երևում է հեղուծիւն

որ իրան Աստուծու ծառայ է անուանում և այնպէս էլ զգում: Երևում է իմաստութիւն, որ գիտէ Աստուծու մեծութիւնը, թէ երկինք և երկիրն էլ նրան պարունակելու համար բաւական չեն՝ աւելի ևս այս տունը: Նա գիտէ, որ Աստուած ոչ թէ միայն իսրայէլացիների համար է, այլ և բոլոր ազգերի: Երևում է բարեպաշտութիւն, որ համոզուած է, չնայելով իր զօրութեանը և իմաստութեանը, թէ օրհնութիւնն ու օգնութիւնը վերեւից է գալիս—Ամենակարող Աստուծուց, Նրա համար էլ դիմում է և հաւատացած է, որ կլսէ: Երևում է նրա սէրը դէպի մարդիկ—ժողովուրդը, որ խնդրում է Աստուծուն իր ժողովրդի աղօթքը լսել ամեն հանգամանքներում, մանաւանդ երբ նա մեղանշում է: Եւ յորդորում է Աստուծու երկիւղն ունենալ միշտ սրտի մէջ որպէսզի երջանիկ ապրի: Նրա սէրը դէպի բոլոր մարդիկ և ազգերը երևում է նրանից, որ խնդրում է իր կառուցած տաճարի մէջ լսել և օտարականների աղօթքը և հաւատացած է, որ բոլոր ազգերը կխոստովանեն, թէ ճշմարիտ Աստուածը Նա է: Սրանից կարելի է հետեւեցնել, որ ում մէջ կայ Աստուծու երկիւղը, նա իր կեանքն իմաստութեամբ կղեկավարէ, նրա գործերը յաջողութեամբ կպսակուին: Նա միշտ ուղիղ կգտնէ թէ իրան և թէ ուրիշներին և սրանով դիւրութեամբ կհասնի երկրաւոր բարիքներին և Աստուծու օրհնութեանը: 7) Մենք տեսնում ենք, որ Սողոմոնը յետոյ փոխում է, նա հեռանում է Աստուծուց: Եւ որքան նրա թագաւորութեան սկիզբը և շարունակութիւնը փառաւոր էին, այնքան էլ վերջը—տխուր: Ուրախ սկզբնաւորութեանը, փառաւոր շարունակութեանը հետեւեց տխուր վախճան: Սողոմոնի փորձութիւնը աւելի մեծ էր: Փառքը, պատիւը, և վայելչութիւնները հետզհետէ այնպէս զբաւում են նրա սիրտը, որ նրանց գերադասում է Աստուծուց: Նա ազգերի գովասանքները և շողոքորթութիւնները բարձր դասից Աստուծու փառաբանութիւնից և իր յոյսը դրեց հարստութեան, իմաստութեան և զօրութեան վրայ: Դարձաւ ունայնասէր և հպարտ: Սողոմոնը մոռացաւ Նրան, որից նա ամեն բան ստացել էր և կարծում էր, թէ այդ բոլորն իր զօրութեամբ

և իմաստութեամբ էր ձեռք բերել: Նրա սիրտը, որ սկզբում Աստուծուն էր յանձնել, հակուեց դէպի ոսկին, իշխանութիւնն ու փառքը: Դրանք դարձան նրա պաշտելին—կուռքը: Նա պաշտեց և տեսանելի կուռքեր: Նա ծերացաւ, թուացաւ և հեթանոս կանայք փոխեցին նրա սիրտը: Իմաստուն Սողոմոնն այնպէս ընկաւ, որ հաճելի լինելու համար այս կանանցը՝ սկսեց կռատուններ շինել Երուսաղէմում, ուր ինքն էլ յաճախում էր: Նա կամենում էր ուրիշ թագաւորներէ կանանցից՝ իրը գերադասել և սրանով ցոյց տալ իր հարստութիւնը: Եւ խնամութիւններ հաստատելով նրանց հետ՝ իր իշխանութիւնը ընդարձակել ու զօրացնել: Այս փառաւորութիւնը և փառասիրութիւնը զցեց նրան անդունդի մէջ: Աւելանում են ծախքերը, հետևապէս և ժողովրդից ստանալիք հարկերը: Բարձրանում են անբաւականութիւններ, տրտունջներ և խռովութիւններ, որովհետև նա սկսում է ճնշել, նեղացնել իր հպատակներին: Եթէ մի կէտ կայ Սողոմոնի յանցանքը մեղմացնելու, այդ նրա ծերութիւնը կարելի է համարել, որ յաճախակի մարդու մարմինը և հոգին թուլացնում է, մանաւանդ մի այսպիսի կեանք վարողին: 8) Սողոմոնի կեանքից մենք կարող ենք շատ խրատներ առնել: Նրա կեանքը սկսուեց ուրախ, շարունակուեց փառաւոր և վերջացաւ տխուր: Մենք էլ կանգնած ենք մեր կեանքի սկզբնաւորութեան վրայ, որին հետևում է շարունակութիւնը և վախճանը: Միևնոյն փորձութիւնները, մանաւանդ այս անցաւոր աշխարհի զուարճութիւնները, մեզ էլ կարող են սպառնալ և փչացնել: Սրա համար միշտ պէտ է զգոյշ լինենք, հսկենք և աղօթենք, որ փորձութեան մէջ չընկնենք և եթէ ընկել ենք, աշխատենք որ բարի վախճան ունենայ:

№ 24. ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

I. Սողոմոնի մահից յետոյ նրա որդի Ռոբովամը գնաց Սիւքէմ քաղաքը, ուր հաւաքուել էր բոլոր ժո-

ղովուրդը, որ ըստ սովորութեան հաւատարմութեան՝ երդում տայ: Այստեղ հաւաքուել էին դժգոհները Յերոբոամի առաջնորդութեամբ: Սրանք ասացին Ռոբովամին. «Քո հայրը ծանր լուծ դրեց մեր վրայ, հարկերն օրէցօր աւելացրեց և կեղեքեց մեզ: Եթէ դու կըթեթեացնես այդ լուծը, մենք հաւատարմութեամբ կըծառայենք քեզ»:

Ռոբովամը փոխանակ ժողովրդի տրտունջները լսելու՝ իր թեթեամիտ բարեկամների խորհրդով պատասխանեց. «Իմ հայրը ծանր լուծ դրեց ձեր վրայ, ես աւելի ևս պէտք է ծանրացնեմ»: Իսրայէլացիները լսելով Ռոբովամի այս պատասխանը՝ դժգոհ հեռացան:

Սրանից յետոյ երկու ցեղերը—Յուդայի և Բենիամինի, ճանաչեցին Ռոբովամին թագաւոր, իսկ տասը ցեղեր ընտրեցին թագաւոր Յերոբովամին: Այսպէս թագաւորութիւնը բաժանուեց երկուսի՝ Յուդայի և Իսրայէլի: Առաջինի մայրաքաղաքն Երուսաղէմն էր, իսկ երկրորդինը—Սիւքէն՝ յետոյ Սամարիա:

Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորութիւնների հպատակները չնայելով քաղաքականապէս բաժանման, շատ յատկութիւններ ունէին, որոնք երկուսի համար ևս ընդհանուր էին: Նրանք խօսում էին մի լեզուով և պաշտում միևնոյն Աստուծուն:

Այս բանը դուր չէր գալի Յերոբովամին. նա մրտաժուլ էր, որ եթէ իր հպատակները յաճախ գնան Երուսաղէմ, կարող են միանալ Յուդայի թագաւորութեան հետ, իսկ իրանից սառչիլ: Այս պատճառով նա ժողովրդին այդ ազգային սովորութիւններից յետ պահելու համար՝ երկու ոսկէ հորթ ձուլել տուեց և հրամայեց պաշտել նրանց: Նա ամեն ցանկացողի թոյլա-

տրում էր քահանայի պաշտօն վարել և զոհ մատուցանել:

Սկսուեցան ներքին խռովութիւններ, երկպառակութիւններ, ապստամբութիւններ և պատերազմներ Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորների մէջ, իսկ ժողովրդի մէջ շատացան անիրաւութիւնը, կռապաշտութիւնը: Նրանք մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և այս պատճառով էլ Աստուած վերջ դրեց այս երկու թագաւորութիւններին:

Ասորոց Սաղմանասար թագաւորը 722 թ. Քրիստ. ծննդից առաջ՝ կործանեց Իսրայէլի թագաւորութիւնը և բնակիչների մեծ մասը դերի տարաւ: Իսկ երկիրը թափուր չթողնելու համար՝ նա Բաբելոնի և Ասորիքի բնակիչներից շատերին տեղաւորեց գերի տարած իսրայէլացիների տեղերում: Սրանք խառնուելով մնացած իսրայէլացիների հետ կազմեցին մի առանձին ցեղ, որ կոչուեց սամարացիք:

Իսրայէլի թագաւորութիւնը գոյութիւն ունեցաւ 257 տարի, որի ժամանակ 19 թագաւորներ եղան:

II. Սողոմոնի մահից յետոյ ի՞նչ խռովութիւն պատահեց ժողովրդի մէջ: Ո՞վ էր ղեկավարի պարագլուխը. Ի՞նչ պատասխանեց Ռորովամը և ի՞նչ փոփոխութիւններ յառաջացան: Քանի՞ ցեղեր հաւատարիմ մնացին Սողոմոնի որդուն և որոնք հեռացան: Ի՞նչպէս էին անուանուում այն երկու թագաւորութիւններն և որոնք էին նրանց գլխաւոր քաղաքները: Բաժանումից յետոյ ի՞նչ ազգային յատկութիւններ ունէին Իսրայէլացիները, որոնց միջոցով սերտ կապ և հաղորդակցութիւններ էին պահում իրար հետ: Հաճելի էր արդեօք այս բանը Յերոբովամին և ի՞նչ միջոցներ ձեռք առաւ այդ կապը քանդելու համար: Դրանից յետոյ ի՞նչ խռովութիւններ և երկպառակութիւններ տեղի ունեցան երկու թագաւորութիւնների մէջ և ինչո՞վ վերջացան: Ի՞նչքան ժամանակ տևեց Իսրայէլեան թագաւորութիւնը և որքան թագաւորներ եղան

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Սողոմոնի տէրութիւնը բաժանուում է: Դրա պատճառը Սողոմոնի անկարգ գործընթացն ու ծախքերն էին, որոնց պատճառով աղքատացել, անանկացել էր ժողովուրդը և յառաջ բերել ղեկավարութիւններ, իսկ նրա որդուց էլ լաւ բան չէին սպասում: Պալատի անհաշիւ ծախքերը—կանայք, ծառաներ, աղախիներ, մշտական զօրք—չափից դուրս մեծ ծախքեր էին պահանջում և ժողովուրդն ինքն էր այդ կարիքը լրացնում: Նա էր բոլոր շինութիւնների ծախքերը հոգում—վճարում և ձրի աշխատում. ահա թէ աղքատութիւնը և ղեկավարութիւնը ինչ բանից յառաջացան: 2) Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը իր ներքին յայտնում է փորձառու ձերերի բերանով երիտասարդ թագաւորին և խնդրում է թիթեացնել իրանց վիճակը: Ոսկայն Ռորովամը իրան շրջապատող երիտասարդների խորհրդին հետևելով՝ ականջ չէ դնում ժողովրդի արդար ձայնին՝ բողոքին և աւելի նեղում ու սաստկացնում է: Այդ շրջապատող անփորձ երիտասարդները—խորհրդականները— թագաւորի մանկական ընկերներն էին: Նրանք մեծացել էին շոայլութեան մէջ և խեղճ ու կարիք ասուած բանը չգիտէին: Նրանք կարծում էին, որ ժողովուրդը հնազանդութեան մէջ պահելու համար հարկաւոր է միմիայն երկիւղ: Այս պատճառով խորհուրդ էին տալիս խիստ վերաբերուել և ոչ մի զիջողութիւն չանել: Ռորովամը չմտածեց լուրջ կերպով իր արածների հետևանքների մասին: Նա անգործ և մեծամիտ էր, ինչպէս իր ընկերները և կարծում էր, որ ժողովուրդը իր համար է միայն ապրում երկրիս վրայ, որպէսզի ինքը հարստութիւն, փառք և շքեղութիւն վայելէ: Բայց որ թագաւորը հայր է և պարտաւոր է մտածել ու աշխատել, որ ժողովուրդը բախտաւոր լինի, որ ժողովրդի արդար խնդիրները պէտք է լսել ու կատարել, այս տեսակ մտքեր շատ հեռու էին Ռորովամից: Նրա խիստ պատասխանը վատ հետևանքի է հասնում—թագաւորութիւնը բաժանուում է: 3) Ժողովուրդը, թէև քաղաքանապէս բաժանուում է, բայց կրօնով դարձեալ մի է լինում: Յերոբովամը երկիւղ կրելով, որ տոներին ժողովուրդն երոստողէմ գնալով և զոհ մատուցանելով՝ մի գուցէ

նրա սիրտն էլ Յուդայի թագաւորութեանը յարի, ոսկէ հորթեր է շինել տալիս և հրամայում նրանց պաշտօն մատուցանել: Բացի այդ՝ կռատուններ է շինել տալիս, զոհաբերութիւններ, քուրմեր նշանակում հասարակ դասից, տօներ որոշում և հրամայում պաշտօն մատուցանել, ինչպէս Երուսաղէմումն էր: 4) Բաժանման և կռապաշտութեան մի ուրիշ հետեանքն էլ այն եղաւ, որ շարունակ ներքին խռովութիւններ, անկարգութիւններ և պատերազմներ են առաջ գալիս, որոնց պատճառով թուլանում են և օտար թագաւորները գալով, յաղթում են երկուսին էլ, տիրում երկրին և տաճարի սրբազան անօթները և պալատի հարստութիւններին մեծագոյն մասը յափշտակում: Այսպէս բաժանման հետեանքը միշտ լինում է թուլութիւն, տկարութիւն, երկչոտութիւն և նիւթական կորուստ: Միութիւնը՝ ոյժ, զօրութիւն է, իսկ բաժանումը, անբարոյականութիւնը և վրէժը՝ տկարութիւն ու թուլութիւն: Արդարութիւնը բարձրացնում է ազգին, իսկ մեղքը ստորացնում, նուազեցնում է: Յայտնի է, որ անհամաձայնութիւնը մի ազգի մէջ այն ժամանակ է ծնում, երբ նրա կրօնական զգացումը սառում է, երբ նա հեռանում է Աստուծուց և նրա պատուիրաններից: Մի ժողովուրդ, որ չէ սիրում Աստուծուն, հետեալէս և իր մերձակորին—եղբօրը չէ կարող սիրել: Այդ տեղից բղխում է Ռոբովամի վարմունքը և Յերոբոամի ամօթալի և գայթակղեցուցիչ օրինակը: Այդ տեղից էլ սկիզբն են առնում Յուդայի և Իսրայէլի տան մէջ ներքին աւերիչ պատերազմները: Արդարութիւնը, որ երբեմն իսրայէլացիներին և նրանց տիրողներին բարձրացնում էր, այժմ նրանց յանցանքը ստորացնում է ու ապականում, որը հետզհետէ աւելի մեծ ծաւալ ստանալով կործանում է Իսրայէլի թագաւորութիւնը:

№ 25. ՅՈՒԴԱՅԻ ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

I. Սողոմոնի որդի Ռոբովամից սկսած՝ Յուդայի երկիրն երբեմն ունենում էր բարեպաշտ թագաւոր-

ներ, որոնք վերականգնում էին ճշմարիտ Աստուծապաշտութիւնը, կործանում էին կռատունները և ամեն կերպ յորդորում ժողովրդին դառնալ դէպի ճշմարիտ Աստուծա: Բայց ժողովրդի այս դարձը հաստատ և երկարատե չէր լինում: Նրանք արտաքին ձեռով զոհ մատուցանելով Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ օրը և ամսամուտը տօնելով՝ կարծում էին, թէ կատարում են Մովսէսի բոլոր օրէնքները: Ոչ ոքի մտքից չէր անցնում ուղղել սիրտը, մաքրել զգացմունքը, ազնիւ և ճշմարիտ լինել և փոխադարձաբար սիրել միմեանց: Ահա այս էր պատճառը, որ քանի բարեպաշտ թագաւորները կենդանի էին, իսրայէլացիները ճշմարիտ Աստուծուն էին պաշտում, իսկ հէնց որ նրանք մեռնում էին, կրկին դառնում էին կռապաշտ: Եւ իզուր էին անցնում մարգարէների զգուշացները, յորդորները, խրատները—դառնալ դէպի ճշմարիտ Աստուծա. նրանք հալածում, սպանում և սպանում էին նրանց:

Եւ այսպէս ամբարշտութիւնը, կռապաշտութիւնը, չարութիւնը և բարոյական անկումն՝ աւելի ու աւելի տարածուելով ժողովրդի մէջ՝ պատճառ են դառնում Յուդայի թագաւորութեան վերջանալուն:

Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը 558 տարի Քրիստոսի ծննդից առաջ նուաճեց Յուդայի թագաւորութիւնը, այրեց Սողոմոնի տաճարը, կործանեց Երուսաղէմը և երկրի բնակիչներին գերի տարաւ:

Յուդայի թագաւորութիւնը 390 տարի գոյութիւն ունեցաւ: Այս ժամանակամիջոցում իշխեցին 17 թագաւորներ: Նրանք բոլորն էլ Դաւթի ցեղից էին:

II. Ինչպէս էին Յուդայի թագաւորները ղէպի իրանց հաւատքը: Ինչպէս էր կատարուում Աստուածապաշտութիւնը: Ո՞վքեր էին քարոզում և յորդորում ժողովրդին, թագաւորին, որ հաստատ փառ հաւատին: Ինչը պատճառ եղաւ Յուդայի թագաւորութեան վերջանալուն: Ե՞րբ և ո՞վ նուաճեց Յուդայի թագաւորութիւնը և ինչ փաստներ տուեց: Ո՞րքան տարի տևեց այդ թագաւորութիւնը և քանի՞ թագաւորներ եղան Դաւթի ցեղից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թագաւորութեան բաժանումից յետոյ Յուդայի թագաւորութեան բնակիչները, թէև յաճախակի հեռանում են Աստուծոց և ընկնում կռապաշտութեան մէջ, սկսած Սողոմոնի որդի Ռոբովամից, բայց և այնպէս համեմատելով նրանց Իսրայէլիան թագաւորութեան բնակիչներին և թագաւորներին հետ, աւելի բարեպաշտ են լինում: Այս երկրում թագաւորութիւնը ժառանգական է լինում և բոլոր թագաւորները լինում են Դաւթի ցեղից: 16 թագաւորներից տասը լինում են անարժան և թոյլ, որոնք մոռանալով Աստուծուն, առիթ էին տալի ժողովրդին և թուլանալու իր հաւատքի մէջ և հակուելու ղէպի կռապաշտութիւնը: Իսկ երբ սրանց յաջորդում էին բարեպաշտ թագաւորներ, նորից ժողովրդին դարձնում էին ղէպի ճշմարիտ հաւատքը, կանգնեցնում էին ուղիղ ճանապարհի վրայ և հաստատ հաւատքի մէջ: Այս է լինում գլխաւոր պատճառներից մէկը, որ Յուդայի թագաւորութիւնը աւելի երկարատև է լինում: Բացի այդ, այս երկրում էին Իսրայէլացոց սրբութիւնները, Աստուծու տաճարը, քահանայք, զևտացիք, որոնք յիշեցնում էին ժողովրդին հայրենի օրէնքները, Աստուծու պատուիրանները: Նկատուած է, որ ժողովուրդը, երբ ունենում էր Աստուծու երկիւղը, միշտ բախտաւոր էր և ունէր յաջողութիւն, փառք և յաղթութիւն թշնամիների դէմ, իսկ երբ հեռանում էր նրանից և ձեւապաշտութեան մէջ ընկնում, զրկւում էր Աստուծու սիրուց և լացը, ողբն ու թշուառութիւնն էին լինում նրանց՝ թէ թագաւորի և թէ ժողովրդի բաժինը: Այդ ժամանակ ժողովրդի հաւատը և Աստուածապաշտութիւնը լի-

նում է միմիայն արտաքուստ: Նրանք զոհեր էին մատուցանում Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ և ամսամուտ տօնում, պահք պահում և այս ծէսերը կատարելով՝ կարծում էին, թէ Աստուծու բոլոր օրէնքները կատարում են և արդար են: Բայց նրանց սրտերը հեռու էին Աստուծուց: Ո՞չ ոք չէր մտածում իր սիրտն ուղղել, զգացմունքը մաքրել, ազնուամիտ, շիտակ և ճշմարիտ լինել և փոխադարձաբար միմեանց սիրել ու օգնել: Եւ այսպէս ամբարշտութիւնն աւելի ու աւելի տարածուելով ժողովրդի բոլոր խաւերում՝ հեռզհեռէ թշուառացնում է նրան և պատճառ դառնում Յուդայի թագաւորութեան կործանման: 2) Աստուած թողնում է Իսրայէլացիներին կրելու այդ պատիժը: Եւ այսպէս վարուելու պատճառը այն էր, որ նա տեսնելով թէ ինչպէս իր սէրն ու արած բարութիւնները ունայն են անցնում, կամենում է այլապէս խրատել այդ անհնազանդ ժողովրդին: Նա կամենում է կարիքի միջոցով զգալ տալ իր ժողովրդին նրա սխալը, նրա արարմունքի հետևանքը և ճաշակել տալ նրա վարմունքից առաջացած դառն պտուղները: Նա Իսրայէլին կամենում է սովորեցնել—լսել և հնադանդուի: 4) Մենք տեսնում ենք, որ Իսրայէլը հեռանալով Աստուծուց, արդարև կրում է իր պատիժը: Բարեկոյնի Նաբուգո-դոնոսոր թագաւորը պաշարում է Երուսաղէմը և քարուքանդ անելով նրա պարիսպները՝ մոխրի կոյտ է դարձնում, բնակիչներից շատերին փլատակների տակ կոտորում, խողխողում, մեղցնում, իսկ կենդանիներին գերի տանում Բաբելոն: Տաճարը կործանում, սրբութիւնները անպատու և նրա միջի հարստութիւնները կողոպտում:

Ահա այսպէս է սկսում Աստուծու արդար պատիժը, որի նպատակն է լինում զգալ տալ ժողովրդին իր սխալը ինքնաբեր, սակայն ցաւակցարար պէտք է ասել, որ Իսրայէլացիների սակաւ մասը կարողացաւ հասկանալ:

№ 26. ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐԸ

I. Երբ իսրայելացիները բաժանուեցան երկու թագաւորութեան, Աստուած նրանց ճշմարիտ հաւատի և բարեպաշտութեան մէջ պահելու համար, յաճախ յարուցանում էր առանձին բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչւում էին մարգարէներ: Սրանք ոգևորուած ու զօրացած Սուրբ Հոգով՝ յայտում էին մարդոց Աստուծու կամքը, բարոգում էին ճշմարտութիւն, խրատում, զգուշացնում և յանդիմանում էին տիրող կռապաշտութիւնը ու ժողովրդի պակասութիւնները: Իսկ նեղութիւնների և թշուառութիւնների ժամանակ յուսադրում և մխիթարում էին: Նրանք գուշակում էին Աստուծուց գալիք պատիժները չար մարդկանց վրայ և իրանց Աստուծուց ուղարկած լինելը հաստատում էին հրաշքներով:

Իսրայելացիները ընդհանրապէս չէին սիրում մարգարէներին: Նրանք ատում, արհամարհում, հալածում և երբեմն էլ չարաչար սպանում էին:

Մարգարէներից ոմանք բարոգում էին միայն բերանացի, և ոմանք էլ թէ բերանացի և թէ գրաւոր:

Նրանցից շատերը պարզ կերպով գուշակում էին խոստացեալ Մեսսիայի մասին: Այսպէս, 1) թէ «Նա կրծնի կուսից Հրէաստանի Բեդլէհէմ քաղաքում և կանուանուի Էմմանուէլ, որ նշանակում է՝ Աստուած մեզ հետ է: 2) Աստուծու հոգին կիջնի նրա վրայ և կօծէ նրան: 3) Նա կըբարոգէ ժողովրդին, հրաշքներ կըգործէ և կըբժշկէ հիւանդներին: 4) Նրա առաջից կերթայ Նրա Կարապետը: 5) Նա հանդիսաւոր կերպով կըմտնի Երուսաղէմ, երեսուն արծաթով կըմատնուի,

կենթարկուի հայհոյանքի, ծաղրի, թուրի և գանակոծութեան: 6) Մարդիկ կըվարուին նրա հետ իբրև չարագործի, կըկախեն Նրան փայտից անօրէնների հետ, կըխոցեն Նրա կողը, կըբաժանեն Նրա շորերը և վիճակ կըձգեն: 7) Այս չարչարանքները նա կըկրէ մարդոց անիրաւութիւնների պատճառով, որպէսզի նրանց յաւիտենական կորստից փրկէ: 8) Նա յարութիւն կառնէ և կըհաստատէ նոր, երկնային թագաւորութիւն»:

II. Թագաւորութեան բաժանումից յետոյ Իսրայելացիներն ինչպէս էին վերաբերում դէպի Աստուած և ռվբեր էին նրանց բարոգում ու մխիթարում: Ինչ էր մարգարէների պաշտօնը և ժողովուրդը ինչպէս էր վարում նրանց հետ: Մարգարէներն ինչպէս էին կատարում իրանց պաշտօնը: Նրանք խոստացեալ Փրկչի մասին ինչ գուշակութիւններ արին:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աստուած իր կամքը մարդոց յայտնելու համար յարուցանում է ժողովրդի միջից հաւատարիմ, խելօք, երկիւղած և բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչւում են մարգարէներ: Եւ այս ընտրուած, հոգով լցուած և զօրացած մարդիկ անձնուէր գործիչներ էին: Սրանց կոչումը շատ բարձր էր. Որանք իրանց դրական բարոգներով զարթեցնում, հրաւիրում էին դէպի ապաշխարութիւն և յիշեցնում էին Աստուծու հետ ունեցած ուխտի պահպանումը, իսկ իրանց Աստուծու կողմից ուղարկուած լինելը հաստատում էին հրաշքներով: Աստուած յայտնում էր սրանց շատ բան ապագայից. առանձնապէս Փրկչի ծննդեան, կեանքի, չարչարանքների և փառաւորութեան մասին և գուշակում էին իսկութեամբ ու մանրամասնութեամբ: Սրանց մէջ ծագում էր աստուածային ճշմարտութեան լոյսը, որ պարզ, որոշ ճանաչածները և ջերմ սրտով զգացածները, որպէս աստուածային յայտնութիւններ, հաղորդում էին ժողովրդին: Մարգարէներն կոչ-

ւում էին Աստուծոյ մարդիկ, որոնք ոչ թէ իրանց սեփական անձի կամ ուրիշի, այլ Աստուծու հրամանները, պատիժ, շնորհք ու ողորմութիւն, ժողովրդին յայտնում և աստուածային զաղափարները ու մտքերը բարոգում և հասկացնում էին: Սրանք ժողովրդին իրանցից աւելի էին սիրում, առաջնորդում, խրատում, յորդորում մինչև վերջին շունչը: Սրանք աղօթում էին և բարեխօս լինում Աստուծու առաջ մեղաւոր ժողովրդի համար և աշխատում էին ջնջելու կռապաշտութիւնը և անօրէնութիւնները: Մարգարէներն իսկապէս մի տեսակ հսկիչներ էին և պարտաւորութիւն ունէին ժողովրդին և թագաւորներին յիշեցնել, կթէ նրանք օրէնքներից հեռանում էին, առաջնորդել ուղիղ ճանապարհով և խորհուրդ տալ, եթէ անարդարութիւն էին գործում: Մարգարէները Աստուծու և կրօնի անունով այնպէս էին խօսում, որ շատ թագաւորներ սարսափահար էին լինում նրանցից: Թէև շատ անգամ թագաւորի բարկութիւնը մահ էր սպառնում նրանց, բայց և այնպէս նրանց կամքը անընկճելի էր մնում: Նրանց քարկոծում, սպանում էին, բայց նրանք մինչև իրանց վերջին շունչը դարձեալ չէին դադարում ճշմարտութիւնը քարոզելուց: 2) Մարգարէները մխիթարում էին խորին թշուառութեան ժամանակներում և համոզուած էին, որ Աստուած իր ժողովրդին, չնայելով նրա գործած յանցանքներից՝ չի մոռանայ, այլ կյիշէ Իր խոստումը՝ նրա պապերին տուած: Այս պատճառով միշտ կըրկնում էին, որ ամենայն մի ցաւ և վիշտ դէպի ապաշխարութիւն է հրաւիրում ժողովրդին և սա Աստուծու զթութեան նշան պէտք է համարել:

№ 27. ԲԱՔԵԼՈՆԵԱՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ. ԴԱՆԻԷԼ ՄԱՐԳԱՐԷ

I. Իսրայէլացիները 70 տարի գերի մնացին Բաբելոնում: Դառն էր նրանց վիճակը օտար երկրում: Բայց այս թշուառութիւնը նրանց ուշքի բերեց և զգաս-

տացրեց՝ հեռու կենալ կռապաշտութիւնից: Գերութեան ժամանակ Աստուած մխիթարիչ ուղարկեց նրանց Դանիէլ մարգարէին: Նա Աստուծու օգնութեամբ մեկնեց Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի երազները և կարողացաւ ճանաչել տալ Աստուծու մեծութիւնը: Այս պատճառով թագաւորը Դանիէլին Բաբելոնի բոլոր իմաստունների գլխաւոր նշանակեց:

Դանիէլը պատանի ժամանակ գերի էր տարուել Բաբելոն: Նա իր երեք բարեկամներով կրթուեց Բաբելոնի թագաւորի պալատում: Երիտասարդները չընայելով՝ որ ապրում էին պալատում հեթանոսների մէջ, հաստատ էին պահում իրանց հաւատի օրէնքները: Նրանք հրաժարւում էին ուտել այն կերակուրները, ինչ որ արգելուած էր Մովսէսի օրէնքով և խնդրում էին թագաւորին՝ թոյլ տալ կերակրուել միայն հացով ու բանջարեղէններով: Ուսումնաւարտելուց յետոյ՝ նրանք մտան արքունի ծառայութիւն և իրանց խելքով ու հաւատարիմ ծառայութեամբ հասան բարձր պաշտօնների: Նրանք և այս ժամանակ հաստատ էին պահում իրանց հաւատը և նրա օրէնքները, որոնց համար շատ անգամ ենթարկւում էին տանջանքների և կեանքից զրկուելու վտանգին:

Դանիէլի երեք բարեկամներին (Անանիա, Սադաքիա և Միսայէլ) թագաւորի հրամանով ձգեցին բոբբուած հնոցի մէջ՝ Նաբուգոդոնոսորի կուռքին երկրպագութիւն չտալու համար: Բայց Աստուած հրաշալի կերպով ազատեց նրանց մահից: Նա ուղարկեց իր հրեշտակին, որը կրակի բոցը դարձրեց սառը ցող և նրանք մնացին անվնաս:

Յետոյ ինքը Դանիէլն էլ ամբաստանուեց, որ Աս-

տուժուն աղօթում է իր օրէնքով և ձգուեց քաղցած առիւծների դուռը, բայց առիւծներն Աստուծու հրամանով չմօտեցան և չֆնասեցին նրան:

II. Քանի տարի գերի մնացին Իսրայէլացիները Բաբելոնում: Ի՞նչպէս էր նրանց վիճակը և ի՞նչ օգուտ տուեց այդ գերութիւնը: Գերութեան ժամանակ Աստուած ի՞նչ մարգարէ ուղարկեց և ի՞նչպէս ճանաչել տուեց նա Աստուծոյ մեծութիւնը: Դանիէլը և նրա երեք բարեկամներն ռատեղ ստացան կրթութիւն և ի՞նչպէս էին նրանք վերաբերում դէպի իրանց հաւատի օրէնքները: Ի՞նչ պաշտօններ ստացան նրանք: Յետոյ ի՞նչ պատժի ենթարկուեցան և ի՞նչպէս ազատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսրայէլացիները գերութեան և նեղութեան ժամանակ Բաբելոնի գետի ափերում նստած ողբում էին իրանց հայրենիքը: Նրանց վիճակը դառն և անտանելի էր: Նրանք հայրենի երկրից հեռացած՝ յիշում էին Երուսաղէմը, նրա նուիրական և սուրբ տեղերը, ուր ապրել են իրանց նախնիքը, և ուր գտնւում են իրանց սիրելիների գերեզմանները: Նրանք նոր են հասկանում, թէ ի՞նչքան քաղցր է եղել հայրենիքը և ի՞նչ թանկագին գանձեր են ունեցել Քանանում: Այս ամենը մտաբերելով հոգեոց էին հանում և հառաչում: Նոր են իմանում, մտաբերում Մովսէսի խրատները, որ Աստուծուն հաւատարիմ մնալով կեանք և օրհնութիւն կվայելէին, իսկ նրանից հեռանալով՝ անէծքը և մահը կլինէր նրանց բաժինը: Նրանք մտաբերելով անցեալի փառաւորութիւնը, տեսնում էին ներկան տխուր և ապագան անյոյս և այս վերադարձով իրանց արածին՝ դառնապէս խոստովանում էին, որ սա Աստուծու արդար դատաստանն է: Նրանք ուխտ էին դնում այլև չբարկացնել Աստուծուն, այլ նրա օրէնքները կատարել սրբութեամբ և հաւատարիմ մնալ նրան: Մարգարէները տեսնեով այս ամենը՝ զգում էին Աստուծու միտքը իր ժողովրդի վերաբերութեամբ: Նրանք հաստատապէս համո-

զուած էին, որ սրանով Աստուած կամենում է ժողովուրդը դէպի ինքը դարձնել: Այս դառն վիճակի ժամանակ թուլամիտներից շատերն էլ մոռացան Աստուծուն և հեթանոս դարձան: Բայց Աստուած ողորմած է, Նա վերստին ներում է ժողովրդին, որովհետև տեսնում է, որ նա թշուառութեան մէջ զգաստացել, հիասթափւել և սրտով դարձել է դէպի ինքը: Նա կարիքի միջոցով սովորեցրել էր նրանց աղօթել և արհամարած օրէնքները կրկին պատուել ու հնազանդուել: 2) Մենք տեսնում ենք Դանիէլի և նրա ընկերների գովելի վարմունքը, որ հեթանոսների աստուածներին նուիրուած կերակուրները, որոնք Մովսիսի օրէնքով արգելուած էին, չեն ուտում և չեն անցնում հայրենի օրէնքների ցանկից. Նրանք կարծում էին, եթէ աստուածներին նուիրուած կերակուրներն ուտեն, իրանց սըրտերն էլ զուցէ փոխուին: Թէև գլխաւոր հարցը նրանում չէ, թէ մարդ ի՞նչ է կերել, այլ թէ ինչպիսի սիրտ ունի: Մարդ նայում է երեսին, իսկ Աստուած — սրտին. սակայն նրանք այդ բանին մեծ նշանակութիւն էին տալիս և չէին կամենում պատուիրանից անցնել, որովհետև դա համբերութեան, հպատակութեան մի նշան է և ով փոքր բաների մէջ Աստուծուն հաւատարիմ է, նա մեծերի մէջ էլ այնպէս կը վարուի: Բացի այդ, նրանք սիրում էին չափաւոր կեանք վարել կերակրի վերաբերութեամբ և չեն գայթակղում արքունի սեղանի առատութիւնից և ճոխութիւնից: 3) Մենք տեսնում ենք մանուկների հաստատ հաւատը, որ կուռքերին երկրպագութիւն չեն տալի, ոչ քստմիելի պատիժը և ոչ թագաւորին հնազանդ լինելու պարտականութիւնը՝ չեն հեռացնում նրանց ճշմարիտ Աստուծուց: Նրանք Աստուծուն աւելի են սիրում, ճշմարիտ մարդկանց և միշտ կրկնում են, թէ Աստուած կրաքան թէ մարդկանց և միշտ կրկնում են, թէ Աստուած կրաքան թէ մարդկանցից էլ կարող է ազատել իրենց: Նրա սուրբ կից էլ, չար մարդկանցից էլ կարող է ազատել իրենց: Նրա սուրբ Աջը կը հովանաւորէ և կազատէ այն ամենը, ինչ որ մարդիկ կորած են համարում: Այսպէս հաւատը պաշտպանում, ազատում է նրանց:

№ 28. ԻՍՐԱՅԷԱԼՅԻՆԵՐԸ ՊԱՐՍԻՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿ. ԵԶՐ ԵՒ ՆԵԷՄԻ

I. Գերութեան եօթնասուն տարին լրանալուց յետոյ՝ պարսից Կիւրոս թագաւորը տիրեց բաբելոնացոց թագաւորութեանը և իրաւունք տուեց գերի տարած հրէաներին վերադառնալ իրենց հայրենիքը: Նա տուեց նրանց և շատ անօթներ, որ յափշտատակել էր Նաբու-գոդոնոսորը Երուսաղէմի տաճարից:

Այս ժամանակ իսրայէլացիները միանգամից 42 հազար հոգով Զորաբաբելի առաջնորդութեամբ և Յեսու քահանայապետի օգնութեամբ վերադարձան իրանց երկիրը: Երուսաղէմում սեղան կանգնեցրին, Աստուծուն զոհ բերին և նոր տաճարի շինութեան հիմք դրեցին մեծ հանդէսով, երգելով և հնչուփներով: Երիտասարդներն իրանց ցնծագին ձայներով, իսկ ծերերը իրանց հառաչանքներով ու լացով յիշում էին առաջուան տաճարի հոյակապութիւնը և միշտ ցաւելով յիշում էին, թէ այս տաճարը չի լինիլ այնպէս փառաւոր, ինչպէս հինն էր: Բայց մարգարէները նրանց մխիթարելով ասում էին, թէ այս վերջին տաճարի փառքն աւելի կը լինի, քան թէ առաջինինը, և թէ աշխարհի Փրկիչն կը գայ այս տաճարը, կը լցնէ նրան փառքով և կը տայ այստեղից խաղաղութիւն աշխարհին:

Պարսից թագաւորները տիրելով Հրէաստանին՝ ստանում էին միայն հարկ, իսկ ներքին կառավարութիւնը թոյլ էր տուած իսրայէլացիներին իրենց օրէնքների համեմատ վարել և ապրել: Նրանք նշանակեցին Եզր անունով մի քահանայ և ուղարկեցին նրան Երուսաղէմ, որ հսկէ, որպէսզի բոլորը ապրեն իրանց օրէնքների համաձայն, Եզրին տուած էր իրա-

ւունք և պատժելու նրանց, որոնք կը խախտեն Մովսիսական օրէնքները: Եզրը ժողովեց իսրայէլացիներին, զգուշացրեց չհաստատել ամուսնական կապ կռապաշտների հետ և կարգադրեց կտրել բոլոր յարաբերութիւնները հեթանոսների հետ: Նա վերականգնեց հայրենի մոռացուած և խախտուած կարգերը և օրէնքները: Վերսկսեց շաքաթական և միւս տօները: Ժողովեց Ս. Իրքի գրուածները և սահմանեց կարգաւ տօներին ժողովրդի առաջ օրինաց գրքերը:

Այնուհետև հիմնուեցան Յուդայի բոլոր քաղաքներում ժողովրդանոցներ—սինագոգներ, ուր ամեն շաբաթ ժողովուրդը պէտք է հաւաքուէր աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու: Եւ ժողովրդին կը թելու համար նշանակուեցան առանձին մարդիկ, որոնք կոչւում էին դպիրներ:

Հրէաները կառավարւում էին 70 ծերերից բաղկացաց մի բարձրագոյն դատարանով, որի նախագահն էր քահանայապետը: Այս ժողովը կոչւում էր ծերակոյտ—սենեդրիօն և գտնւում էր Երուսաղէմում:

Այսպէս իսրայէլացիներն սկսեցին վերանորոգել իրանց կարգերը և վերաշինել իրանց աւերակ դարձած քաղաքները, գիւղերը և նրանց պարիսպները: Նէեմի անունով մի բարեպաշտ իսրայէլացի, որ պարսից արքունիքում պաշտօն ունէր, նորոգեց Երուսաղէմի պարիսպները, որպէսզի թշնամուց ազատ լինի քաղաքը և տաճարը:

II. Քանի տարի հրէաները գերի ֆնացին Բաբելոնում: Ո՞վ ազատեց նրանց գերութիւնից: Ո՞րքան հրէաներ և ի՞նչ առաջնորդութեամբ վերադարձան: Վերադառնալով հայրե-

նիք՝ ինչ բաներ սկսեցին վերաշինել: Ինչ կարծիք ունէին նոր տաճարի մասին և ինչ էին ասում մարգարէները: Ինչ օրէնքներով էին կառավարում Իսրայէլացիները: Ո՞վ նշանակուեց վերահսկող այդ օրէնքները անթերի կատարելու համար: Ինչ կարգադրութիւններ արեց Նզր ամուսնութեան, տօների, կարգերի և սուրբ գրուածքների մասին: Ժողովրդի հաւաքուելու, աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու համար ինչ տեղեր որոշեց իզր և ռրոնց կարգեց այդ բանին սպասաւոր: Ինչպէս էին կառավարում Իսրայէլացիները: Ինչ դատարան ունէին և քանի՞ անձինք էին դատաւորները: Ո՞վ նորոգեց երուսաղէմի պարիսպները:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսրայէլացիները ազատւում են գերութեան ծանր լծից և կըրկին արժանանում են իրանց հայրենի երկրին, որ աւերակ ու քարուքանդ եղած էր: Հայրենիքի կարօտը հասկացրել էր նրանց նրա նշանակութիւնը և թէ որքան քաղցր է: Նրանք լաւ հասկացել էին, որ այդ պատիժը իրանք էին ստեղծել իրանց համար՝ չլսելով իրանց նախորդների խրատներին և չկատարելով Աստուծու պատուիրանները: 2) Մենք տեսնում ենք, որ նրանք տարագնաց թռչունների նման սկսում են վերաշինել քարուքանդ արած քաղաքները, տները, գիւղերը և քաղաքների պարիսպները: Եւ ամենից առաջ առանձին ուրախութեամբ, երգերով ու լացով կառուցանում են Աստուծու նուիրական տաճարը, ուր արդէն զղացած սրտով կարող էին օրհնաբանել Աստուծու անունը և հետեւաբար խոստովանել իրանց սխալները և ուխտ հաստատել այլևս չշեղուելու Աստուծու ճանապարհից: 3) Մենք տեսնում ենք, որ գիտնական Նզր քահանան հոգում և հսկում է հայրենի օրէնքները պահպանելու և հետո պահելու ժողովրդին այն բաներից, որոնք կարող էին նրանց օտարացնել: Նորոգւում են Աստուածապաշտութեան կարգերը, սահմանւում են տօներ և ամեն տեղ շինւում են ժողովրդանոցներ — աղօթատներ: Եւ այս լինում է, որպէսզի Աստուծու սէրը ժողովրդի մէջ վառ պահուի և հեթանոսութեան դիմողների համար էլ պատնէշ լինի: Ժողովւում են օրինաց գրքերը և նշանակւում են

առանձին մարդիկ—դպիրներ՝ կարգաւոր և ժողովրդին հասկացնելու Սուրբ Գիրքը: Երկրի ներքին կառավարութեան համար նշանակւում է ազգային ժողով, բաղկացած 70 ձերբից, որի նախագահը լինում է ինքը—քահանայապետը:

№ 29. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԱԿԵԴՈՆԱՅԻՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ. ՄԱՏԱԹԻԱ

I. Իսրայէլացիները պարսից իշխանութեան տակ քնացին մօտ 200 տարի: Աղէքսանդր Մակեդոնացին կործանեց պարսից թագաւորութիւնը և կազմեց Մակեդոնացոց հզօր պետութիւնը: Իսրայէլացիները մտան նրա իշխանութեան ներքոյ: Աղէքսանդրի մահուանից յետոյ նրա տէրութիւնը բաժանուեց և Հրէաստանը, որ Եգիպտական և Ասորոց թագաւորութիւնների սահմանն էր, կռուի ծաղիկ դարձաւ նրանց համար: Սկզբում մօտ հարիւր տարի նրանք հպատակ դարձան Եգիպտական իշխանութեան: Այս ժամանակ, պէտք է ասած, իսրայէլացիներն աւելի բաղդաւոր էին: Նրանց թոյլ էր տուած իրանց հայրենի օրէնքներով կառավարուել և վայելել հաւասար իրաւունքներ տիրապետող ժողովրդի հետ:

Այնուհետեւ Ասորոց թագաւորները տիրեցին Հրէաստանին և անտանելի նեղութիւններ պատճառեցին իսրայէլացիներին: Նրանք երուսաղէմի տաճարում և իսրայէլեան բոլոր ժողովրդանոցներում կռուքեր կանգնեցրին և ուժով ու սարսափելի տանջանքներ տալով՝ ստիպեցին իսրայէլացիներին պաշտել նրանց և թողնել իրանց հայրենի օրէնքները: Այս ժամանակ հաւատի և հայրենի օրէնքների պահպանութեան համար նահատակուեցան ծերունի Եղիազար քահանան և Շա-

մունէ անունով մի բարեպաշտ կին իր եօթն որդոց հետ:

Իսրայէլացիներն այս դառն ժամանակ՝ Մատաթիա անունով մի բահանայ, որ Յուդայի ցեղից էր, իր որդոց հետ վճռեց կանգնել Ասորոց (Սելևկացոց) դէմ և ազատել իր ազգակիցներին օտարի լծից: Ժողովեցան նրա շուրջը մարդոց մեծ բազմութիւն, որոնք հաւատարիմ էին իրանց օրէնքներին: Սկսուեց պատերազմը հաւատի և հայրենիքի ազատութեան համար: Մատաթիան մեռաւ և կռաւարութիւնն անցաւ նրա որդի-Յուդա մականքին, որը կարողացաւ քել թշնամիներին և սրբել Երուսաղէմի տաճարը կռուքերից: Յուդան ևս քաջութեամբ մեռաւ պատերազմի դաշտում: Մեռան և նրա եղբայրները, բայց կենդանի մնաց սուրբ գործը, որը շարունակեցին նրա յաջորդները և ստիպեցին Ասորոց թագաւորներին իսպառ հրաժարուել իսրայէլացիների վրայ ունեցած իշխանութիւնից: Եւ այսպէս տիրելով ամբողջ Հրէաստանին՝ ստացան նորից անկախութիւն:

Մատաթիան և նրա որդիքն իրանց կեանքը զոհելով հաւատի և հայրենիքի համար՝ գեղեցիկ օրինակ տուին հայրենասիրութեան:

II. Ո՞րքան ժամանակ Իսրայէլացիները հպատակ մնացին Պարսից տէրութեան: Ո՞վ կործանեց պարսից թագաւորութիւնը: Աղէքսանդրի մահից յետոյ ի՞նչ պատահեց նրա ընդարձակ տէրութեանը և Հրէաստանը որ տէրութիւնների սահմանակից դարձաւ: Ի՞նչ վիճակի մէջ էր նա: Ո՞րքան տարի Իսրայէլացիներն եգիպտական իշխանութեան տակ մնացին: Ի՞նչ գրութեան մէջ էին: Ո՞րքան ժամանակ Իսրայէլացիներն Ասորոց իշխանութեան տակ էին, ի՞նչպիսի վիճակի մէջ էին և ի՞նչ նահատակութիւններ կատարուեցան: Այդ դժբաղդ վիճակն ի՞նչ օգուտ բերեց Իսրայէլացիներին: Ո՞վ առաջին անգամ հոգ տարաւ օտարի լծից ազա-

տուելու և անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Ի՞նչ քաջութիւններ արեցին Մատաթիա և նրա յետագաները:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Պարսից թագաւորութեանը վերջ է տալիս Աղէքսանդր Մակեդոնացին և տիրում է ամբողջ հրէաստանին: 2) Աղէքսանդրի մահից յետոյ իսրայէլացիների վիճակը փոխուում է: Նրա տէրութիւնը բաժանուում է և եգիպտական ու Ասորոց կամ Սելևկացոց տէրութիւնները կռուի ծաղիկ են շինում Հրէաստանը: Սկզբում տիրում է եգիպտական և իրան հաւատարիմ հպատակ դարձնելու համար՝ թոյլատրում է նրանց պաշտել իրանց կրօնը և հայրենի օրէնքներով կռաւարուել: Նրանց տիրապետութեան ժամանակ Իսրայէլացիների վիճակը լաւ է լինում և եգիպտական ուսումնասէր Պտղոմէոսի ջանքերով Սուրբ Գրքի թարգմանութիւնը կատարուում է 70 գիտնականների աշխատութեամբ հրէական լեզուից յունարէն, որը պահպանում էր Աղէքսանդրիայի գրատան մէջ: Այս թարգմանութիւնը կոչւում է Սուրբ գրքի եօթանասից թարգմանութիւն: 3) Մօտ հարիւր տարուց յետոյ Ասորոց թագաւորները տիրում են Իսրայէլացիներին և այդ ժամանակից սկսւում է նրանց համար ամենադառն ժամանակը: Ասորոց թագաւորները՝ բացի հաւատարիմ հպատակ լինել պահանջելուց, բոնի կերպով, անտանելի տանջանքներ տալով ու նահատակելով՝ ստիպում են ուրանալ իրանց հաւատը և կռուք պաշտել, նրանք կռուքեր էին դնում Երուսաղէմի տաճարում և կռապաշտական պաշտամունքներ կատարում ու զոհեր մատուցանում: Սակայն Իսրայէլաները անդրդուելի են մնում իրանց հաւատքի մէջ և մեծ զոհեր են տալիս: 4) Մենք տեսնում ենք, որ այս բռնութիւնը ստիպում է Իսրայէլացիներին ուրիշ ելք գտնել: Մատաթիա անունով մի ճշմարիտ բահանայ չկարողանալով տանել այս ազգային կրօնի անպատուութիւնը և ժողովրդի նեղութիւնները, ոտքի է կանգնում հաւատքի և հայրենի օրէնքների համար և ժողովելով իւր շուրջը հաւատարիմ, հայրենասէր և նախանձախնդիր Իսրայէլացիներին, պատերազմում է Ասորոց թագա-

ւորներ զէմ՝ անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Քաջաբար մեռնում է Մատթիան պատերազմի դաշտում: Գործը շարունակում են նրա որդիքը և թոռները Տիրոջ օգնութեամբ և յաջողութեամբ դուրս քշելով նրանց Իսրայէլեան երկիրներից, քաղաքներից՝ տիրում են ամբողջ Հրէաստանին և անկախութիւն ձեռք բերում, բայց ափսոս, որ այդ երկարատև չէ լինում: 5) Մենք նկատում ենք, որ Իսրայէլացիներին դրդողը լինում է հայրերի օրէնքների նախանձախնդրութիւնը, պապենական հաւատի հաւատարիմ պահպանութիւնը և հայրենասիրութիւնը, որովհետև նրանք գուշակում էին վերահաս վտանգը, որ այսպիսի դառն ժամանակներում առաջ է գալի:

№ 30. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՀՈՈՄԱՅԵՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. Իսրայէլացիների՝ Մակաբայեցոց կոչուած թագաւորութիւնն երկար ժամանակ գոյութիւն չունեցաւ: Ներքին խռովութիւնները, թագաժառանգների շարունակ կռիւները փասեցին երկրին և ժողովրդին այնտեղ հասցրին, որ ստիպուեց դիմելու Հռոմայեցիների միջամտութեան՝ երկիրը խաղացնելու և գործերը կարգի բերելու համար: Հռոմայեցիները Փրկչի գալստից մի փոքր առաջ առան իրանց իշխանութեան ներքոյ Հրէաստանը և վերջ տուին Մակաբայեցոց թագաւորութեան: Նրանք երկրի կառավարութիւնը յանձնեցին եգիպտացի Հէրովդէսին, թագաւորական տիտղոսով: Սա խիստ, կասկածոտ և Հռոմայեցիների շահերին ծառայող մի մարդ էր:

Ծանր էր այս բանն իսրայէլացիների համար: Նրանք նոր հասկացան իրանց գործած սխալը, բայց արդէն ուշ էր: Մի բան միայն նրանց մխիթարում

էր և քաջալերում: Դա Փրկչի գալու համար գուշակութիւնների կատարումն էր, որ պէտք է լինէր, երբ Յուդայի տանից թագաւորութիւնը վերջանար: Եւ անարդէն վերջացել էր: Միայն շատերը նրանցից սխալմամբ սպասում էին, որ Մեսսիան ոչ թէ մեղքերից — խաւարից պէտք է փրկէ, այլ նա երկրաւոր փառաւոր թագաւոր կըլինի և կազատէ նրանց օտարի իշխանութիւնից:

Հռոմայեցիների տիրապետութեան ժամանակ իսրայէլացիների երկիրը անուանւում էր Պաղէստինա և բաժանւում էր չորս մասերի: Հիւսիսային մասը կոչւում էր Գալիլիա, միջին մասը — Սամարիա, հարաւայինը՝ Յուդայի երկիր և արեւելեանը — Պերիա կամ Յանկոյս Յորդանանու: Բաբելոնեան գերութիւնից յետոյ իսրայէլացիների մէջ առաջ եկան կրօնական հերձուածներ՝ Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և Յեսսեանք անուններով:

Փարիսեցիք — Պահպանողական էին. սրանք աշխատում էին իրանց սուրբ ձեացնել ամենքի առաջ: Նախանձախնդիր էին հայրենի օրէնքներին և հակառակ էին օրէնքների, հայրենի կարգերի և սովորութիւնների ամենափոքրիկ փոփոխման: Սրանք Սուրբ Գրքին հաւասար էին ընդունում և հայրենի աւանդութիւնները: Սրանց գլխաւոր պահպանութիւնն էր — կոյր հետեւողութիւն բարեպաշտական արտաքին ձեւերին:

Սադուկեցիք — սրանք փարիսեցիների հակառակ՝ չէին ընդունում աւանդութիւնները, ուրանում էին հոգու անհամութիւնը, չէին հաւատում մեռեալների յարութեան և վերջին դատաստանին:

Յեսսեանք — սրանք մեծ մասամբ ապրում էին անապատներում՝ հասարակ խրճիթների մէջ և իրանց

ժամանակն անց էին կացնում կարգալով, մտածելով, դատելով և հոգևոր երգեր երգելով:

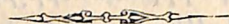
Շաբաթը մի անգամ հաւաքուում էին ժողովա-
րանում՝ ծերի կամ ձեռնհասի քարոզները—խրատե-
րը լսելու: Սրանց մէջ յարգի էր միայնակեցութիւնը
և մեծ մասը պահպանում էր կուսութիւն: Սրանք
ապրում էին ընկերութեամբ և ունէին միատեսակ
հագուստ և հասարակաց սեղան: Աղօթում էին արևի
ծագելու և մայր մտնելու ժամանակ: Հեռու էին եր-
գումից և առհասարակ այնպիսի բաներից, որոնք
կարող էին ուրիշներին փաս բերել:

II. Ինչո՞ւ իսրայէլացիներին նոր թագաւորութիւնն եր-
կար չտանց: Ի՞նչ բանի համար էին ներքին խռովութիւն-
ներն ու կռիւները և վերջը ձւում դիմեցին միջամտելու և
խաղաղացնելու: Ի՞նչպէս վերաբերուեցան Հոռմայեցիներն
և ի՞նչ հետևանք ունեցաւ: Ի՞նչ վիճակի մէջ էին իսրայէ-
լացիներն եղովմայեցի Հէզովղէսի ժամանակ և ի՞նչն էր
նրանց մխիթարում: Ի՞նչ էին սպասում իսրայէլացիներից
շատերը Մեսսիայից: Ի՞նչպէս էր կոչուում Իսրայէլացիների
երկիրը Հոռմայեցիների տիրապետութեան ժամանակ և քա-
նի՞ մասերի էր բաժանուած: Կրօնական ի՞նչ հերձուածներ
կային Իսրայէլացիների մէջ և ինչո՞վ էին զանազանում
միմեանցից, Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և Յեսսեանք:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թէ
ինչպէս իսրայէլացիները մեծ նեղութիւններով ձեռք բերած
իրանց նոր թագաւորութիւնը չեն պահպանում: Գահի ժա-
ռանգներն անմտաբար պատերազմում են միմեանց դէմ,
Սկսում են կռիւներ, ներքին երկպառակութիւններ, որոնք ա-
ռաջ են բերում ներքին տկարութիւն և թուլութիւն: Լինում
է անմիաբանութիւն, հայրենի օրէնքներից անցնել, աղքա-
տութիւն և բարոյական անկում, որից յառաջանում է ժո-
ղովրդի մէջ թշուառութիւն: Տխուր անցեալի յիշատակը

նրանք մոռանալով և կամենալով վերջ տալ այս ողբալի
դրութեանը՝ փոխանակ հիասթափուելու, անհեռատեսու-
թեամբ դիմում են օտարի միջամտութեան՝ իրանց երկիրը
խաղաղացնելու նպատակով, որ ունենում է կորստաբեր հե-
տևանք: 2) Հոռմայեցիները տէր են դառնում Հրէաստանին
և վերջ տալի նրա անկախութեանը: Նրանք նշանակում են
մի խիստ կառավարիչ՝ Թազաւոր տիտղոսով, որի առաջին
գործն է լինում՝ ծառայել Հոռմայեցիների նպատակներին,
շահերին և իր իշխանութիւնը ազանովելու համար վերջ է
տալիս Մակաբայեցոց թագաւորութեան ժառանգներին: 3)
Իսրայէլացիների վիճակը շատ դառն, տխուր և անտանելի է
լինում: Նրանց արած սխալը խորը խոցում է իրանց սիր-
տը և վրդովում, բայց ոչ մի ելք չեն գտնում: Նրանք ան-
կախութեան, հոռմայեցիների ձեռքից ազատելու յոյսը կըտ-
րել էին և չէին մտածում իրանք իրանց աշխատութեամբ,
ջանքերով ձեռք բերելու, որովհետև հայրենասիրական զգաց-
մունքը սառել էր նրանց մէջ, թուլամորթ էին դարձել և
չէին կամենում զոհաբերութիւն անել: Նրանք թէ իրանց և թէ
իրանց երկրի համար բարիքներ ուրիշից էին սպասում և մխի-
թարւում էին նրանով, թէ շուտով կգայ խոստացած Մեսսիան
և կազատէ նրանց օտարի լծից, նեղութիւններից և կվերա-
կանգնէ կրկին Իսրայէլի թագաւորութիւնը: Բայց մոռանում
էին, որ Փրկչի թագաւորութիւնը երկնային էր լինելու և
ոչ երկրային: Նա պէտք է թագաւորէր մարդոց սրտերի վրայ
և ոչ երկրների: 4) Իսրայէլի երկիրը, որ սկզբում կոչուում
էր Բանանացոց, Խոստացեալ, Անտեսաց, Հրէաստան,
Իսրայէլացոց եւ Սուրբ Երկիր, նրա մի մասի բնակիչների,—
Փղշտացիների անունով ստանում է Պաղեստինա անուն և
կառավարելու համար բաժանւում է չորս մասերի, որոնց
համար նշանակւում են Հոռմայեցի կառավարիչներ: Տես-
նում ենք իսրայէլացիների մէջ որպէս գերութեան դառն
հետևանք՝ գոյութիւն են ստացել կրօնական հերձուածներ—
բաժանումներ, որից առաջ են եկել ժողովրդի մէջ առեւտ-
րութիւն, խռովութիւն և կռիւներ՝ իրանց փասակար հետևանք-
ներով: Ահա այս ախտելով ժողովուրդն այնպէս բարոյապէս

ընկել, խեղճացել և հոգեպէս հիւանդացել էր, որ նրան բար-
ւոքելու, բուժելու համար, անշուշտ կարիք էր զգացում մի
բժշկի, մտքերի ու սրտերի խաղարարարի և մի նոր լուսա-
տու օրէնստուի, Որին նա—ժողովուրդը—որպէս փրկութեան
միակ միջոցի՝ անհամբեր սպասում էր և Որը մարգարէների
գուշակութեամբ պէտք է պար, երբ Յուդայի տանից թագա-
ւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա այդ արդէն կատարուած
էր տեսնում: Այդ ազատիչը—խոստացեալ Փրկիչը՝ մեր Տէր
Յիսուս Քրիստոսն էր, Որին վայելէ փառք յաւիտեանս. Ամէն:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հին ուխտի սուրբ պատմութիւններ

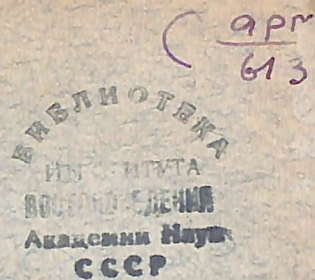
	Երես.
Յառաջաբան	3
1 Աշխարհիս տեղծագործութիւնը	5
2 Մարդու ստեղծագործութիւնը	6
3 Դրախտը և առաջին մարդոց կեանքը	8
4 Պատուիրանազանցութիւնը	9
5 Ադամի որդիքը	11
6 Զրհեղեղը	15
7 Բաբելոնեան աշտարակաշինութիւնը	15
8 Աբրահամը տեղափոխուում է քանանացոց երկիրը	18
9 Աբրահամը և Դովտը բաժանուում են իրարից	20
10 Աբրահամը ազատուում է գերիներին	22
11 Աստուծու խոստումն Աբրահամին	24
12 Իսահակի ծնունդը և զոհ բերելը	27
13 Իսահակի որդիքը և Յակոբի երազը	29
14 Յակոբի որդիքը	32
15 Յովսէփի փառքը	25
16 Յակոբի որդոց եգիպտոս գնալը և Յակոբի տեղա- փոխութիւնը եգիպտոս	38
17 Մովսէսի ծնունդը, կրթութիւնը, փախուստը և ան- կէզ մորենին	40
18 Զատիկ.—Եգիպտոսից դուրս գալը և Կարմիր ծովը անցնելը	45
19 Սինայի օրէնստուութիւնը.—Վկայութեան խորանը	48
20 Իսրայէլացիները մտնում են Աւետեաց երկիրը— Դատաւորներ	51
21 Սաուղ թագաւորը	55
22 Դաւիթ թագաւորը	57

23 Սողոմոն թագաւորը	61
24 Թագաւորութեան բաժանումը.— Իսրայէլեան թագաւորութեան վիճակը	66
25 Յուդայի թագաւորութեան վիճակը	70
26 Մարգարէները	74
27 Բաբելոնեան գերութիւնը.— Դանիէլ յարգարէ	76
28 Իսրայէլացիների վիճակը պարսից իշխանութեան ժամանակ.— Եզր և Նէեմի	80
29 Իսրայէլացիների վիճակը Մակեդոնացիների ժամանակ.— Մատթիա	63
30 Իսրայէլացիների վիճակը Հռոմայեցոց տիրապետութեան ժամանակ	86

30694

204

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. Դասագիրք հայկ. ձայնագրութեան, գ. տպագրութիւն (սպառում) 60 Լ.
2. Մանկական ձայնագրեալ երգարան ա. տպագրութիւն 40 Լ.
3. Ազգային ձայնագրեալ երգարան, ա. տպագրութիւն 80 Լ.

-
4. Դասագիրք կրօնի, ա. գրքոյկ 9-րդ տպագրութ. . 20 Լ.
 5. Դասագիրք կրօնի, բ. գրքոյկ 6-րդ տպագրութ. . 30 Լ.
 6. Դասագիրք կրօնի, գ. գրքոյկ 4-րդ տպագրութ. . 30 Լ.

Վաճառուած են Թիֆլիսի «Կենդրոնական և միւս գրավաճառանոցներում», և աշխատասիրողի մօտ՝
Тифлисъ, Протоіерею Езнику Ерзинкянъ

~~308~~

306

~~308~~

0026493

2013

